BROJ 3. 1909. GODINA XVII.

KNJIŽNICA POZDINIKANSKI ZAGREB HIJACINT BOŠKOVIĆ

PROSVJETA

SADRŽAJ 3. BROJA:

JUNIUS: Zašto? Roman. (Nastavak.) — SLAVOMIR: August Strindberg. — ROŽIĆ FERDO: Iz knjige evandjeoskih pjesama. — M. R.: Požar. — DR. V. LOZOVINA: Iz stare talijansko lirike. — TEODOR JESKE-CHOINSKI: Kad sunce zalazi. (Nastavak.) — ROŽIĆ FERDO: Nikard Katalinić Jeretov: Sa Jadrana. — LISTAK.

SLIKE:

Učenice hrv. župne škole u Kansas-City-u. — Hrvatska župna crkva u Kansas-City-u. — Učenici hrv. župne škole u Kansas-City-u. — Ciprijano Castro. — August Strindberg. — Potres u Italiji: Spasavanje nastradalih u ulici Cavour u Messini; Nastradale traže u ruševinama; Ulica Planetari u Messini; Ulica Cavour u Messini; Kralj nadzire prenos ranjenika na brod; Čudan slučaj: usim pročelja sva se je kuća srušila; Mrtvaci i ranjenici leže na ulici; Kuća posilje potresa; Štanovnici nekoga sela dolaze u procesiji u Messinu; Lov na razbojnike i tatove; Messina prije potresa, sučelice kalabrijska obala; Dolazak na kolodvoru u Palermu. — Knez Gjuro Lobkovic. — Prof. dr. Josip Marija Pernter. — Otec Ivan Kronstadski. — Ovogodišnje Nobelove nagrade: Mirovno djelovanje: Friderik Bajer Kodanj; Klaus Pontus Arnoldson, Stockholm; Kemija: Prof. Ernest Rutherford, Manchester. — Milnus Dragan: »U zatišju«. (Umjetnički prilog.)

„Prosvjeta" izlazi početkom i polovicom svakoga mjeseca na četiri arka. • Godišnja cijena poštom ili dostavom u kuću 14 kruna, inače samo 12 kruna. • Za inozemstvo 20 kruna. • Pretplatu prima: Uprava „Prosvjete", Zagreb, Nikolićeva ulica br. 16. • Rukopisi se ne vraćaju.

Uredjuje Oton Szlavik. Tisak Antuna Scholza. Naklada „Pijeva društva".

Prvim siječnja započela je „Prosvjeta“ svoj XVII. tečaj Zadnji brojevi pokazali su, da se uredništvo i vlasništvo jednako brinu, kako bi udovoljili svim pravednim očekivanjima prijatelja našega lista. On se je lijepo razvio, a do njegovih prijatelja stoji, da ga podupru koli pretplatom toli suradnjom, da se na započetom putu uzmogne i dalje razvijati. Što se je prijatelja do sad našlo, koji su nam svoje mnijenje rekli, svi su se u tome složili, da je list znatno pokročio, te da je pravim putem udario, a lijepi porast u broju pretplatnika svjedokom je, da i šira publika cijeni napore uredništva i i vlastnika lista.

U novom tečaju donijet će „Prosvjeta“ prije svega socijalni roman iz zagrebačke sadašnjosti, pod naslovom „Zašto?“ Pisac, koji za sad želi ostati nepoznat, uvadja nas u milieu sadašnjega zagrebačkoga društvenoga života, te nam u tom mileuu predvodi sudbinu dvaju parova zaljubljenika, koji se medjusobno razlikuju ne toliko staleški, koliko po svojim nazorima o svijetu i o dužnostima, koje im prema drugima valja vršiti. Pisac ne moralizuje nigdje. Ta stvari i dogadjaji govore sami po sebi, a logika činjenica jasnija je od svakoga moralizovanja.

Uz ovaj roman donaša „Prosvjeta“ i jedan historijski roman od Poljaka Teodora Jeske-Choińskoga. Roman nas prenaša u doba cara filozofa Marka Aurelija, kad su se na sjevernim granicama rimskoga carstva već sakupili oni tmasti oblaci, iz kojih je udarila kasnije ona žarka munja, što je imala da razori silnu rimsku državu. Od tradicijonalnih rimskih krjeposti već je tako malo ostalo, da glavnoga junaka romana općenito smatraju čudakom, jer se jošte drži tradicija. Općenita pokvarenost, pomanjkanje svakoga smisla za običnu, makar i hinjenu čestitost, depravacija otmenih krugova i posvemašnja poživinčenost širokih masa puka, to je onaj ambijenat, u koji nas pisac sigurnom rukom vodi. Historička vjernost zahtijevala je, da se germanskom elementu poda u tom romanu ona važnost, koju je u istinu i imao. Tko ima oči da vidi, tome je jasno, da ovakova rimska država ne može dugo opstojati, a ta sigurnost napunja dušu glavnoga junaka nekom plemenitom sjetom, od koje ga niti onaj njegov starorimski ponos ne može sačuvati. Zato se i njegova ljubav prema plemenitoj Muciji, koja postaje kršćankom, tako nesretno svršava. Jedno i drugo ljubi svom silom svojega srca Rim, jedno i drugo žali njegov pad, ali jedno i drugo vidi, da se taj pad može odgoditi, ali nikako posve zaustaviti. Uz ovaj par dovodi nam pjesnik jošte jedan drugi. Germani su to, ljudi koji jošte nisu izgubili naravnoga svoga poštenja. On je od mladosti u rimskoj službi, te je dotjerao do legata. Ali, kad mu zaručnicu otme rimski lihvar i carinik, kad mu Rim ne će da pomogne, kako bi došao do svoga prava, on ga ostavlja i vodi svoje čete proti njemu. Nu ovaj jošte prečvrsto stoji; jošte nije došao dan njegova pada. Zato osvetnik svoje svrhe ne može da postigne. Roman svršava apoteozom Markaurelijeva nuscara, a čitalac osjeća, da je Rim, to gnijezdo poganske iskvarenosti, na kraju svojega opstanka.

Uz ova dva romana donijet će „Prosvjeta“ jošte mnogo manjih stvari, dijelom originala, dijelom prijevoda iz svjetskih, ponajpače slavenskih književnosti. U ovom su tečaju prvi put izašli pred našu publiku mladi i snažni talenti S. Hrabr. Graničar i Lodola, koji i jedan i drugi već svojim prvim debutom zasvjedočiše svoj lijepi dar, te opravdavaju i najljepše nade. Oni će i nadalje u našem listu obielodanjivati svoje proizvode.

I poučni će dio „Prosvjete“ kao do sad, tako i od sada, nastojati, da zadovolji svim pravednim zahtjevima. Već u prvim brojevima donijela je „Prosvjeta“ putopis od braće Seljana iz južne i srednje Amerike, urešen krasnim ilustracijama koje su nam pisci pribavili. Nadalje imademo u zalihi članaka iz gotovo svih grana prirodnih nauka, iz tennike, zemljopisa, povijesti itd. od uvaženih stručnjaka.

Što se ilustracije tiče, to je „Prosvjeta“ do sada pokazala, da budnim okom prati sve, što se u svijetu zbiva, te tako u istinu nadoknadjuje našemu svijetu skupe tudje listove. Ona će tim putem nastaviti. I savijesni naš kroničar nastavit će svoj posao, te i dalje donositi kroniku, koja je toliko omiljela našim štiocima.

Žao nam je, što svoga obećanja glede kazališta nismo mogli održati. Uzroci su tu lih vanjski. Kazalište je naime „Prosvjeti“ oduzelo slobodan ulaz, kao i ostalim zagrebačkim beletrističkim i književnim listovima. Veli se, da su ekonomske prilike tuj odlučivale. Tko znade, kako se naše kazalište slabo posjećuje, taj znade i to, kako je taj razlog neopravdan. Uz ovako „masreglovanje“, koje ona nije ničim zaslužila, „Prosvjeta“ ne može da podupire zavoda. Da pako naš list ne prenosi krivnju na one, koji nisu ništa skrivili, zato svjedoče gotovo svi brojevi našega lista.

Prvim brojem počela je „Prosvjeta“ opet donositi zagonetke, rebuse i slično. Našao se je stručnjak, koji je svoje sile „Prosvjeti“ ponudio, te tako mislimo, da ćemo i time ugoditi svojim štiocima, pružajući im tako zabavu, koja u novije doba i opet sve to više „ulazi u modu“.

Tako je sa strane uredništva i sa strane vlasništva učinjeno sve, da „Prosvjeta“ postane obiteljski list u najboljem smislu riječi. Sad je red na publici, da to nastojanje podupre.

PROSVJETA

BROJ 3.
1. VELJAČE 1909.

Zašto?

Junius.

Roman.

Gdja. Kordić bila je još uvijek lijepa žena, visoka i strojna kao kći joj, ali posve plavokosa i modrooka. Odijevala se je za čudo jednostavno, ali vrlo ukusno. Radi svoga otmenoga ukusa bila je upravo na glasu. Ako su i njezine oprave bile od jeftinoga latka, kroj im je uvijek bio uzoran. U kući, kad nije bilo gostova i stranaca, rado je nosila koketnu pregaču, koja joj je jako lijepo pristajala. U opće je mnogo pomnje posvećivala svojoj vanjštini. Ma da je već bila majka odrasle kćeri i poluodrasla sina, rijetko si ju kad vidjeo bez kitice cvijeća, a nije falilo ni takovih prijateljica, koje su radi toga znale praviti i zlobnih opazaka. Gdja Kordić bila je kćerka maloga zagorskoga vlastelina, odgojena u nekom gradačkom zavodu, te je veoma rado pripovijedala o svom životu u tom duhovnom odgojilištu.

„Ljubim ruku, majko," reče Irma i ustade.

Majka joj se približi, te upita:

„No?"

„Sutra će Bernard doći, da me isprosi," odgovori nehajno Irma, te opet sjedne. „Hvala Bogu, te je i to prošlo." Pri tom je gledala kroz prozor, kako se vije snijeg.

„Pa ti se ništa ne veseliš?"

„A čemu to? Ta znala sam, da će tako biti, ako mi vi i niste vjerovali. On je sav lud od veselja. Da je bilo na njegovu, on bi bio sad odma došao, te vas presenetio."

„A zašto nije to učinio?"

„Jer mu ja nisam dala. Neka dodje lijepo u redu, kako se pristoji; šta bi ljudi rekli, kad bi saznali, da me je pratio kroz sav Tuškanac, a onda da je onako romantički došao zajedno sa mnom, te pao pred vaša koljena? Meni se to ne svidja."

Sa zanimanjem slušala je majka kćerku, a onda se je do nje sjela na drugu stolicu.

„Bilo bi ipak pametnije, da mu toga nisi branila. Sad si mogla već biti zaručena, a to je svakako sigurnije, nego li ovako. Bogzna, što se sve do sutra može dogoditi."

„Al ste vi čudni," zanjiha Irma glavom. „Ta mi smo se već sporazumjeli. O stvari se ne da dulje dvojiti. On će doći, a vi ćete se riješiti najveće neprilike."

Majka je jedno vrijeme šutila, a onda se primakne posve blizu svojoj ćerki, te upita:

„A onaj drugi?"

Irma se smrkne, ali ne odgovori dulje vremena ništa. Istom kad ju je majka po drugi put upitala, progovori:

„Bože moj, ja ne znam, što biste vi svi skupa od mene hotjeli. Ta koliko ću vam puta morati još te opetovati . . ."

„Dosta je," reče gdja Kružić oštrije. „Ti znaš jako dobro, da se ja nikada nisam turala u tvoje tajne, ma da sam kao majka i pravo imala. Kamo sreće, da sam to učinila! Sad ne bi ti bila tako zdvojna. Pouzdavala sam se u tvoju pamet, u tvoju promišljenost. Kad sam opazila, da sam se prevarila, bilo je prekasno, te zato ni kasnije nisam ništa govorila. Ali sada, kad se no radi samo o tvojoj budućnosti, nego i o sudbini nas svih, sad ćeš slušati. Mlada djevojka, kad hoće da se uda, kad imade tako lijepu partiju, koštо ju ti sad imadeš, ne drži se tako, kao eto ti sada. Ja moram sad sve saznati, i to odma. Ja sam jedina, koja ti može pomoći i nitko drugi."

Iza male stanke, kad Irma svejednako nije progovorila, nastavi majka blažim glasom:

„Ja ne znam, čemu se toliko skanjuješ. Ta i ja sam bila mlada, i ja sam svašta doživjela, a bila sam uvijek dobrostiva prema tebi. Imaj dakle pouzdanja; ta bolje je, da saopćiš svojoj majci, što ti je, nego li da kasnije budeš prisiljena, drugome sve priznati. Ma da je Kružić dobroćudan i neiskusan, ja ipak ne znam, kako bi se stvar svršila, da njemu što do ušiju dopre."

„Dobroćudan?" upita Irma. „Da, on je dobroćudan, ali on ipak nije onaj glupan, kako . . ."

„Kako si to mislila?" upita majka, dovršivši tako neizrečenu misao svoje kćerke.

„Pa da. On je odviše strastven, a da bi mogao biti tako glup. Da si ga samo vidjela! Pa onda, znaš, on me doduše silno voli, ali ipak postupa nekud sa mnom, kao sa djetetom. Imat ću posla, dok ga od toga odučim."

„Samo ako ti uspije. Ali tad je tim nužnije, da mi sve povjeriš. Već sutra moglo bi biti prekasno. Pa onda moram te i svjetovati . . ."

I gdja Kordić povuče kćerku si k sebi na divan, obuhvati ju rukom oko stasa i pritisne ju k sebi. Irma nasloni glavu uz majčino rame, odvrati svoje lice, te stane jecati. Majka ju je s najvećim ustrpljenjem bodrila, sokolila i molila. Tako je jedmu riječ za drugom vukla iz nje. U početku je to mučno bilo, no kasnije, kad nije čula niti jednoga prigovora, niti jednoga ukora, kad ju je majka sve to više k sebi pritiskala, opazila je, da nailazi na razumijevanje, da ju majka shvaća, te se je uslobodila i počela sama kazivati. Majka ju je sad mirno slušala, tek tuj i tamo prekinula bi ju kojim posve stvarnim i mirnim pitanjem. Kći sad nije tajila ništa, kazala je sve.

Taj je razgovor dosta dugo trajao. Kad je Irma svršila, nastade odugačka stanka. Gdja Kordić ustade, te se ušeta sobom. Napokon stane pred Irmom i reče oštrim i reskim glasom:

„Obećaj mi, da ćeš me poslušnuti i sve tako učiniti, kako ja kažem. Samo na taj način može se zapriječiti, da te muž već prvoga dana ne otjera iz kuće."

Irma problijedi. Gledala je mrko preda se, te onda reče:

„Što kaniš?"

„To je moja stvar; tvoja je, da slušaš. Položaj je i kritičniji, nego li misliš. Dovela si sebe i nas sve u položaj, iz koga nas samo odlučnost i mudrost može izvesti. Ja ni sama ne znam, hoće li mi osnova uspjeti, ali kad se radi o tako velikoj igri, tad čovjek mora i nešto riskirati. Kad bih ti sad rekla, o čemu se radi, te što sam nakana učiniti, ti bi mi mogla sve pokvariti. To ne smije biti. Govorit ću s tatom, da vidimo, što on kaže. Samo smionost nas može spasiti, a tebi pripraviti budućnost. S onim drugim ja ću obračunati sama, ako bude nužde. Ja mislim medjutim, da tuj nema velike pogibelji. Glavna je stvar, da Bernard ne opazi ništa. Ako svladamo tu pogibelj, tad se ne trebamo drugoga bojati. A sad se umiri. Ne hasni ništa, da sad tuguješ. Budi vesela i bodra, ako ti je i teško. I to je nužno, da mi uspije ono, što sam nakanila učiniti."

Da ublaži svoje oštre riječi, privine majka Irmu i opet k sebi i poljubi je u čelo. Ova se nikako nije mogla umiriti. I protiv njezine volje spopadao ju je neki divlji strah. Od one sigurnosti i samopouzdanja, koje ju je jošte pred malo časova napunjalo, nije bilo skoro ni traga. Bojala se je onoga časa, kad bi Kružić mogao sve saznati, a bojala se je i toga, da joj ne potonu sve nade, da je sav njezin trud, sve njezino nastojanje bilo badava. Ako joj osnove propadnu, znala je što ju čeka; tužna i samotna budućnost; u najboljem slučaju čedna sreća uz bok kakovoga neznatnoga činovnika, a to za nju nije bilo. Radje umrijeti, kliktalo je u njezinoj duši, radje sve, samo ne to. Uvidjala je, da majka imade pravo, ali si nije mogla pomisliti, kojim sredstvom će od nje i njezine budućnosti odvratiti pogibelj, koja joj se grozi. Već nije mogla gotovo ni misliti, a kamo li svladat se. Jecajući je strastveno zagrlila majku, a ova ju pogladi po bujnoj, vranoj kosi, te ju nastojaše umiriti blagim riječima.

„Tješi se, dijete moje. Ta nisi ti prva, kojoj se je to dogodilo, a ne ćeš ni zadnja biti. Bože moj, mlada krv, pak uzavrije, a da ni sama ne zna, kako i zašto. Pusti ti samo mene, da radim. Sve će jošte dobro biti. A sada gledaj, da se umiriš. Ovako zaplakana ne smiješ pred nikoga, pa niti pred oca i Branka. Da ti pravo kažem, s ovim crvenim očima i rumenim nosom nisi ni najmanje lijepa. Pa što će reći služinčad, kad te vidi, te kad sazna, da si zaručnica? To ne smije biti. Ta znaš, da su to sami plaćeni dušmani, koji će sve to za kratko vrijeme rastrubiti po svem Zagrebu. I onako se o nama više govori, nego li treba. Velim ti jošte jednom, pouzdaj se samo u me."

Te su riječi napokon pomogle. Irma pristupi k ogledalu, poravna si skuštrane kose, opere zaplakane oči svježom vodom, a onda se opet okrene k majci, koja je medjutim kroz prozor gledala na vijoreći snijeg.

„Je li tako dobro, mamice," upita sa slabim posmjehom, ali taj je posmjeh imao nešto bolnoga, gotovo očajnoga.

„Dobro je, dijete moje," odgovori majka i popravi joj jedan uvojak, koji joj je za pol centimetra dalje stršio, nego li je smio. „Kako si lijepa! Bože moj, ala je taj Kružić sretan! Takove ženice nema nitko u Zagrebu, kakovu će on dobiti. Koja se majka ne bi ponosila s takovom kćerkom! Al, eto čujem oca ti, gdje je došao kući. Znaš, kaki je; sad mora juha na stol, inače će biti galame."

I doista, čulo se je, kako je u isti čas netko velikom silom zalupio kućna vrata. Po tom su uvijek svi znali, da gazda dolazi. Inače nije nitko u kući smio ni za živu glavu bubnuti vratima ili zaštropotati stolicom. To je bilo samo pravo g. Kordića.

Majka i kći odoše dakle u blagovalište, gdje ih je otac već čekao.

Bio je to veoma jak i plećat čovjek više nego srednjega stasa, ali, kako je imao veliku glavu, izgledao je malen. Nosio se je fino i kicoški. Sijedu kosu češljao je tako, da mu je sva gledala prema čelu, a tuj je bila kratko odrezana. Imao je neobično lijepe, velike, modre oči, koje su tako ljupko i tako nedužno gledale u svijet, kao oči kakove nevine djevojčice. Bradu si je svakoga jutra veoma pomno sam brijao, a sijede brkove uzdao je onom gadnom uzicom, koja je od onda došla u modu, otkada je car Vilim II. ili bolje rekuć njegov brijač mjesto njega, rekao „es ist erreicht". Nos mu je bio jak i ravan, a usta malena i čvrsta. U službi su ga se veoma bojali, te su tvrdili, da toga čovjeka nema, koji bi mogao njemu ugoditi. Kad mu je bilo do toga stalo, bio je veoma fin, da ljubezan, te je svačije srce znao na juriš osvojiti. Nasuprot, kad mu se je tko zamjerio, bio je bezobziran do skrajnosti, te nije štedio ničije reputacije. To je išlo tako daleko, da su ga se čak i žene njegovih podčinjenih bojale. On je veoma štovao lijepe gospodje, te se je dapače govorilo, da su one kod njega svemoguće. Ali zato, ako je koja bila tako nesretna, te mu se nije svidjala, znao je i neuljudnim biti, da govorilo se, da je onda i prost. Kad bi se razgnjievio, onda je ono njegovo lijepo oko munje sipalo, a njegova je ironija tada bila upravo nesnosna. Kad bi potpisao kakav akt, tad su u njegovom predsoblju pisari pomno taj potpis proučavali, jer su po njemu sudili, kakove je volje. Ako je potpis bio jak, debeo, ili čak crnilom poprskan, tad bi svi ušutili, te se iz predsoblja ne bi ni glas čuo. Nasuprot, kad bi potpis bio lagan, lijepo zavijen i čist, tad je i predsoblje bilo dobre volje, te se tog dana nije nitko bojao, a gospoda su tad čavrljala mjesto da rade, te se nisu nimalo bojala, da ih gospodin šef možda ne čuje.

Danas je g. pl. Kordić bio veoma dobre volje. Akoprem juha jošte nije bila na stolu, ipak se nije ljutio, nego je svojoj ženi galantno poljubio ruku, a kćerku je svojom malenom, ali neobično crnom i dlakavom rukom po obrazu pomilovao. Gospodin pl. Kordić govorio je za čudo loše hrvatski, pa se je zato u njegovoj kući gotovo samo njemačka riječ čula. Zato su i neki smioniji činovnici tvrdili, da je njegov inače lijepi rukopis uvijek ondje nečitljiv, gdje se radi o gramatici.

„No, kako je? Jeste li se odmorile od jučerašnje zabave? Taj dr. Kružić je u istinu nesnosan, kad je zaljubljen. Inače mi se svidja. Pripovijeda dosta zanimljivo, a vidio je u istinu mnogo svijeta. Samo da nije zaljubljen, samo da nije zaljubljen!"

Pri tom se dobrodušno nasmiješi i opet potepa kćerku po obrazu.

„A kako se tebi svidja?" a tuj se i opet nasmije.

Irma odvrati lice od oca, te slegne ramenima oboriv oči.

„A kad ćemo slavit zaruke, milostiva gospodjice?"

„Sutra će doći Bernard, da me isprosi!" odgovori Irma mirno, kao da se radi o kakovoj malenkosti.

„Zbilja? No, to me veseli, to me u istinu veseli. Dakle već sutra? Hm, a molim te," obrati se prema svojoj ženi, „imamo li sve u kući, da se to dostojno proslavi?"

Ova slegne ramenima, pak će onda nehajno:

Zar je to takova sila? To se može i kasnije učiniti. Glavna je stvar, da se on izjavi. Pa čemu napokon i svečane zaruke? To gotovo nije više ni u modi."

„Draga moja," odvrati Kordić, „ja znam, što hoću. Čim se prije proslave zaruke, tim će prije biti i vjenčanje, a do toga je valjda i tebi stalo. A čim svečanije, čim više parade, tim bolje. Meni je baš sada do toga stalo, da se

to čim prije sazna, te da glas o tim zarukama čim dalje dopre. To zahtijeva moj „renommé“, a i moj kredit.“

Zadnju je riječ izgovorio tako tiho, da ju gotovo nisu mogli ni čuti.

„A gdje je onaj deran Branko? Valjda su ga i opet zatvorili, kad ga jošte nema kući.“

„Došao je, ali je uzeo pušku, te otišao na vrane, svrake, što li“, odgovori gdja Kordić. „Rekao je, da si mu to dozvolio.“

„Prokleti dečko, samo su mu budalaštine u glavi,“ odvrati on. „Ja sam mu rekao doduše, da smije na vrane strijeljati, ali nije istina, da sam mu dozvolio izostati od ručka. To je prava moja krv, taj deran. Samo tužbe čujem sa svih strana. Niko nema od njega mira. Eto je tekar u šestom razredu, pak već ni na šta ne misli, nego na lov, na konje i na pregače. Eto, što mi je danas njegov razrednik dao. To je našao u njegovom Liviju.“

I gospodin pl. Kordić preda svojoj ženi maleno, ljubičasto pisamce, koje je udaralo po jakom parfumu.

„Zar i opet?“ razgnjevi se ona. „Ta rekla sam ti toliko puta, da taj tvoj odgoj ne vrijedi ništa. Gdje je to prilika, da ovakav balavac piše ljubavna pisamca.“

Kad su supruzi Kordić bili na samu, nisu osobito riječi birali.

„Ali to nije njegovo pisamce, to mu je ona pisala,“ odvrati Kordić.

„Ona? Što to opet znači?“

„Ona, Paula, Micika, Lina, Hermina, Katica, kako li se zove. Pročitaj pak ćeš znati,“ odgovori suprug sa smijehom.

„Ali, zaboga, ta to nije takova malenkost,“ odvrati ona uzrujano. „Ja te u istinu ne shvaćam. Dečko ne uči ništa, ni svi instruktori mu ne pomažu ništa, ti znaš, na što gubi vrijeme, pa ipak se tomu smiješ.“

„Ah, šta. Nije to tako tragično. Mlad je, „feš“ dečko, pak su cure za njim lude. U ostalom se ne trebaš zabrinjivati. To je samo kći gimnazijskoga podvornika.“

„Budalaštine“, reče gdja Kordić i baci pisamce.

Irma je medjutim gledala kroz prozor, nasloniv čelo na hladno staklo. Rekla nije ništa. Od nekoliko mjeseci bila je vična ovakovim prizorima.

„Samo da mi se dečko ne nahladi“, reče opet zabrinuto domaćica. „Obukao je svoj laki haljetak, metnuo kapu na glavu i odjurio. Ja sam doduše za njim vikala, al se nije ni obazro. Ah, kako je teško tu djecu odgajati.“

„Ali, draga moja, u lov se ne ide u teškom kaputu, koji ti siže do gležanja. Neka dečko samo malo otvrdne“.

I gospoda sjedoše k ručku. Dvorio je Martin, koji je u toj kući obavljao sve poslove. Navukao je bijele rukavice, te nastojao, da se što dostojanstvenije drži. Tako je to hotio „milostivi gospodin“, jer ako su i sami, stol mora biti otmen.

Za ručka su malo govorili. Gospodin pl. Kordić rado je svakome kazivao, tko ga je hotio slušati, da žive veoma umjereno. U istinu je vrlo malo pio. A ni vino mu nije bilo osobito; zato je uvijek, kad je imao gostove, morao kupovati skupa vina, a to je bilo dosta često. Jednom mu je liječnik rekao, da naginje na kap, te da se mora čuvati alkohola. Od onda je pio samo malo, i to uvijek s vodom. Zato je jelo bilo tim bolje. Veoma malo je kuharica bilo, koje su mu što po volji učiniti znale. Zato ih je i skupo plaćao, a njegov stol bio je po cijelom Zagrebu poznat.

Poslije ručka podjoše roditelji u očevu sobu, te se u njoj zatvoriše, a Irma je uzrujano šetala blagovalištem. Napokon, iza dobra pol sata izadje opet otac. Bio je posve miran, ali kćeri si nije ni pogledao, nego prošao kraj nje, kao da je i ne vidi. Ona se trgne, prikrije lice rukama, te odjuri u svoju sobu, gdje se baci jecajući na divan. U isti čas izadje i majka iz očeve sobe, te ju opazi, kako hiti iz sobe. Nezadovoljno zavrti glavom. Mjesto da izadje, kako je naumila, stane, da pričeka muža. Kad se je ovaj vratio, stane pred njega, te mu metne obje ruke na ramena.

„Ja mislim, da to nije pametno, što radiš,“ reče. „Sad se ne da s nikakovom strogošću ništa učiniti. Ti znadeš i sam, da ćemo Irmu krvavo trebati. Čemu je sad ozlovoljavati?“

„Ali ja te ne razumijem,“ prigovori on nešto razdraženo. „To stvorenje nam je takovu kašu udrobilo, a sad ću je valjda milovati?“

„Kad bi ti samo malo promislio, onda bi i sam uvidio, kako je to nužno. Znadeš i sam, da nam je ona jedini spas. Mi je moramo već radi sebe izvući iz neprilike. Čemu onda sva ta hinjena strogost? Pomoći se više ne da, a mi ćemo ju trebati. Zašto da ju sad bez svake svrhe vrijedjemo?“

„Trebati, trebati,“ odvrati on ljutito. „Dakako da ćemo ju trebati. Pa ona će i morati za nas učiniti sve, što budemo mi hotjeli. Nije li nam kći? Nismo li dosta za nju potrošili? Nismo li joj bili dobri roditelji? Ali ovo, što nam je sad učinila, to joj ne mogu tako lasno oprostiti.“

„Morat ćeš, dragane,“ odgovori ona. „Opetujem, čemu je sad, gdje je tako blizu cilja, ogorčivati? Ta to nema nikakovoga smisla. Ded podji do nje. Otišla je u svoju sobu. Znam, da sad tamo plače. Podji do nje, pak ju umiri . . .“

I gosp. pl. Kordić podje u sobu svoje kćerke, koja je do mala imala uzeti bogatoga gavana, sjedne do nje na divan, te ju stane dragati i milovati. Tepao joj je najsladje riječi, a njegove lijepe modre oči bile su pune suza, kao da je on što skrivio, a ne ona. Uvjeravaše ju, da nije baš ni najmanje ljut na nju, da je ona njegova draga Irmica, a za drugo neka si ništa ne razbija glavu, on i mamica da će već sve udesiti i urediti. Sve će dobro biti. Mamica da imade izvrsnu osnovu, a ta mora uspjeti. „Njezin“ Bernard da ne će ništa saznati, a budućnost da leži vedra pred njom.

Irma se je pomalo umirila, ponizno poljubi ruku svoga oca, koji je bio toli dobar i toli zaboravljiv, suze su prestale teći, a na koncu ga je s nasladom slušala, gdje je s toliko fantazije govorio o svemu onomu, što ju jošte čeka u tom braku. Sve, da, sve njezine i najsmionije nade će se ispuniti. On to najbolje zna, jer nitko u Zagrebu nije tako dobro upućen u prilike dra. Kružića kao on. O, kod vlade se za sve brinu, oni paze na ljude, s kojima imadu posla, te su se dobro opitali za nj. On je mnogo bogatiji, nego li ljudi misle, pak kako je silno zaljubljen, ne će joj odbiti niti jedne željice. Čemu je dakle tužna? Ta zar nema uzroka, veseliti se? Eto, sad je na pragu zlatnoga doba svoga života, sad će prestati sve brige, sva nestašica, sad će živjeti onako, kako si je to od vajkada željela. On, majka i otac, ne trebaju za se ništa, nego samo sreću svoje djece, a prije svega sreću svoje zlatne Irmice. On da će sad u mirovinu, uzet će čedan stan, te će se veseliti sreći svoje djece.

Ona je slušala kao u polusnu, podavala se očevu maštanju, te napokon i sama uvidjela, da drugčije i ne može biti. Čemu tužit i žalostit se? Ta ne ide li sve onako, kako si je to zaželjela? Kad je otac od nje otišao, bila je posve mirna, a glasni zvuci glasovira domala su naviještali, da „milostiva gospodjica“ nema nikakovih briga, jer su Straussovi akordi tako zvonko, tako ne-

*

brižno izvirali ispod njezinih elegantnih ruku, da je svatko, tko ju je slušao, morao doći do zaključka: eto, tuj svira sretno stvorenje.

*

Drugoga dana isprosio je dr. Kružić Irmu. Plakala je ne samo njezina majka, kod koje je to bilo naravno, nego i stari savjetnik. On je dapače izustio i hrvatski govor, u kom je priznao, da je dr. Kružić za njega uvijek bio „čudnovatan" čovjek, kome se nije mogao dosta „načuditi". Njegova energija, njegovo znanje, njegovo „izobraženje" uvijek mu je „imponiralo", te on, šta se njega tiče, ne želi svojoj dragoj Irmici ništa boljega, nego budućnost „na strani" takovoga muža. Onda ih je blagoslovio, pri čemu su se mladenci dosta drveno držali, a majka si je svojom crnom svilenom pregačom neprestano suze brisala. Irma je u ostalom toga dana bila ljepša. nego li ikada prije. Vidjelo joj se je na licu, da nije u noći ni oka stisnula, a onaj umorni izraz lica, pa ono nešto tamnih koluta u podočnjacima činilo je njezinu ljepotu tako apartnom, da je se Bernard nije mogao dosta nagledati. Bila je veoma uzrujana, pa kad bi Bernardu

Učenice hrvatske župne škole u Kansas-City-u.

stisla ruku, učinila je to tako strastveno, tako silovito i naglo, da su ga sve trnci prolazili.

Poslije podne posjetio je gosp. Kordić Bernarda u njegovoj poslovnici, da urede imovinsko pitanje. Tako je Bernard želio. On je hotio, da se ta stvar odma uredi, a kako radi gospodja nije bilo zgodno, da se to učini u Kordićevom stanu, umolio je svoga budućega tasta, da ga posjeti. Sve to nije dugo trajalo. Bernard je razložio svoje imovinske prilike, pak se je tom zgodom pokazalo, da je stari Kordić imao posve pravo, kad je tvrdio, da je Bernard mnogo bogatiji, nego li ljudi misle. Budućnost Irmina imala se je upravo sjajno osjegurati, a dr. Kružić se je pokazao ne samo kao pravi gentleman, nego i kao čovjek, koji svoju zaručnicu veoma ljubi.

Kad se je iza toga Kordić kući vratio, bio je upravo nečuveno dobre volje, te je rasudnicu, koju je Branko i opet po običaju dobio, samo u kut bacio. Irmu je nebrojeno puta zagrlio i poljubio, te ju čitavo popodne samo svojom „zlatnom" kćerkicom nazivao, a ona se je samo smiješila. Tek gdjekada, kad je po koji časak bila sama, nabrala si obrve, te mračno pred sebe gvirila. Osjećala je dobro, da je sad izgubila uzde iz ruku, kojima je do sad svojom sudbinom ravnala. Znala je, da sad imade u njoj riječ i druga volja, ne samo njezina, a sva je prilika bila, da je ta druga volja jača od njezine. O, ona bi imala snage, opirati se i najačoj volji, to je ona znala i osjećala, ali ona se je bojala onoga Damoklovoga mača, koji je nad njezinom glavom lebdio, onoga osjećaja svoje vlastite krivnje, po kojoj je slabom i nemoćnom postajala.

Jednom ju tako zateče majka.

„Irmo," reče joj veoma ozbiljno, „ne valja ti posao. Ti trebaš i za kasnije svoje jakosti. Ne podavaj se ovakovim osjećajima, koji ničemu ne služe. Danas ne smiješ niti jednoga časa više biti sama. Rastresi se, kako znadeš, podji na polje, na šetnju, posjeti koju prijateljicu, radi što te volja, samo mi danas ne samotuj. Ta večeras dolazi Bernard sa svojom majkom, valja ti dakle pripaziti, kakova ćeš biti. Ti znadeš i sama, da je stara Kružićka veoma oštrih očiju, da sve vidi, ako se to i ne opaža. Od današnjega dana odvisi mnogo; možda čitav tvoj odnošaj prema punici. Daj, budi dobra i slušaj majku."

Irma je i sama vidjela, da majka imade pravo, da tako ne smije biti, pa ipak se nije mogla odlučiti na to, da izadje medju ljude. Ostala je dakle kod kuće, te pomagala materi.

Oko osam sati dodjoše gostovi. Gospodja Kordić željela je na svaki način, da se zaruke proslave samo „en petit comité", gostova je dakle bilo veoma malo. Osim Bernarda i njegove majke pozvali su samo vladinoga savjetnika Stjepana Zorkovića, druga Kordićevoga, a onda upravitelja bilježničke pisarne Hinka Dolinića. Ovoga zadnjega na naročitu želju Irminu, jer da treba nekoga tko će zabavljati gdju. Kružićku. Roditelji su se na tu želju svoje kćerke malo u čudu pogledali, a naročito majka nije hotjela o tome ni da čuje, ali je Irma ostala kod svoga zahtjeva.

„Nema nikakovoga pametnoga razloga, da se Dolinić ne pozove", tvrdila je uporno, te pri tom majku oštro pogledala.

„Irma imade posve pravo," reče napokon ova. „Ja mislim, da je to najpametnije, što se može učiniti. Ta zar Dolinić ne će već sutra saznati za njezine zaruke? Pa

šta će si misliti, da ga nismo pozvali, i to baš njega, koji je inače svaki put kod nas? Mogao bi napokon pomisliti, da smo imali kakav osobiti uzrok, da ga ne zovemo, a toga ne smijemo dopustiti. Samo neka dodje".

Kod toga je i ostalo. Tako bude Dolinić pozvan.

Prvi dodjoše Kružićevi. Irma je svojoj budućoi dunici izletila do rešetke u vrtu u susret, te joj pala oko vrata, još dok je silazila iz kočije. I nehotice su ju oblile suze, a stara ju gospodja poljubi najprije u čelo, a onda u usta. Kad je kraj slaboga svijetla svjetiljke pogledala u one velike, sanjarske oči, koje su i proti volji s nekim strahom bile u nju uprte, javilo se je u njenom srcu nešta, što je bilo veoma slično samilosti, te se je sama upitala, da li možda ne čini Irmi krivo, kad onako o njoj sudi. Na hodniku izljubi se sa gdjom. Kordić, a domaćin odvede ju ispod ruke u blagovalište.

Kordićevi su imali lijepi namještaj u sobama, koje su bile pristupne gostovima i strancima, pak je tako i blagovalište bilo upravo luksurijozno uredjeno. Sve je to bilo načinjeno u Lepoglavi, a ljudi su tvrdili, da su lepoglavske knjige veoma ustrpljive, te da je već dosta dugo prošlo, što kazniona čeka na novi obrok. Po stijenama visjele su slike, koje su Kordić i njegova žena jošte čuvali iz svojih roditeljskih domova. Ako te slike i nisu bile nikakove umjetnine prvoga reda, ipak su blagovalištu podavale nekakov starinski relijef. Osim slika vidio si tuj i raznog bosanskog oružja, koje je domaćin s okupacije kući donio. Rado je pripovijedao o tim danima, a kako je umio zanimljivo zboriti, gosti su ga rado slušali, samo se je tvrdilo, da se ne drži uvijek istoga izdanja svojih ratnih doživljaja. Medju prozorima stajao je veoma nizak stolić od mahagonovine, a na njemu sprave za pušenje. Osim starih hrvatskih bijelih i crnih lula vidio si tuj ne samo razne turske čibuke i nargile, nego i moderne produkte, kao srebrene kutije za duhan i cigarete, male i velike cigariše od srebra i jantara, kožnate smotkovnike, dapače i jedan jahaći bič sa srebrenim pucetom. Svi ovi moderni predmeti bili su urešeni raznim grbovima, krunama i monogramima, te su bili darovi aristokrata, s kojima je g. pl. Kordić općio i bio u manje više intimnom saobraćaju. Očevidno sve to, cijela ta izložba en miniature nije imala druge svrhe, nego da njegovi prijatelji i posjetnici vide, kako su fini i otmeni krugovi, u kojima domaćin općí.

„Oprostite, milostiva gospodjo," oslovi Kordić gdju. Kružić, „ako vas ne vodim u salon, ali ondje se baš sada popravlja pod. Parketi su se na nekim mjestima izbočili, te sam morao na vrat na nos pozvati stolara."

Hrvatska župna škola u Kansas-City-u.

Ondje se je u istinu pod popravljao, ali ne jer su se parketi izbočili, nego jer je tekar danas u jutro mladi gospodin pl. Kordić prevalio zapaljenu petrolejku, koja je ne samo posve sažgala veliki sag, nego i pokvarila parkete.

Posjedaše dakle u naslonjače, koji su stajali do prozora, i na divan, te sad započme onaj obični razgovor, koji ništa ne znači, pa ni ne će da što znači. Gdja Kružić bila je prijazna i otvorena, kako je to ona uvijek umjela, kad je samo hotjela. Do nje na divan morala je sjesti Irma, koju je neprestano za ruku držala. Dr. Kružić sjedio je kraj domaćice, te joj pravio komplimente, a domaćin nastojao je, da sve zabavlja. Branko je jošte bio na instrukciji u svojoj sobi.

U to dodje i gospodin Zorković, čovjek pri godinama, malne ne vršnjak Kordićev, ali je izgledao barem za petnaest godina mladji. Znalo se je, da si bojadiše vlasi i brkove, da nosi vatirane kaputе, te da svaki dan treba dva debela sata za svoju toaletu. Već je prošlo

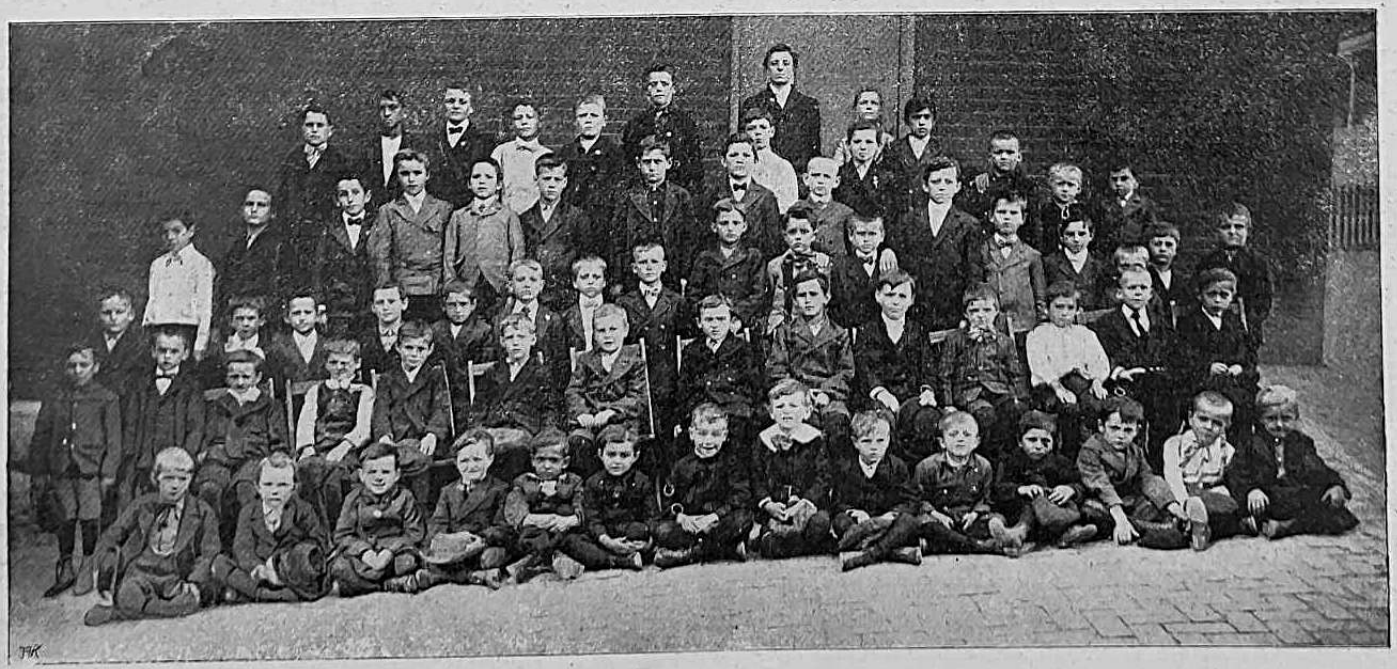

Učenici hrvatske župne škole u Kansas-City-u.

barem trideset godina, što ga nitko nije vidio prije devet sati u jutro, tako se je čuvao, da se ne pokaže nikome prije nego li je pomladio svoju spoljašnost. Bilo je to posve bezazleno stvorenje, dok je radio, što je mislio da je pravo. Ali je on rijetko radio, što je sam hotio. Nije bilo čovjeka, koji bi tako pazio, kao on, da bude „korektan", t. j. da nikad ništa ne učini, što bi moglo biti krivo onima, koji su bili viši od njega. U društvu su ga osobito zato voljeli, jer je neizmjerno rado slušao, što drugi kazuju, te se uvijek svemu divio. Zahvalnije publike od njega nisi si mogao ni zamisliti. Odjeven u žućkasto odijelo, sa visokim ovratnikom, pomno ugladjenih zalizaka, sa neizmjerno širokim manšetama i silnim prstenjem na ruci, izgledao je ponešto smiješan. Ljudi su govorili, da on samo zato ne opaža, kako mu se drugi smiju, jer se i sam neprestano smiješi.

Kad je stupio u sobu, pogleda nešto začudjeno, kako se je to društvo razmjestilo, ali se odma prene, te pristupi najprije domaćici, a onda i drugim gospodjama, da im poljubi skrajnje vrške prstiju. Zatim se ogleda, kao da traži i očekuje tumačenje.

Domaćina ga pogleda ispod oka, te mu reče:

„No, amice, čemu tako začudjeno gledaš?"

„O, molim, ništa, ništa," odgovori brzo Zorković. „Drago mi je, što sam se našao u tako ugodnom društvu." Zatim nastavi, da prikrije nekako svoju nepriliku: „Jeste li čuli, da iz Pešte imade znamenitih novosti?"

„Ni riječi," odvrati Kordić.

„Da, znamenitih novosti. Opozicijone novine javljaju, da su ovome ministarstvu odbrojeni dani. To bi dakako i kod nas moglo imati poslijedica."

„Ali dragi Štefek," nasmija se domaćin, „zar ti u istinu sve to vjeruješ? Pak sve da do toga i dodje, nas se to ne tiče a ma baš ništa. Vladao u Madžarskoj tko mu drago, kod nas ostaje sve pri starom. Ta nijedna madžarska vlada ne može bez nas ništa."

Kad je g. Kordić govorio o madžaronima, uvijek je rekao „mi".

„Da, to je istina," potvrdi Zorković s najvećom pripravnošću, „ta to znamo svi. Ali do osobnih promjena bi ipak moglo doći."

„Ne vjerujem," zakima Kordić glavom. „Ja sam uvjeren, kao i svi drugi uvidjavniji ljudi, da grof Karlo sjedi tako čvrsto, kao uvijek. Jedino, što bi se moglo dogoditi, bilo bi to, da zasjedne na stolicu ministra predsjednika. O, tomu je čovjeku karijera osjegurana. Koliko god bi to bilo dobro za Madžare, tolika nesreća bila bi to za nas, jer eto, upravo je nevjerojatno, što je on za Hrvatsku sve učinio. Nije li tako?"

„Ja se ne bavim politikom," odgovori dosta hladno dr. Kružić, na koga se je domaćin onim pitanjem obratio. „Ja poznam grofa Khuena samo u toliko, u koliko sam više puta s njim o raznim poslovima govorio. Pričinio mi se je kao čovjek, koji vrlo dobro znade, što hoće i namjerava. U općenju je veoma pristupačan i ljubezan."

„Da, takav je on," prihvati Kordić s entuzijazmom, te se je pričinjao, kao da nije opazio onoga čudnoga glasa, kojim je njegov budući zet govorio. „Kako ti sudiš, tako govore i svi drugi, koji su imali prilike s njim doći u osobni doticaj. Ali što je grof Khuen, šta mu Hrvatska imade sve zahvaliti, toga ne mogu oni znati, koji toga čovjeka ne vide pri poslu. On je upravo neumoran, kad se radi o tome, da se promakne dobrobit zemlje ili ljudi, koji su njegovi pomagači. Pri tom je doduše strog, ali do skrajnosti pravedan. O, ja to znadem, ja to znadem veoma dobro."

„Tako je," ozove se Zorković, „toga ne može nitko tako znati, kako to znamo mi."

„I njegova supruga je vrlo ljubezna," prihvati sad gdja. Kordić. „Imala sam više puta zgode, da se s njom porazgovorim, kad se je radilo o nekakovoj dobrotvornoj zabavi, a i inače." Rieči „više puta" i „inače" osobito je naglasila.

„Ja grofice Khuen ne poznam," reče sada gdja. Kružićka, koja je sve do sad s Irmom nešto šaputala. Ona je to umjela tako ljubezno, da se nitko nije zgražao radi toga, što u društvu s nekim tiho govori. „Čula sam medjutim i ja, da je veoma ljubezna."

U to se otvore vrata, a u sobu stupi Branko. Bio je to veoma jak, crnomanjast mladić o kojih šestnaest godina. Velike njegove i crne oči palile su kao ugljen. I sad, zimi, bio je crn kao ciganin. Ispod ponešto kratka nosa smiješile su se lijepe i pune usne. Vranu kosu nosio je posve kratko ošišanu, jer je tako otac hotio. Visóki ovratnik očevidno mu je smetao, te se je na prvi pogled opazilo, da ga je samo zato metnuo, jer je mamica tako hotjela. Inače je Branko uvijek najvolio biti — bez ovratnika. Kakovoj blaziranosti nije bilo u tog momka ni traga.

Nakloni se dosta nespretno, a onda pozdravi veoma kolegijalno Zorkovića:

„Servus, Štefek; imam ti nešto važnoga reći. Znaš za ono, što si me pitao."

Zorković se stane pomicati po stolcu. Vidjelo se je, da je u neprilici.

„Aha, znam već, znam," progovori napokon, „A jesi li danas bio na ledu?"

„Nisam, ja tamo u opće više ne ću ići. Prebedasto mi je. Ta to je kao kakav ples, a ne šport. Odbor je sad veoma strog, pak nam ne daju više zbijati ni najmanje šale. Samo gospodje i gospoda ispod ruke se ondje vide. Pomisli samo, Janovićeva Dragica nije hotjela sa mnom da se skliže, jer da to ne smije vidjeti njezina majka, a kasnije sam ju vidio sa gospodinom Karlovićem. Cijelo popodne je s njim zajedno bila."

Stari Kordić stane se široko smijati, majka pogleda strogo svoga sina, a Zorković upita:

„Pak te je to tako rasrdilo, da zato više ne ideš na led?"

„Pa da, što sam ja gori od Karlovića? Ja sam besplatni gimnazijalac, a on je besplatni prislušnik."

„No čekaj samo," smijao se Kordić sve to više, „kad budeš ti besplatni prislušnik, onda će se Dragica s tobom sklizati. Ali dotle će još dosta vode Savom proteći."

Branko slegne ramenima i ne odgovori ništa. Gospodja Kružićka motrila je s velikim zanimanjem mladića, te si je u taj par priznala, da joj je ovo veliko dijete najsimpatičnije u cijeloj obitelji.

„A gdje je Hinko?" upita sad Branko. „Taj će i opet zakasniti, i to baš danas, kad . . ."

„Molim te, Branko," prekine ga naglo majka, „skoči napolje i reci Martinu, da ćemo odma k stolu." Pri tom pogleda tako značajno sina, da je i on opazio, kako je malo ne počinio indiskreciju.

Irma ustane sad, te reče, da će to ona učiniti, jer joj se je pričinilo, ka da čuje, gdje netko otvara kućna vrata. Zašto je ustala, zašto je napolje pošla, toga ni sama nije znala.

Časak iza što je izašla Irma, stupi u nutra Hinko Dolinić, pristupi gospodjama, te se dadne predstaviti gdji Kružićevoj. Bio je u elegantnom crnom odijelu, elegant-

niji i pristaliji, nego li ikada. Sad se je odma zapodjeo živahniji razgovor. Na jednom upita domaćica:

„A gdje je vaš pince-nez?“

„Putem mi je pao, te se razbio, a nemam drugoga uza se.“

„Šta, Hinko Dolinić, pak bez „cvikera““? upita Branko, „a kako ti se je to moglo dogoditi?“ Branko je gotovo svoj gospodi, koja su zalazila u kuću oca mu, govorio „ti“.

„Nesreća,“ odvrati nehajno Dolinić. „Kad sam prolazio nogostupom u Tuškancu, zapela mi je vrpca o granje, a moj „cviker“ odletio ne znam kuda u noć.“

U taj čas stupi u sobu Irma, te pozdravi Dolinića veoma neusiljeno, pruživši mu ruku, koju je on galantno prinio ustima. Gdji. Kružić pričini se, da sad imade drugi fichu, nego li ga je nosila prije nego je izašla.

Do mala sjedoše k stolu. Razgovor je postao sve to živahniji, Dolinić je bio upravo divne volje, te je sve zabavljao, da ne može bolje. Odma u početku ustade Kordić, te — i opet sa suzama u oku — priopći „milim svojim prijateljima“, zašto su se sastali. Sad su zaredale čestitke na sve strane, a g. Zorković hinio je tugu i čemer, svedjer gledajući Irmu. Pritiskao je ruku na srce i prevraćao oči. Ona se je tome smijala, a supruzi Kordić plivali su u radosti.

Oko jedanaest sati imali su Zorković i Branko svaki svoj „špic“. Prvi je stao držati beskonačne govore, kojih nije nitko slušao, a drugi se je sa svojim ocem prepirao o politici. Branko je bio starčevićanac, te je najprije plašljivo, a onda sve to jače stao navaljivati na Madžare, na vladu, a napokon i na grofa Khuena. Otac se je sve to više žestio, te je majka imala dosta posla, da ih nekako umiri. Gospodja Kružić zabavljala se je na oko izvrsno s Dolinićem, a Irma je šaputala sa drom. Kružićem.

Bilo je jako kasno, kad su se rastali. Kola su već davno čekala na Kružićeve, a kako su imala samo za dvoje mjesta, otklonio je Dolinić sa zahvalnošću ponudu, da se barem do Jelačićeva trga s njima proveze. Irma je dakako svoju buduću punicu otpratila do kola. Baš kod staklenih vrata, koja su vodila u vežu, ispane staroj gospodji torbica, što ju je u ruci nosila. Tako hitro se je sagnula, da Irma nije ni dospjela, da joj pomogne. Kad su bili vani, unidjoše vrlo brzo u kola, te se odvezoše.

Dolinić je u isto doba otišao pješke, a Kružićevi su jošte neko doba sjedili kod stola te pravili osnove i maštali. Branko je izrekao svoju pouzdanu nadu, da će mu sad otac ipak već jednom kupiti otragušu. Gospodja Kordić govorila je o novom sagu za salon, a Irma je šutila, te se zavezla u misli.

Kad je Irma kasnije došla u svoju sobu, nije odma legla, nego je uzela u ruke iglu, te stala popravljati svoj fichu od čipaka, koji je bio rasporen.

Gospodja Kružićka je odma, čim su došli kući, poljubila sina u čelo, i otišla u svoju sobu. Zakračunav iza sebe vrata, pristupi k stolu, te izvadi iz svoje ručne torbice razbijeni zlatni pince-nez. Obrve je nabrala, a oči su joj s izrazom strastvene mržnje gledale nekud u daljinu.

„Zašto je Dolinić lagao, da je svoje staklo izgubio u Tuškancu?“

To si je pitanje stavila, ali si nije dala nikakovoga odgovora, ona je bila veoma oprezna.

„Zašto je Irma danas na jednom promijenila svoj fichu?“

I to si je pitanje stavila, ali si ni na nj nije dala nikakovoga odgovora.

Nije dugo stajala budna. Kao onda, kad je bila udova siromašnoga krajiškoga časnika, tako se je i danas sama svlačila. Sobarice nije hotjela imati ni za živu glavu.

Starica legne dakle i ugasi svijeću.

U kući Kružićevoj zavladao je potpuni mir.

IV.

Bilo je drugoga dana u večer. U svojoj prostranoj sobi sjedjela je gdja. Kružićeva kraj stola i bavila se nekim sitnim ručnim radom. Na stolu gorjela je jaka petrolejka — starica u svojoj sobi nije trpjela plina, a u ono doba u Zagrebu jošte nije bilo električnoga svijetla. Kako je svjetiljka bila zakriljena velikim, zelenim štitom, ostala je sva soba u tami osim onoga svijetloga kruga, u kom je starica sjedila. Njoj sučelice sjedila je na drugoj stolici mlada djevojka. Da je mlada, mogao si tek nekako po glasu raspoznati, jer se u onoj polutami nije ništa razbiralo. Koliko se je ipak vidjelo, bila je jednostavno, da, čedno odjevena, ali je cijela njezina spodoba odisala nekom prirodjenom elegancijom. Mala kapica na glavi, kako su ih gospodje rado nosile, crna ječerma bez ikakovoga nakita i jednostavna, zagasite boje suknja, bilo je sve, što se je moglo razabrati.

„Tako, draga gospodjice,“ govoraše starica ne digav glave sa posla, „i vi ste nekoć vidjeli boljih vremena. Ali tješite se, i to će sve jednom proći, pak će sinuti i pred vašim vratima sunce. Znam ja dobro, da je danas velika utakmica posvuda, a ljudi vele, da i odviše učiteljica izilazi svake godine iz preparandije. Nije dakle ni čudo, što je tako teško dobiti mjesto. Pa onda, veli se i to, da je plaća u početku dosta kukavna.“

„Milostiva gospodjo,“ odgovori djevojka zvonkim, ponešto dubokim glasom, „ja se i sad već bojim onoga časa, kad svršim. Brat mi se nada bogzna čemu, a ja opet znadem, da će tada tekar nevolja nastati. Za nas sirote je to najveća neprilika, što tolike djevojke polaze preparandiju, kojima tóga i nije treba, a kako su iz boljih kuća, nego li mi, što učimo radi kruha, lagljе dobiju mjesto, a nam valja onda čekati i po više godina, dok nas namjeste.“

„Da, i ja sam o tome čula,“ prihvati starica. „Ali, dijete moje, kome danas ne treba? Mislite li vi u istinu, da sve one djevojke iz otmenijih kuća, koje polaze preparandiju, toga u istinu ne trebaju? Ta molim vas lijepo, nije sve zlato, što se sja, a mnogi viši činovnik hvali Bogu, što mu kćerka zasluzuje ono par kruna na godinu, jer mu i te pomažu. Znam, što ćete mi reći,“ nastavi, kad je vidjela, da joj djevojka kani odgovoriti, „reći ćete, da mnogo onoga novca ide na zabave, a prije svega na toalete. Istina je, imate pravo, ali tome vam nisu pojedinci krivi. Takovo je naše zagrebačko društvo, koje od siromaka toliko traži, da jedva nasmaže. Pa makar pojedinac i bio uvjeren, da to ne valja, kao što eto i ja velim, zar se ne može oprijeti svima, koji tako ne misle? Ja vam toga ne velim zato, jer mislim, da bi to za vas mogla biti kakova utjeha, nego samo zato, da se odviše ne podajete prirodnoj ogorčenosti, koja bi vas inače mogla svladati. Nadajte se najboljoj sreći, te radite tako veselo i bodro, kao da vam je najbolje mjesto sigurno, čim svršite. Takova filozofija je u praksi teška, ja to znadem, ali je u istinu i potrebita. Ne mislite u ostalom, da ja nisam vidjela teških i gorkih dana, ili da se ne bojim, da bi moglo i opet gore biti. Zato baš i mislim, da vam to mogu reći. Dok čovjek nije izgubio nade i poštenja, nije ničega izgubio. Toga sam se držala, pak sam eto sve sretno prebrodila. Ali pustimo to, pa se radje bavimo čim praktičnijim. Moj mi je sin rekao, da će vašega brata i opet namjestiti u tvornici, pak će vam svima biti lagljе. Zatim vas molim, da svaki dan pošaljete nekoga k meni. Dok

se bolesnica ne oporavi, moramo nešto boljega za nju naći."

„Milostiva gospodjo, vi ste toli dobri . . ." stane djevojka mucati, te se je jasno vidjelo, u kojoj je neprilici. Starica joj pruži ruku preko stola, te reče tako srdačnim glasom, te bi čovjek jedva vjerovao, da je to glas te stroge žene:

Cipriano Castro.

„Dijete moje, ako ne ćete sebi i meni oteščati cijelu stvar, onda ne ćete o tome ni govoriti. Molim vas, ne mislite, da je to kakova milostinja, koju vam dajemo. Prije svega ne će o tome ni živa duša saznati, a ja toga već zato ne bih htjela, jer mi ne može ni na um pasti, da svi radnici moga sina za to saznadu. Mi nismo zato dosta bogati. Zatim ne mislim nipošto, darovati vam nešto. Vi ćete kasnije, kad ne budete imali toliko posla, a osobito kad se vaša bolesnica malo pridigne, dobiti od mene posla, koji ne mogu drugomo povjeriti. Smatrajte dakle ovo nekoliko malenkosti kao dug, koji ćete mi pošteno vratiti. Je li vam tako po volji?"

„Ja sam vam, milostiva gospodjo, do smrti zahvalna za sve, što za nas činite. O, kako rado ću vam tu zahvalnost i činom dokazati."

„Dobro, onda je stvar u redu. Pak onda, drago dijete, ako vam možda gdjekad što pofali, ako vam ja mogu u kakovoj malenkosti pomoći, dodjite samo do mene. Ako uzmognem, rado ću za vas nešto učiniti."

Djevojka je razumjela, da joj sad valja poći. Digne se dakle. Gospodja Kružić skine sa svjetiljke štit, a jasno svjetlo pane po mladoj djevojci. Bila je srednjeg uzrasta i dosta slaba. Ali nešto je na njoj bilo, što se je pozornom oku moralo svidjati; neka osobita elegancija, neki tihi čar djevičanstva bio je nad tom inače dosta neuglednom spodobom razliven. Bila je jošte vrlo, vrlo mlada, pa ipak se je oko njezinih malih, blijedih ustiju opažala neka crta sjete i trpljenja, neka gorka crta, koja je naviještala, da to mlado stvorenje već jako dobro znade, što je bol i pregaranje, da znade, kako je teška borba za opstanak. Njezino nešto previsoko čelo nije doduše imalo jošte nabora, ali je svojim blijedilom i ono pokazivalo, da tu mladu glavu gdjekad veoma turobne misli zaokupljuju. Jedino, što je na njoj u istinu lijepa bilo, bile su njezine dugačke, plave kose, koje su se očevidno bunile proti malenoj kapici, kojom ih je djevojka hotjela pokriti.

Ona se oprosti od starice, te već htjede otići, kad na jednom starica reče:

„Draga gospodjice, jošte nešto bih vam u vašem interesu i u interesu vašega brata i njegove obitelji imala na srce staviti. Ja se inače ne pačam u ništa, što na mene ne spada, ali ovdje mislim da moram govoriti. Recite svome bratu, da se neka čuva. Ovo je prvi put, što je moj sin natrag uzeo radnika, koga je sam otpustio, pa mislim, da on toga više ne bi htio učiniti. Ja doduše ne znam, zašto je otpušten, ali mora da je nešto skrivio. Inače ga moj sin ne bi bio otpustio. Vremena su danas teška, osobito za radnika, a novu zaslužbu je teže naći, nego li staru izgubiti. Molim Vas, učinite to, upozorite ga vi kao sestra, neka zaboga pazi. Ta sad je kušao, kako je to, kad čovjek sred zime ostane bez kruha."

„Hvala, milostiva gospodjo, ja ću to učiniti. Samo ako što pomogne. On je dobar, vrlo dobar čovjek, te se nitko od nas ne može na njega potužiti, ali zna gdjekad i svojeglav biti, pak onda patimo svi."

I djevojka ode.

(Nastavit će se.)

August Strindberg.

Slavomir.

O šezdesetgodišnjici njegova života.

Jedan od najpozvanijih i najfanatičnijih propagatora dekadencije, koja je u nordijskoj književnosti našla svoj samonikli ogranak, bio je za cijelog svog života August Strindberg. Na pitanje, tko je Strindberg, teško je dati jasan, izrazit i jedinstven odgovor. To je gigantski mozaik nebrojenih i raznolikih pjesničkih elemenata i umjetničkih stilova, koji se i pojimanju najkritičnije analize prikazuju nekom zagonetkom, nekim misterijem. On ima u sebi sve osebujne i egzotične karakteristike hamletskoga pesimizma i faustovskoga skpticizma, a uza sve to izbijaju iz njegovih umotvora i tipične značajke novovjekog neurasteničnog kozmopolite. Paradoksalnost je najznačajnija crta njegova uma, čijom je zubljom svijetlio kroz sav tajinstveni labirint ljudske prosvjete, znanosti i pjesničtva. Taj um nije se kretao samo u tijesnom okviru jednog područja duševnog stvaranja, već se začudnom snagom i težnjom za velikim uspjesima okušao u svim sferama djelatnosti ljudskoga duha. Njegova snaga, a još većma njegova volja upravo je titanska. U svojoj samosvijesti on se nije zadovoljavao, da poput drugih besmrtnika stupa utrvenim sta-

zama umjetnosti, već je ponosno prezirao svaku tradiciju i svaku šablonsku produkciju. Samo ono, što je novo i neobično, dosele nevidjeno i nedostignuto, imalo je privlačnu snagu za njegovu smionu i poletnu maštu.

Pod sveopćim dojmom njegovih raznovrsnih i protuslovnih djela dolazi čovjeku i nehotice na um naslov najnovijeg djela duševnog mu blizanca grofa Lava Tolstoja: „Ne mogu mučati!“ Jest, to je prava oznaka! Čitajući ma koje Strindbergovo djelo, zamjećuje čovjek svu elementarnu snagu njegova mišljenja i čustvovanja. On gotovo vidi, kako su mu moždjani i grudi tim elementima nakrcani poput leidenske boce i kako svaki čas prijeti eksplozija. Njegove misli i osjećaji pritišću mu um i srce, muče ga i guše, a pod pritiskom tih prometejskih muka traži časoviti odušak. On nam se pričinja patnikom i mučenikom, komu nadzemni bolovi paraju srce i koji, nemogavši, da ih savlada, mora, da svom snagom zavrisne. Ovaj vrisak ublažuje mu boli i olakšava muke. On otkriva svu nutrinju svoga bića, svu svoju dušu u njenoj prirodnoj goloćinji bez ikakva idealizujućeg plašta i uljepšavanja, bez sentimentalne pruderije, jer to zahtijeva nesavladivi nagon njegove subjektivne naravi. U tom otkrivanju svoje unutarnjosti, u tom formalnom obožavanju psihičnog nuditeta stoji Strindberg u modernoj književnosti bez doličnog mu takmaca, ne gledajući na nebrojene epigone dekadencije, koji su u tom ogledanju svoje lijepe duše i nad samim Strindbergom postigli rekord. Sva su njegova djela u doslovnom smislu vjerno ogledalo njegova odisejskog života i nepatvorena povijest njegovih tjelesnih i duševnih stradanja. U svim tim djelima pokazao se u otkrivanju svoga kompliciranog „ja“ pravim junakom, komu nije stalo, da li će se svijet zanimljivoj, ali često i odvratnoj slici njegova bića diviti ili si pred njom zgroziti, da li će ga nagraditi povladjivanjem ili obasuti porugom. Ova besprimjerna iskrenost u crtanju najtamnijih sjena značaja ima sličnosti samo sa Rousseauovim „Ispovijestima“.

Kao čovjek pokazuje Strindberg pravu ahasversku narav, koja je svojstvena novovjekomu bohemu. Za cijelog svog života nije se mogao ustaliti na nijednom mjestu. Neki neodoljivi demon gonio ga je poput „vječnog žida“ iz jednog boravišta u drugo. Promjenljivost i šarolikost njegova intelekta sa svim je srodna sa nestalnosti njegove naravi. Ne samo da se nije ozbiljno posvetio ni jednomu zvanju, već je protejskom svojom naravi promijenio najraznolikija zanimanja. Neko je vrijeme mislio, da imade u sebi sposobnosti za mirno i uredno zvanje učitelja, a za tim ga opet temperamentna ćud i usijana mašta zanese u vrtlog umjetnosti, te se posveti glumačkomu životu i slikarstvu. Egzaktna znanost privlačila je takodjer njegov pronicavi i neumorni duh, koji je svagda istraživao i prekapao po nepoznatom svijetu ideja. Tako se neko vrijeme bacio svim žarom i gorljivosti na kemijski studij, težeći ustrajnošću sredovječnog alkimiste, da pronadje način, kako se proizvodi umjetnim putem zlato.

Strindberg je rijetko boravio u svojoj domovini, već je malo ne neprekidno lutao po širokom svijetu. Medju raznim fazama njegovog romantičnog života ističe se svojom egzotičnošću ponovno sudjelovanje kod raznih sjevernih ekspedicija, kod kojih je osobitim interesom vazda hrlio prema nevidjenomu svijetu i neznanomu cilju. U tim vječnim mijenama njegova zanimanja ne bijaše mu svrha, da traži sebi novo zvanje, već mu je njegov nestalni duh i vagantska ćud hleptila samo za neobičnim senzacijama i novim doživljajima. Cijeli mu je život šareni kaleidoskop smionih i ekstravagantnih pustolovina, ali i velike, bolne tragike.

August Strindberg rodio se je u Stockholmu od oca, koji bijaše plemenite i odlične porodice. S prvine bijaše imućan i ugledan trgovac, ali poslije propade i osiromaši. U to tmurno doba porodičnog stradanja pada i mladost Strindbergova. Patnje i oskudica, glad i strah najsnažnije su uspomene iz njegova djetinstva. Povijest svoga života opisao je u svom romanu „Sin sluškinje“, koji imade i podnaslov „Povijest razvitka jedne duše“. Ovaj je roman zamišljen kao tetralogija, tri djela izašla su godine 1886. i 1887., a četvrto kao epilog napisano je takodjer godine 1886., ali ga nakladnik, po svoj prilici radi bezobzirnih aluzija na još žive ljude, nije dosele izdao. Nastavak Strindbergove biografije sadrži roman „Ispovijest jednoga ludjaka“, koji je izašao g. 1887. izvorno na francuskom jeziku, dok na švedski nije još ni preveden. U okvir ovih djela, koja se mogu smatrati autentičnim dokumentima o njegovom životu, spadaju još romani „Inferno“, koji je napisan takodjer u francuskom jeziku, a izašao je godine 1897., za tim „Legende“, izašle god. 1897.—1898. i roman „Osamljen“, izdan 1903. Oba potonja djela pisana su švedski.

Strindberg je imao šestero braće. Otac se je morao brinuti za materijalna sredstva, a mati je jedva dospjela, da udovolji dužnostima kućanstva, jer je bila sušićava. Briga oko djece bijaše povjerena dvjema služavkama, te se odgojem te djece nije za pravo nitko bavio. U ranoj mladosti nije se s njime nimalo nježno postupalo, već su

August Strindberg.

ga roditelji često kaznili, a služavke zlostavljale, premda sam veli, da nije kazne zaslužio. Da se spasi od neopravdanih zlostava, morade često puta priznati i prestupke, kojih ne bijaše počinio, a tako se razvi u njem neko nagnuće za izvraćanje i težnja za licumjerstvom. Ove žalosne porodične prilike djelovahu vrlo nepovoljno na razvoj njegove osjetljive duše. Mati mu je, osobito u po-

sljednje doba života, naginjala veoma pijetizmu, pa je s toga i u njega bilo u djetinjstvu razvijeno snažno vjersko čustvo. U kasnijoj dobi života, pod utjecajem savremenog slobodoumlja, bijaše časkom zalutao na stazu ateizma. U svom rodnom mjestu svršio je pučke i srednje škole, te stupio na sveučilište. Nu već ovdje izbi na površinu njegova nestalna ćud, koja je svagda žudila samo za promjenama i novotama. Na sveučilištu prodje malo ne sve fakultete, ali ni jednog ne dovrši. Svakoj novoj nauci posvetio bi se s prvine svim zanosom, koji bi već za kratko vrijeme ohladnio. Čega god bi se latio, svega bi se već za kratko vrijeme zasitio, jer ga ništa nije moglo apsolutno zadovoljiti. Ništa nije moglo primiriti njegovu neutaživu čeznju za nekim neslućenim i fantastičnim svijetom nedokučivih ideja i nepoznatih dogodjaja. Pod dojmom tih osjećaja prekinu sveučilišne nauke, te se posveti kazalištu, a poslije učiteljskomu zvanju. Nu ne našavši nigdje prave svrhe života, vrati se opet na sveučilište. Ne imajući sredstava za svakdanji život, potraži utočište u novinarskom zvanju, koje je u ostalom svestranosti njegova talenta i mnogostručnosti naobrazbe odgovaralo, ali mu se opirala njegova opora i intransigentna ćud. Tako se Strindberg ne pripravi na nikako redovno zvanje. Njegova se naobrazba ne može uopće nazvati cjelovitom i savršenom. On je u potpunom znamenovanju polyhistor i univerzalista, koji je pokušao, da srkne iz čaše svake nauke i umjetnosti, ali se nigdje nije do sita napio. Nu i težnja za univerzalnim znanjem ne bijaše plod njegove duševne potrebe i poticaja njegove volje, već posljedica nemirne i avanturijerske naravi i neke zlosretne sudbine. On je prošao vatru svakojakih kušnja i doživljaja, a da mu ipak nije opržila polet duha, a to je najbolji dokaz o izvanrednoj snazi njegova talenta.

Već za mladih dana dao se Strindberg na književnost. U dvadeset i trećoj godini napisa historijski igrokaz „M a j s t o r O l o f", koji se smatra jednim od najboljih mu dramatskih proizvoda. Već u tom djelu izražene su dvije teze, koje su tipične u većini njegovih djela: osuda konvencijonalnog morala i mržnja ženskoga spola, koja je značajka tek u kasnijim djelima poprimila izrazitiji i nesmiljeniji oblik. U ovom ranijem djelu smatra već ženu moralno i intelektualno inferijornim stvorom, ali još nije izrekao nad njim svoje strahovite osude. U drugoj drami „S u p r u g a v i t e z a B e n g t a", koja je deset godina kasnije izašla, priznaje još ženi sposobnost ljubavi, navlastito materinske ljubavi, ali ustaje svom snagom protiv pogubnim plodovima ženskog odgoja. Nu iza deset godina izadje čuvena mu naturalistička drama „O t a c", u kojoj je izlio svu neiscrpivu zalihu svoje mržnje na ženu. U toj drami, koja se može smatrati remek-djelom radikalnog naturalizma, prikazana je žena u najodvratnijoj slici. Ona je zla, neplemenita, glupa i bez osjećaja, zlobna i surova, a sva snaga i sva sposobnost sastoji joj u tiranskoj vlasti nad mužen, koji je dobar i plemenit, ali je njezin absolutni rob. Ljubav smatra Strindberg konvencijonalnom laži i prostom stupicom za muža, a materinsku ljubav predočuje tek kao plod afektacije i izljev taštine, koja ubija u djetetu klice svake plemenite sklonosti. Ovu temu slavodobitne ženske prevlasti nad slabošću i kukavštinom muža obradio je kasnije Strindberg u raznim oblicima u više kraćih drama, od kojih izadjoše najviše na glas „Materinska ljubav", „Vjerovnik", „Gospojica Julija" i „Mrtvački ples". Skrajnji naturalizam i najcrniji pesimizam bitna su značajka ovih drama, u kojima se odsijeva sva gorčina, sav cinizam čovjeka, kojega je život bila vječna patnja i borba i neprekidni lanac razočaranja, koja mu napuniše dušu strahovitim očajem.

Nu Strindberg nije ni kao pjesnik jedinstven i jednoličan duh, koji bi imao svoj stalan program i nepromjenljive čudoredne nazore. Kao u životu on se je i u proizvodima svoga duha zalijetao u najprotuslovnije sfere. Pored pomenutih drama, koje se mogu smatrati kulminacijom verističkog radikalizma, stvorio je Strindberg i cijeli niz historijskih drama, kojima je gradivo uzeto iz švedske povijesti. Med ovima su najpoznatije „Gustav Wasa", „Gustav Adolf", „Erich XIV.", „Kraljica Kristina" i više drugih.

Svi Strindbergoi romani vjerni su refleksi njegovih misli i nazora o svijetu i društvu. Tu glavnu karakteristiku njegova stvaranja prikazuju osobito dva popularna romana „C r v e n a s o b a", koji je napisao u tridesetoj godini svoga života i „G o t s k a s o b a" (1904.), plod zrelog iskustva života. Prvo je djelo slika mladenačkog ambijenta, u kojem Strindberg nesmiljenim cinizmom i najžešćom oštrinom vojuje protiv svih konvencijonalnih uredaba ljudskoga društva i osudjuje parlamenat, štampu, kazalište i instituciju činovničtva. U „Gotskoj sobi" sabrao je iskustvo opsežnih studija i dugog putovanja po inozemstvu, te ga pruža svojim zemljacima, da upoznaju u naličju slike vlastite svoje mane. Njegov roman „I n f e r n o" ima sa svim psiho-patološko obilježje. U njem su opisane minucijoznom analizom sve abstraktne strahote, kojima radja u bolesnom duhu utvara progona. Svi najizrazitnji simptomi teške psihoze, počam od duševne depresije, mizantropizma i čitave skale daljnjih patoloških pojava, ocrtane su tu nekom sotonskom nasladom i plastikom. Pod kobnim dojmom užasnih halucinacija osjeća se on žrtvom nekog nepojmljivog, ali nepravednog progona, a da ne osjeća u sebi nikakve svijesti o krivnji. On pati od takozvane demonomanije — utvare, da ga progone neki nevidljivi demoni, koji hoće da ga kazne radi grijha njegova života. U strahu traži utočišta u molitvi i čitanju biblije, nu ni to mu ne pomaže. Spopade ga strašna misao, da je u nj ušao djavao i da ga opsijeda: „Dobri duh vodio me je na pravi put prema otoku blaženika, ali sotona me iskušava i kazni." Osim toga utvara si da mu tijelom struji neki magnetični fluidum. Za tim mu sune misao, da je otrovan plinovima i usmrćen električnom strujom, a on se očajnim bjesnilom brani protiv tog atentata. Potraži pomoći u svoga prijatelja liječnika, koji ga smatra duševno bolesnim, te ga liječi trideset dana hladnom vodom, dijetom i sugestijom u vlastitoj kući. Nu onda stade sumnjati o svojem prijatelju te pobjegne kradomice po noći iz kuće k drugomu liječniku, koji ga vještim psihičnim postupkom umiri i nagovori, da se vrati u prijateljevu kuću. Iza ovog posljednjeg nastupa popravi se bolesnikovo stanje, on se duševno razvedri, a u duši mu se probudi želja, da se vrati svojoj porodici.

U ljetu god. 1897. pošao je Strindberg u Pariz sa nakanom, da stupi u koji Benediktinski samostan, ali poput mnogih drugih ne izvede ni te namisli. Neko vrijeme ostade u Parizu, živući poput kakva pustinjaka u skromnoj sobici sa rešetkom na prozorčiću, koja bijaše nalik samostanskoj ćeliji. Ova je zgoda opisana u njegovom djelu „L e g e n d e", u kojem je simbolički ocrtao svoje vjerske borbe. U ovoj trilogiji patoloških romana sačinjava epilog roman „O s a m l j e n", koji se može smatrati umirnim akordom iza oluje psyhoze.

U kasnijoj dobi života zadubio se Strindberg u proučavanje okultizma i astronomije, jer to odgovara više duševnom miru, koji se odsele javlja na ustalasanoj pučini njegova života. U oprjeci prema drugim velikanima, kojima moć stvaranja na domaku starosti klone, postala je Strindbergova produkcija još plodnijom. On je u najnovije doba doživio i konačnu fazu u evoluciji svoga duševnoga života: obratio se je na katoličku vjeru. Budućnost će pokazati, radi li se tuj o jednoj od onih nebrojenih prolaznih

faza u životu toga čovjeka, ili pako o trajnom obraćenju i spoznaji istine.

Strindberg je uza sve velike zablude jedan od najoriginalnijih i najmarkantnijih pojava modernoga duha. On je veliki mislilac, duševni gorostas, koji imade izvanrednu, dosele nevidjenu srčanost svoga uvjerenja. Njegova je mašta neizrecivo bujna, njegova logika neumoljivo dosljedna, stvaralačka snaga zamjerna i veličajna, a njegovo mišljenje uza svu paradoksalnost duboko i oštro. Nu sva ova svojstva nadvisuje opsežno i neisporedivo znanje, njegov veliki i pronicavi um, koji neprestance i neumorno teži za spoznajom istine, bludeći po vječnom labirintu ljudskoga znanja. On je jedan od najiskrenijih i najbezobzirnijih propagatora svojih ideja i načela, jedan od najvatrenijih i najgenijalnijih intelektualnih pobornika u posljednjoj četvrti devetnajstoga vijeka, te se bez pretjeravanja može ustvrditi, da je toj epohi svjetske književne povijesti svojim samoniklim djelima udario značajan i neizbrisiv pečat.

Iz knjige evandjeoskih pjesama.

Ferdo Rožić.

Grob.

Čiji grob? i gdje mu humak stoji? —
Grob Isusov a na dnu našeg srca!
U plahte biele zamotan tu leži,
A lice mu je — bliedo lice mrtca.

I grob ko grob! U zatišju gle sniva,
Nad njime vrba tužne grane svija,
I čempres s njega prema nebu gleda,
I ptica blizu slaže pjesmu s tija.

A mi ko žene dolazimo k njemu,
Da pokojniku pomažemo tielo,
I suze vruće ronimo nad njime,
I pjevamo mu žalobno opielo.

I cvieće rado gajimo na njemu.
Od vienaca mu gore ćemo dizat,
I rieči sjajne u slavu mu znamo
Ko biser-zrnje od džerdana nizat. —

Al što će cvieće? Cvieće cvatuć vene,
Od nadgrobnica izgine i jeka, —
A kamen svedjer grob i srce tišti,
Ko da će tiskat, tiskat viekom vieka!

I crnim slovom tu da leži — piše —
Božansko lice, bliedo lice mrtca — —
Ta gdje Gospodin još je na toj zemlji?!
O nigdje, nigdje, van sred našeg srca: —

I tuj bez snage, bez životna znaka,
Te svietom nigdje živa njegva duha!
O gdje je žića — uz kam sebičnosti
I mraz uz hladni mrtvačkoga ruha!

Al skinmo kamen, skinmo ruho mrtvo!
U sielu žića ne smje groba biti!
Nek tisuć na njem vienaca je krasnih,
Sve cvieće ne će nikad groba skriti!

Al skinmo kamen, skinmo ruho mrtvo!
Il dodji amo, andjele ti sjajni!
Olujom krila vrbi trgaj grane
I mrvi s groba grobni pečat tajni!

I gromkim glasom tjeraj tu tišinu,
Zaori svietom: Nema groba više,
Nit kamen teški sebičja ga tišti,
Nit tuži čempres, nit se vrba njiše!

Nad razvalinom samo natpis stoji:
Usrèd srca već Krista nema mrtva!
Uskrsnuo je, da sa rada živi,
Sa rada živa i sa čistih žrtva!

Bez rada ljubav — sunce je bez žara,
I zelen-gora a bez svojih vila,
I bašča bajna a bez ružin-grma,
I soko-ptica a bez svoga krila;

Bez rada ljubav — oko je bez vida,
I srce živo — srce poput groba!
To bilo je, to više ne će biti:
Nek uskrs svane, nek je novo doba!!

Požar.

M. R.

Mrka je bila večer, i vlažna i gadna. Nebo zastrto crninom, a zemlja prikrita neprozirnom zagušljivom maglom. Grad je počivao ovijen tamom, mirovao je. Gdjegdje je žmirila svjetlost kroz mokra stakla

Potres u Italiji: Spasavanje nastradalih u ulici Cavour u Messini.

plinskih svijeća, sumorna, traljava; gdjegdje se čuli koraci, gacanje blatom po ulici, i iščezavali.

Najednom huknu nešto — trublja je, što li? — pa opet i opet jeknu kroz tamu otegnuti duboki glas. Na obližnjoj se kući rastvori prozor naglo, krilo lupi o zid, a pomoli se glava na put.

— Gdje gori? Što se zapalilo?

Odgovora ne dade nitko, a mukli zvuk gasilačke trublje prodiraše i dalje kroz gusti mrak i tugaljivo se razlijegao gluhim ulicama, kao da naviješta nešto strahotna, da prijeti umirenom gradu.

Uz to se primicahu iz prve vatrogasne postaje duga kola, vučena od snažnih konja; hitro, sa jakim štropotom. S njim se prosipalo rumeno svijetlo bakalja i ljeskalo po željeznim kacigama gasilaca, po štrcaljkama i ljestvama.

— Gdje gori?

U „Dugoj ulici“, — ozva se netko iz hrpe zvjedljivih ljudi, koji su trampajuć po vodi, po blatu trkali za kolima, da dodju što prije na mjesto požara i da ga vide.

Buka, žamor, nemir rasao je sve to više, gomila čeljadi valjala se, tiskala se ulicama u sve to jačem broju, lomljava kola, jek trublje, tama, probivena od krvavih trakova svjetla — sve je to krilo nešto zla, nešto paklena u sebi.

— Prokleto blato, jedva vučem iz njega pete! — ljutio se neki odebeli čovjek, koji je u toj hrpi naroda kljusao negdje postrance sa svojom ženom i djetetom, malom curicom. — Baš je danas imala udariti kiša!

—Baš danas! — ljutila mu se i žena, koja je nervozno podižuć suknjicu gackala po glibu.

— E, pa nitko vas ne goni tamo — izdere se neki koščati radnik te se izmedju njega i žene mu provuče naprijed prokrčivši put laktima. — Možete se povratiti i natrag.

Muž na to ne izusti ni bijele ni crne, a žena, opatrnuta i gurnuta, uzrujano odsiječe:

— Onaj divljak ne gleda kud prolazi.

Radnik se na to okrene, ali očito ne razumjevši, što je žena rekla, trgnu naprijed prema nestalim kolima za glasom trublje u „Dugu ulicu“.

Curici je bilo teško pri srcu, te se je plaho ogledala naokolo. Nije pojmila bijes svjetine. Kamo idu? Čemu? Da vide požar? U njezinoj se djetinjoj glavici rojile svakojake misli. Vidjela je vatru, gdje suklja put mračnoga neba, čula je krik pogorelaca, jauk djece. Gospodjica učiteljica pripovijedala im je danas o nekoj strašnoj trešnji i požaru i nastradalima. Suze su joj vrcale iz očiju.

— Hajmo kući, tata, hajmo, mama! — milo je molila mala. — Ja se bojim.

Ali ni tata ni mama ne nadjoše tu strahota, kojih bi se trebalo bojati, pa su i dalje gazili po glibu vukući za sobom dijete. A kad je mala posrnula i stala glasno jecati, stade je miriti i tješiti mama:

— Muči, muči, dušice! Tamo je negdje požar. Gore kuće... bit će veliki, veliki plamen... sve će se vidjeti naokolo kao usrijed bijeloga dana... a bit će crveno, crveno, crveno... Samo muči, dušice!

*

„Vesela kavana“ bila je puna kao šipak. Pivo se bljeskalo u visokim čašama, kruglje se po zelenom odru klizale, gadjale, odbijale, tihi mrmor i veseli smijeh titrao se u zadimljenom zraku: bio je to sami život. Gazda je radosnim okom gledao žurbu podvornika i zadovoljno se naklanjao gostima pozdravljajuć ih.

Za stolom u kutu sjedila trojica.

— Za to se nitko ne brine. Kad imaš, imaš, a kad nemaš, teško tebi — govorio je jedan od njih lagano odbijajuć dimove iz svoje smotke.

— Ali u nekim prigodama — bulјeći u svoje prijatelje — grjehota je ne dati.

— Grjehota! Prošla su ona vremena, kad se dijelilo.

— Nijesu bome. I neki dan je naše sirotište dobilo na dar nekoliko tisuća.

— Pa je i to razglasio darovatelj po novinama na sve četiri strane!

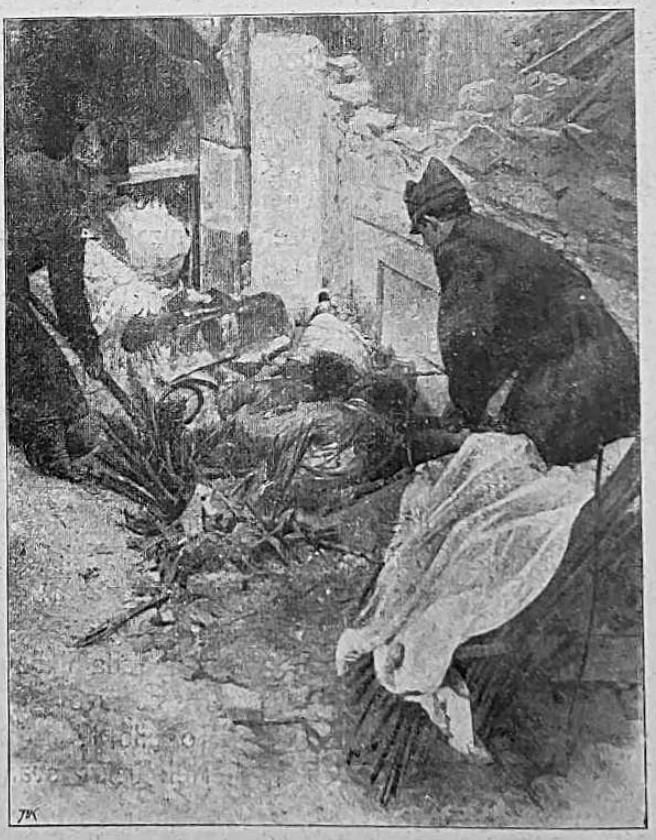

Potres u Italiji: Nastradale traže u ruševinama.

— Da mu se zna za ime — primjeti treći, koji je doslije mirno srkao svoju kavu.

Ujedanput prodre i do njih onaj kobni zvuk, i kavana se uzljulja kao more pod jugovinom.

— Oho, negdje gori — progundja prvašnji govornik.

— Bez sumnje! — nadoda mu drugi mirno, kad opazi kola, gdje jure na garište, i zijevne na sva usta. — Bez sumnje, mora da negdje gori. Nu, stalo mi je! A vidi, kako se svijet turka! Zbilja negdje gori.

Malo po malo stane i iz kavane grnuti narod, da vidi požar.

— Pa podjimo i mi!

— A, mogli bi... No zašto da idemo?

— Ta valjda ne ćemo gasiti.

— I to bi se još htjelo! Jednom sam dušu izduhao uz štrcaljku. Gorjelo je nešto daščare, iskre vrcale i letjele daleko — znaš, kako je, kad suho drvo plane — bila je pogibao, da ne zahvati bližnje kuće. Meni neki belaj nanio i morao sam... e, nije bilo druge...

Mušterije iz kavane izlazile, gazdi se lice smrkavalo. Svak se žurio, da vidi, kako će ono kuća gorjeti, dim se izvijati i žestoki plamenovi lizati po mutnoj mrkoj pozadini oblačnoga neba.

Kavanar se razljutio kao puran ogledajući se po praznim stolovima.

— Navrvjelo mi toliko svijeta u kavanu, malo ga je kad tako, a onda... eto ti vražje trublje, da sve rastjera. Koji je to lopov zapalio? Pa da je barem ujutru podmetnuo vatru!

U to su proletjela kola za kolima, pa onda i treća, a za njima se sukala sve to veća hrpa naroda, koji je želio, da se večeras pozabavi neobičnom slikom divlje razuzdanosti vatre i trgne iz onog pustog mrtvila običnosti.

Kavana je pustjela i opustjela, žamor se slegao pa ga napokon i nestalo. Još si samo čuo medvjedje runjanje kavanarevo i hrapavi glas suhoga pisara na poglavarstvu, koji se obraćao krupno sazdanom trgovcu.

— Eto vidite... Ja ne vjerujem nikako, da je tko

Potres u Italiji: Ulica Pianellari u Messini.

zlobno zapalio onu kuću. A da me upitate, zašto ne vjerujem, ne bi znao kazati. Ja sam vam takav. Ne mislim nikada zlo o svome bližnjemu.

— To je sve u redu, ali odakle vatra? U tom grmu zec leži. Odakle? Nije li se izlegla po sebi...

— Po sebi: A što će to reć: po sebi? No, bit će buknula slučajno, iz neopreza.

— Hahaha, iz neopreza! — srdačno se nasmije trgovac, da mu je sve poigravao trbuh. — Kuća je za stalno

Potres u Italiji: Ulica Cavour u Messini.

osigurana, gospodaru će biti ponestalo para, podžegao kuću, pa će sagraditi novu i priteći će mu lijepa svota novaca.

— Oprostite, oprostite! Kako možete suditi tako zlo o ljudima? I ja kažem, dogadja se katkada na svijetu, što nije pravo ni pošteno, ali se za to ne smije u svakoj zgodi naprečac tražiti zlo, gdje mu možda ni traga nema. Tim se obarate na čovječanstvo, blatite ga i u njemu hoćete da nadjete trulež i smrad.

Suhonjavi je pisar govorio živo, uvjeren o istini svojih riječi i ugodno mu je bilo, da može to svoje stanovište, nekud idealno, istaknuti prema nižem shvaćanju nepismenoga trgovca.

— Da, da, — mirio ga je trgovac, komu se nijesu svidjale takove rasprave; — nije meni do toga. Vi imate pravo, potpuno pravo.

— Ali prije ste govorili drukčije.

— No manite se, čovječe, toga! Mogao sam ja bogzna što govoriti. Bi li mi još jednu čašicu?

— Kad već hoćete, nije ni meni krivo.

Podvornik donese piće, a razgovor opet skrene na požar, ali sukoba više nije bilo.

— Glete, vas se svijet raspršio! — upozori pisar trgovca. — A kako bi bilo, da se i mi odvučemo tamo?

— Ne marim. Znate, bude li nevolje, doći će već tkogod da pokuca i na moja vrata.

— Ne misilm na to. Mračno je vani, a požar, to će biti ugodan prizor.

— Hm! — bio je trgovčev odgovor.

— Ili vam se ne čini, da će to biti krasna slika za gledanje? I to slika u naravi, a ne na platnu. Ta troja su gasilačka kola projurila!

— Ah! blato po ulici, mrak... Da bude lijepo vrijeme...

— Ma što velite? Takova zabava zaslužuje malo truda; nema toga svaki dan.

— Da, da, tako je, ali tko zna, kakav je to požar? Bit će, da se zapalila čadja u čijem dimnjaku pa uznemirilo čitav grad.

— Ali troja kola, gospodine moj — uvjeravao ga pisar — bit će peciva!

*

Domala bijahu i ona dvojica na putu. Trgovac se pušući kao vo s mukom gibao naprijed, a pisar je mar-

ljivo gackao pred njim i od časa do časa dovikivao zabrinutim glasom:

— Ovamo, ovamo... tamo ćete se još gore oblatiti, tu je mlaka... pazite se dobro... malo na desno.

— Nu mačjih očiju u vas i kroz mrak prodirul sumnjivo promrmlja trgovac ne pomislivši ni iz daleka da pisar pri svakom savjetu ili posrne ili zagazi ili ga što drugo iznenadi.

— A evo nasred puta kamen! — opet se oglasi pisar, kad se spotače. — Toga ipak ne bi smjelo biti. Nasred puta pa onoliki kamen! Umalo se ne opružih, koliko sam dug i širok. Pa opet taj glib!

— E kad se tako lijepo brine gradska uprava za čistoću grada!

— Pometači, pometači! Taj klatež ne vrši svoje dužnosti! — srdio se suhonjavi pisar na poglavarstvu.

Napokon stigoše i u „Dugu ulicu".

Pred nekom kućom pušile se baklje s vatrogasnih kola posred mnoštva, koje se tu zgrnulo u hrpu i mrmljalo, konji su naglo dahtali, te su im iz crvenih nozdrva na hipove sukljali oblačići pare, gasioci mirno, gvozdeno stajali na svojim kolima i spremno očekivali zapovijedi ne obaziruči se ni desno ni lijevo, odavna navikli vidjeti svakom zgodom istu sliku.

Na stotinu je glava bilo okrenuto u vis i zvjedljivo piljilo u kuću, na stotinu nosova stršilo nestrpljivo čekajući, kad će se posjesti krov, suknuti dim i provaliti vatra put mrkog oblačnog neba. Ali od svega toga još ništa..

— Već me je zabolio zatiljak od pustoga čekanja! Što se to dogodilo? — šmrkne silovito onaj odebeo čovjek gledajući sa svojom ženom i kćerkom gore prema kući. — A ja sam se žurio sve u četiri, pa... ništa i ni mrve! A to si ti kriva — nezadovoljno otrese glavom obrativši se svojoj časnoj polovici, naravno bez trunka prava, jer je on skoro više želio poći, nego ona. — Govorio sam ja: ne idimo, ne će biti ništa, pa sam pogodio. Ali ti hoćeš uvijek na svoju.

Žena ga nervozno pogleda, da se bijedni debeljak čisto prepao, te se neusudi otvoriti usta. Ali je tim slobodnije mislio:

— Strašno blato... no lako za me... na nogama su mi čizme, ali ona... ne znam, što će joj biti sa cipelicama... a njezina nova haljina... kakove ja luda ne ću kupiti drugi put, ma da me siječe na komade...

No ubrzo uvidi debeljak, da mu sva ta duševna razlaganja ne vrijede ni prebijene pare, a to ga se kosne malo dublje pa se žestoko okosi:

— Pa da se bar hoće već jednom da ukaže ta blažena vatra!

Najmanje se pako slagao s njegovim duševnim raspoloženjem onaj nevini glas, što se uz pljeskanje ručica javljao do njega:

— Ne će biti vatre, ne će, je li, tata? Ne gori, je li?

Mama je za to vrijeme čevrljala s bližnjim susjedom i nastojala, da čime god nadomjesti dosadu, koja je kao neman pritisla mnoštvo.

Medjutim su počeli umorni vratovi popuštati, glave se klimati. Kuća je izgledala kao i prije, krov se nije ni naherio ni prosjeo, dugoljasti dimnjak, što se onako glupo uspravio navrh šljemena, nije odavao nikakova znaka pomućenoga vječnog mira. Prozori su bili širom otvoreni, pa su lijeno zjali na svjetinu, kao da se pitaju, koji ju je bijes spopao, te se natisnula tolika hrpa naokolo. A da su mogli pojmiti, da je to gamadi nahrupilo tu, samo da se nagleda, kako će se oni srušiti u plamenu, pa da je sada nezadovoljno, što se prevarilo... tko zna, što bi tada mislili o čovjeku

Svačije je lice bilo skalupljeno po jednom obliku, sve crte odavale jedno duševno stanje: onu mrzovolju, onu dosadu, koju mora da osjeća pas, kad gladan zaludu čeka zeca.

A kako je tek zijevnulo mnoštvo, kad ono odjeknu zapovijed gasilačkog vodje, kad svirak zvižnu i kola se maknu! Da, bio je svak ljutit. Podiglo toliku buku, uznemirilo po gradu, dovuklo četu, da gasi vatru, dovabilo toliko mnoštvo, mirno, čestito, plemenito, uredno mnoštvo, pa... ništa! To treba da razdraži i najnerazdražljivije živce. Uz to se nadvio nad njih debeo oblak i udari da lijeva kao iz kabla.

Vikalo se po svuda, a trkalo i tamo i amo.

I debeljak je izgubio sav svoj duševni mir, pa se svom silom oborio na svoju nedužnu ženicu, koja ga je tobože navela na taj lakoumni korak. Ali je još imao toliko prisutnosti duha i smisla za oprez, da nije glasno prigovarao, nego samo gundja sam sobom i za se:

— Eto to je tvoja glava, to... A ja, bedak, ja te slušam, baš kao da nikada ne čuh one zlatne: Duga kosa, kratka pamet. Kratka i prekratka mi pamet, ja se u te zaljubih jedino radi tvojih lijepih dugih kosa...

S neba kiša, iz debeljaka krupa, s ulice blato, svjetina, galama, sve to uvijeno u gustom mrklom mraku.

*

Sutradan se čitalo u mjesnim novinama:

Sinoć je na osam sati i tri četvrta opazila glavna straža sa svoje kule jaku vatru sa silnim dimom u „Dugoj ulci", te je mahom obavijestila o tom gasilačku postaju. U tren oka poslaše troja kola sa gasiocima, da zapriječe eventualnu nesreću. Na licu mjesta ispostavilo se, da je pazikuća u dvorištu zapalio veliki stog slame, okužene stjenicama...

— Djavloga pazikuće! — ogorčeno puhne trgovac u kavani, kad je doznao za to. — I okladio bih se, da ga ne će zatvoriti u buturnicu radi toga... A jesam li se mogao prehladiti? Oznojio se... prokisao kao pijevac.. Djavloga pazikuće! I ne će ga zatvoriti...

Iz stare talijanske lirike.

Dr. V. Lozovina.

Kako je jedna pjesmica navijestila novu liričku školu.

Hoću da čitateljima „Prosvjetinim" podam u hrv, prijevodu jednu talijansku glasovitu kanconu pod naslovom „Izvor i narav ljubavi i plemenštine". Naslov malko dugačak i dosta čudan! Ali je pjesma lijepa i u samome svome sredovječnom ruhu, u kojemu nam se danas ukazuje; a glasovita je, jer je udarila nov pravac lirskoj poeziji u srednjoj Italiji neposredno pred Danteovom epohom. Autor je njezin Guido Guinizelli, rodom iz Bolonje (r. oko g. 1240.), pjesnik filozof, sprva sljedbenik provençalsko-sicilijanskoga načina pjevanja, a u kasnijim svojim pjesmama (koje, mimogred budi rečeno, ne obiluju brojem) toliko svoj i originalan, da je bio prvim začetnikom te nove liričke škole.

Da bi Guinizellijeva kancona neupućenima bila razumljivija i pokazala im, ovako kako je prevedena na hrvatski, potpuno svoju vrijednost i znamenitost, koliko u pogledu svoga sadržaja, toliko obzirom na svoj snošaj

s predjašnjom i savremenom talijanskm lirskom poezijom, kao i s onom, koja se iza toga rascvala u Toskani, poglavito u Firenci, pokušat ću, da u tome pravcu okolo nje nanižem po koju opasku i pripomenu važnije naravi.

Da vidimo najprije, što je i kakova je mlada talijanska lirika do Guinizellija. U toj lirici bila se začela talijanska lijepa književnost prije kakovih 50 godina, dakle u prvoj polovici 13. stoljeća. Ona ne bijaše ni po svome spoljašnjem pjesničkom ruhu, ni po svom nadahnuću i sadržaju originalna, narodno-talijanska poezija. Maticom njenom bijaše provençalska lirika troubadoura, koja je do tada brojila preko dva vijeka života i bila se toliko razvila, da joj melodični zvuci odjeknuše širom susjedne Italije. Talijani je i zbližega upoznaše, kad je Provença koncem 12. stoljeća uslijed t. zv. albigenške križarske vojne izgubila svoju političku nezavisnost i kad se mnogi njeni pjesnici, koji bijahu sve sami vitezovi i dvorjanici, razbježaše po Italiji tražeći gostoprimstva. Tako se s političkih razloga najprije u Siciliji, pa redom u drugim stranama apeninskoga poluotoka pojavila lirska poezija u smjeru i duhu provençalske, viteške i dvorjanske. Ta imitacijona lirika nema po literarnu istoriju druge vrijednosti do one, da je probudila ljubav i mar za pisanjem u još surovim talijanskim narječjima i što je pružila, i ako u patvorenoj umjetnoj formi, prve uzorke poetskoga stila i književnoga jezika. Gledom na sadržajnu stranu ona je bila ropska kopija troubadourske, i to u njenim zlim i lošijim pojavama. Jedinim predmetom bijaše joj ljubav prema ženi. Ropsko udvaranje ljubavnika, slavljenje ženske ljepote i ljubavno prenemaganje zaljubljenoga — sve se to očitovalo tipičkim, konvencijonalnim načinom, većinom bez ikakva sudjelovanja uma i srca. Tu su vam stalni komplimenti, uvijek isti ili malo drugačiji, upravljeni uzoru pjesnikova srca: draga mu je vila čarobnica, koja opčarava i krade mladenačka srca; njene su oči — zvijezde, njene vlasi — zlatne niti kao sunčane zrake, njena put — bjelokost, zubi — biser, a usne — latice rujne ruže i sl. Tu se pjesnik uvijek pretvara i jada na isti način: on je uvijek ljubavni sužanj, koji robuje svojoj kraljici, njegovo je srce česma, iz koje se lije — voda njegovih pjesama; on pod magičnim pogledom svoje vile neprestano umire i oživljava, neprestano se rastapa ili skanjiva, sledjiva na ljubavni žar ili nehaj svoje miljenice, onako od prilike kao vosak ili snijeg na suncu, ili voda na hladno duvanje bure i t. d. i t. d.

Ovakovo prazno naklapanje nije moglo dati nikakva života poeziji srca, niti je njoj na ovoj osnovi bila otvorena ikoja strana svakidašnjega realnog života u narodu. Iz sredine puka, kao svagda i svagdje, oglašivala se doista prosta iskrena popjevka sa svojim neposrednim izražajem svagdašnjega veselja i svagdašnje boli; ali njeni zvuci ne dopirahu obično do gospodskih dvorova, onda posve odijeljenih od obskurne mase; a iz tih gospodskih odaja jedino se onda mogahu javljati svijetu pjesnici literati.

Ovako je po prilici bilo s poezijom nešto kasnije i. po ostaloj Italiji. Samo se u Toskani uz umjetnu imitatorsku jače čula i narodna žica. Za to je ovdje, čim se oglasio nešto sjevernije nov, samorodan i čisto talijanski glas iz Bolonje, i najprije našao iskrena odziva u Firenci. Genijalni Dante Alighieri, još tada vrlo mlad, dokuči na prvi mah svu znamenitost Guinizellijeve samoniklosti i on je uporedo i nakon nekih drugih svojih zemljaka, udario u svojoj lirici Novoga života njegovim stopama. Promatrajući dotadanje produkte talijanske lirske poezije Dante je kasnije u besmrtnim stihovima Purgatorija pohvalio Guinizellija: kazao je, da ga izmedju svih Sicilijanaca i Toskanaca jedini Guido Cavalcanti natkriljuje, njegov (Danteov) sugradjanin i prijatelj, i da će on kao najmladji možda prestići oba Guida:

Tako je jedan Guido drugom digo
Jezika slavu, a možda je rodjen
Tko obadva će istisnut iz gn'jezda.

(Purg., XI., 97.)

Iz gnijezda slave, razumije se.

Jedna je medju svima Guinizellijevim pjesmama, i to ona, koju gore spominjem, bila prva lasta, koju je po Danteovim riječima navijestila zoru „slatkoga novoga stila". Evo joj obećana prijevoda:

Izvor i narav ljubavi i plemenštine.

U nježnom srcu svedj se ljubav krije,
Kô ptić u šumi med liščem što l'jega;
Nit narav stvori nježno srce prije
Od ljubavi, nit ljubav prije njega.
I sunce netom grane,
Sjaj njegov odmah s njim zasv'jetli tako,
Nit prije sunca plane.
I ljubav ima svoje u vrsnoći
Sjedište sve onako
Kô žarko svjetlo ognja u jasnoći.

Nježna se srca ljuven oganj prima,
Kô moć što leži u kamenu dragom:
Jer kam od zv'jezde c'jenu svoju ima,
Kad sunčev žar oplemeni ga snagom:
Čim s njega sve raskuži,
Što nisko je, sunašce svojom zrakom,
Tad zv'jezda moć mu pruži.[1])
srce tako, kad ga narav stvori
Nad ljagom čista svakom,
Zaljubit žena zna ko zv'jezda gori.

Plemenitom u srcu ljubav stoji,
Rad šta i plamen titra vrh dupljera,
Što sja za oka dragost, tanan, ubav:
Inače ne bi stala, to vam vjera!
Opakost čudi crne
Za ljubav je, što stanje vode ledno
Za oganj, kad ga trne.
Ljubavi stat je u srdašca cv'jetu
Plemenitom sve jedno
Kô u rudniku — željeznom magnetu:

Po sav dan sunce str'jelja blatnu vodu:
Al' glib je glib, nit sunce gubi žara.
Oholčina će: — Čestit sam po rodu! —
Al' on je glib, a sunce — krjepost stara.
Jer znaj: ne krije tu se
Plemenština sred dostojanstva sušta
Plemiću, ako mu se
Vrline l'jepe u srcu ne gn'jezde:
I voda zraku pušta,
Al svjetlost drže tek na nebu zv'jezde.

Sja jače Stvorac Bog sa svojih djela
U Mudrosti,[2]) neg sunce našem oku:
Ta Mudrost gleda Stvorca svog bez vela
I sluša. nebo okrećuć u toku
I vršeć tu bez m'jene
Presvetu volju Boga pravednika.
I kras bi tako žene,
Što oku sv'jetli, morô podvrgavat
S vrlinâ i odlikâ
Svakog, tko nju ustraje obožavat.

[1]) Po sredovječnom sujevjerju držalo se, da nebeska tjelesa imaju osobit utjecaj na sve zemaljske stvari. Tako je drago kamenje primalo svoj čar po ovom utjecaju — od zvijezdâ

[2]) Mudrost je ovdje božanski ministar, angjeo pokretač nebeskih sfera, koji promatrajući Boga pogadja njegovu volju i prima odatle snagu, kojom okreće nebeske krugove. Tako i ljubavnik gledajući kras žene morao bi ... itd.

Što robovo si — Bog će pitat — ženi? —
Kad preda nj dodje duša moja bôna·
— Prošo si nebo, pošao si k meni
Za ljubav taštu, misleć, da sam ona.
Tà meni patri hvala
I kraljici tek blaženoga raja,
Tom zatoru svih zala! —
Odvratit ću: lik angjela je bila
Kô iz tvog da je kraja:
Oprosti, što mi bješe tako mila!

Po jednoj jedinstvenoj ideji, koja se provlači čitavom kanconom, po svježim izvornim slikama i jačini iskrena čuvstva otkrivamo u Guinizelliju pjesnika i filozofa, nerazdružno ujedinjene u jednoj osobi. Njegov način izlaganja podsjeća mjestimice na dokazna istraživanja kakove egzaktne znanosti: tu oštrica psihološke analize zadire u dno same stvari; tu se sretnim izborom gomila dokaz za dokazom, primjer za primjerom, kao da imamo posla s matematičkim kakovim problemima ili s kodeksima juridične znanosti. Ova pjesnikova naučnjačka fizionomija i manira nije isključivo njegova osobina, ona je produkat drevne Bolonje, koja je još za tmina sredovječnih počela sjati svijetu kao sijelo i žarište znanosti i znanstvena istraživanja. Gojila se tu sredovječna znanost nad znanostima, pravo, i nešto kasnije liječništvo. Tu je pjesnik i književnik potjecao samo iz naučnjačkoga kruga, bio je sam po svagdašnjem zanimanju pravnik filozof. Ova veza medj poezijom i znanošću bijaše onda mnogo bliža i naravnija, jer je samo zanimanje za znanost imalo u sebi poetične privlačivosti u ondašnje doba općega neznanja, kad se pojedinac i s malim svojim znanjem osjećao visoko nad pučkim masama, a svoj dar istraživanja i dokučivost u tajnama znanosti držao rijetkim nebeskim darom.

Guinizelli nije, kako rekoh, samo ovakav znanstveno naobražen duh. On je pravi, rodjeni pjesnik. Pjesnička vatra njegove duše i polet njegova nadahnuća svaku njegovu na učenjački način izvijenu misao rasvjetljuju i zagrijevaju usrdnom toplotom. Ni bez ukusa vam nije taj učenjački poeta: vidi se to po sretno pronadjenim prispodobama i poetskim ukrasima, koji imaju mnogo čara i miline na sebi, ma da su većinom uzeti iz bilinstva i — rudstva. I eto vam odmah tri odlike, tri poglavita uvjeta za svaku pravu poeziju, kad u ostalome ne fali umne sposobnosti, a ta su: iskrenost, dubina čuvstva i osjetljivost ukusa. Svega je toga prije Guinizellija falilo, kao što u opće fali kod nasljedovanja tudjih uzora. Za to je nova poezija, „filozofska lirika bolonjske škole", kako je nazivaju Talijani, blagotvorno djelovala na najbliži podmladak. Ali mimo ona tri svojstva još je nešto u njoj od rijetke osebujnosti: novi pojam žene, novo shvaćanje ljubavi! Od čega sve nisu trubadurski epigoni izvodili postanje i narav ljubavi! Guinizelli ih sasvim ostavlja. Ne ide on daleko u potragu za tim riješenjem.

Koje je srce kadro da osjeća ljubav? Srce, koje je od prirode dobro i plemenito! Takvo je srce kao rudnik, u kom se kriju dragocjene rude, ljubav i plemenština; pa je samo potrebno, da ga žena svojom ljepotom dirne i ražeže, i ti će dragulji sinuti u svoj svojoj čarobnosti. Žena je dakle za ljubavnika što i zvijezda, od koje dragi kamen, po sredovječnom sujevjerju, prima svoj sjaj i krasotu; ona je uzor svih krjeposti, božanska je luč, svijetli kažiput, prema kome treba da se ravna volja i svako čuvstvo onoga, koji je ljubi. Žena je dakle u Guinizelija idealizovano biće, ona je simbol krjeposti i savršenosti; njegova ljubav od viteške putene postala je čisto duhovnom.

Ove Guinizellijeve ideje, ili bolje ove njegove pjesničke doktrine razvila je dalje škola „novoga slatkoga stila", krug fiorentinskih liričara s mladim Danteom na čelu. U njih je, dakako, mnogo više potankosti, veća je nježnost osjećaja, veća gracija i ljupkoća izražajà i dikcije. U idealizaciji ženskoga bića oni su se uznijeli do visine abstraktnih pojmova i podali mu nadnaravne atribute. Napose to vrijedi za Dantea: njegova je Beatrice pravo čudo na zemlji, angjeo u spodobi umrle žene, što očituje svojom pojavom nadnaravnu moć na onima koji je gledaju; ona u kratko — tvori čudesa:

„Ova preljubezna žena," pripovijeda on u svom Novom Životu, „toliku je naklonost stekla u svijetu, da je čeljad, kad bi samo prolazila ulicom, trčala za njom da je vidi; svak je od toga osjećao neko čudesno veselje. I kad bi se ona k nekome približila, tolik bi čar njezine plemenitosti njemu osvojio srce, da se nije usudjivao podignuti svoga pogleda, niti joj odgovoriti na njezin pozdrav... Kad bi već prošla, govorili bi mnogi: Ovo nije obična ženskinja, ovo je jedan od prelijepih angjela nebeskih. A drugi bi dodavali: Ovo je pravo čudovište; neka je blagoslovljen Gospod, koji preko nje može tako čudotvorno djelovati! Da me bolje shvatite, kažem vam, da se ona pokazivaše tako uzorita i puna tolike slatkosti, da oni, koji je promatrahu, primahu u se neku ljupku i plemenitu slatkoću, da ne mogahu to riječima iskazati; niti bijaše ikoga, tko ju je mogao gledati, a dà spočetka ne bi uzdisao"...

Da bi za ove „čudotvorne i izvanredne učinke" Beatričine ljepote i drugi doznali, oni koji je ne mogu ili je ne će nikada vidjeti, pjesnik je tu ovako prikazuje u susljednom sonetu:

Toliko mila i tako uzorita
Gospa je moja, pozdravi li vani,
Da svaki jezik drhće n'jem ko kita,
I očima se gledati je brani.

S lica njoj se poniznost krotka čita,
Kad prodje, hvale čuje, nit se bani;
To angjela je slika ponosita,
S nebesa čudo na zemaljskoj strani.

Dražest se njena motrioca dojmi
Toliko, da mu slast kroz oči lije
U srce; što tko ne kuša, ne pojmi.

I njoj se regbi s usne sladak vije
I ljubavi pun duh, te duši zbori
Za njom, kad prodje: Uzdiši i gori!

Grčka mitologija priča, da je Venera svojom ljepotom krotila i pitomila tigre; za kršćanskoga pjesnika prolazna ljepota žene odsjev je nebeske vječne ljepote; ona ima veću djelotvornu moć od Venerine: ona čovjeka oplemenjuje do savršenstva, uvodi ga u nebo, otvara mu raj kao Beatrice Danteu u njegovoj Božanstvenoj Komediji. Ta ljepota ujedinjuje u sebi sve duhovne vrline i odlike. Tako je kod Guinizellija, tako kod Dantea i njegovih pjesničkih drugova, tako je često i kod kasnijega Petrarke: njihova tjelesno lijepa žena istodobno je i dobra i krjeposna i u svakom pogledu duhovno savršena žena. Pojmovi moralne i duhovne ljepote poistovjećuju se, zamjenjuju i izmjenjuju s pojmovima ljepote tjelesne i fizične u njihovoj ljubavnoj lirici. Nedvojbeno se u ovoj promjeni naziranja prema starinskomu očituje utjecaj kršćanske misli.

Kad sunce zalazi.

Teodor Jeske-Choinski.

Samo časak krzmala je Tulija, kao da ne zna, što joj valja učiniti. Ali se brzo svlada. Neusiljenošću velike gospodje te onim poznatim smiješkom, koji za pravo ne znači ništa, primakne se Liviji, dotakne se ustima njezina čela i reče:

„Da si zdravo u domu Kornelijevaca! Žena moga dragoga bratučeda bit će mi uvijek dobro došla.“

Odvrativ jošte kratkim kimanjem glave na Fabijev duboki naklon, mahnu lagano rukom, te tako ponudi svojim gostovima, da sjednu, a i sama se spusti na počivaljku.

Na Fabijevom žutom, grbavim nosom i širokim ustima nakaženom licu pojavi se smiješak zadovoljstva.

Fabijeva kći nije bila ni najmanje lijepa. Bila je niska i nekud zbita. Imala je onu poznatu odugu glavu Egipćanka, a i jaki nos, nabuhle, putene usne i lukave oči svoga oca. Udobno se je izvalila na počivaljci kao netko, tko jako dobro znade, koliko vrijedi. Očevidno je bilo, da si ne utvara mnogo radi časti, što je smjela prekoračiti prag Kornelijevaca.

Patricijki se to nije svidjalo. Zato je i posve hladno rekla:

„Marko mi jošte nije rekao, kad ću biti toli sretna, da pozdravim Liviju kao njegovu ženu!“

„Čim Livija završi svoj filozofski tečaj, zapalit ćemo Himenovu baklju“, odgovori Fabij.

Potres u Italiji: Kralj nadzire prenos ranjenika na brod.

„Bozi dadoše nam krasan dan, te tako regbi naviještaju sreću i jednoj i drugoj obitelji, koje se kane ujediniti“, poče Fabij grčki, te sjedne sučelice domaćici.

„Mladež, koja je svoje djevičanske sne žrtvovala na žrtveniku Himena, prate uvijek dobri znaci milostivih bogova“, odvrati Tulija, te se okrene prema Liviji.

Na licu zaručnice nije se na te riječi opazio ni najmanji tračak rumenila, akoprem joj nije bilo više od petnaest godina.

„Milostivim znacima bogova pomagat će pripravnost Marka Kvinktilija“, primijeti Livija te s dopadnim smiješkom pogleda svoga vjerenika.

„Nastojat ću, da te dobri znaci ne prevare“, odgovori nešto nemarno Marko.

„Tome se i nadam“.

Te je riječi zaručnica tako odlučnim glasom izrekla, da ju je Tulija stala nešto pozornije promatrati.

„Djevica se dakle bavi helenskom mudrošću? Nije li to i preveliki napor za njezinu mladu glavicu?“

Fabij slegne ramenima.

„Filozofija je sad tako općenito došla u modu“, reče, „da bi žena Marka Kvinktilija gdjekad znala i u nepriliku doći, kad ne bi barem glavne njene nauke poznavala. Dobavio sam iz Atene vrsnoga učitelja, koji Liviji pomaže, da barem nešto shvati od te neprobavljive znanosti.“

Nekadašnji carinik zborio je krasnom grštinom i atičkim naglaskom. A ni njegove kretnje nisu patricijki bile odvratne.

„A koji se sustav najbolje svidja mojoj zaručnici?“ upita Marko.

„Žena mora se ravnati u svemu po svome mužu“, odgovori spremno Livija. „I meni se od svih najbolje svidja božanski Epikur“.

„Pa to i jeste zaista jedini filozof, koji ti pruža kakovu nauku za život", doda Fabij.

„A Epiktet?" prigovori Tulija.

Fabij pokaže kretnjom, kako mu je malo stalo do toga filozofa, te reče:

„Kako da rob misli za slobodne ljude?"

Zatim nastojaše okrenuti razgovor na drugu stranu, te primijeti:

„Sigurno je krasna Tulija jučer bila u cirkusu. Taj Aniceto je u istinu nenatkriljiv. Jučer je po stoti put dobio prvu nagradu".

„On upravlja kolima kao sam sunčani bog", potvrdi Tulija.

„Ni sam Herakle nije ljepšega stasa", opazi Marko.

„Kad bi božanski Marko Aurel hotio onako raditi, kako to Rim čekuje, uresio bi Aniceta grimizom," javi se Livija.

„Porcija Pulherija dobacila mu je ogromnu kitu cvijeća", reče Fabij, te se značajno nasmije.

„A što kaže konzul, njezin muž?" upita Tulija.

„Konzul Pulcherij pljeska već odavna svim štovateljima svoje žene", javi se Marko.

„Pa ja se tome i ne čudim", prihvati opet Livija, „da joj se divni Aniceto više svidja, nego li ružni i bolježljivi muž".

Te su riječi u ustima mlade djevojke tako čudno zvučile, da je i sam Fabij strogo pogledao svoju razgovorljivu kćerku. Ali Livija nadme prkosno svoje debele usne, te reče prijezirno:

„Prošla su ona vremena, kad smo se morale pretvarati, kao da ništa ne znamo".

Poslije Porcije Pulcherije dodjoše na red druge otmene rimske gospodje, a o svakoj od njih znao je koji od prisutnih nešto pikantnoga pripovijedati.

Kad su se opraštali, reče Fabij:

„Nadam se, da će taj vez, začet pod tako sretnim auspicijama, na dobrobit Fabijevaca i Kvinktilijevaca, postati sve to jači i blagoslovniji za oba plemena".

Marko sprovede svoju vjerenicu sve do predsoblja. Ovdje mu prišaptne Fabij:

„Ako smogneš makar samo malo vremena danas prije podne, potraži me na Martovom polju u Agripinom portiku. Treba mi tvoj savijet u vrlo važnoj stvari".

Vrativši se u sobu za primanje, upita pretor Tuliju:

„No, kako ti se svidja Fabij?"

„To mi jošte nije jasno", slegne Tulija ramenima. „Čini se, kao da taj libertinac nema ništa odvratna na sebi, giblje se pristojno, govori izvrsno grčki, pa ipak imade nešto, što nas od njega rastavlja".

„To su zadnji tragovi njegovoga porijetla. Ali ovih će u slijedećem koljenu posve nestati. Fabij nije obični parvenu. Prije nego li se je u njegovom srcu probudila egipatska lakomost, bio je Fabij odvjetnik u Rimu, te se je, kako kažu, mnogo kretao po patricijskim kućama".

„Tako je vješt i siguran u društvu, da sam se i sama čudila. Čovjek ga mora veoma oštro promatrati, dok opazi, kako to sve nije naravno, nego tek umjetno".

„Novac diže one, koji nisko stoje, a ponizuje one, koji su visoko. On izjednačuje vrlo brzo stališke razlike, koje se temelje samo na grubim ili veoma finim stvarima. Ta za novac kupit ćeš najbolje robove, koji će te sve naučiti, što je na tom svijetu potrebno. Samo takav čudak, kakav je Publij, ne će da uvidja tu istinu".

„Pa ipak imade dosta stvari, koje za nikakav novac nije moći kupiti", prigovori Tulija.

„Gradjanski smisao za vlastite dužnosti, ljubav prema Rimu i slične starine", naruga se Marko. „Znam, što misliš reći. To su sve stare pripovijesti, u kojima se danas samo jošte po knjigama čita. Napokon se spoljašnja strana onoga, što su naši oci nazivali krjepošću, dade takodjer naučiti. Kad je treba, govorit će ti Fabij kao stari Katon".

„Ova prerana zrelost Livijina ne svidja mi se", opazi Tulija.

„Današnje djevojke su dakako našim bakama samo vrlo malo slične. Ali kad žena nema predsuda, bit će strpljivija s „veselim pretorom" . . . Ali ja kod tebe ne vidim nikakovih kolovrata, niti tkalačkih stanova!" poviče Marko, te se stane ogledavati. „Ovih će te dana Publij svakako obaći".

„Ta i robovi smijali bi mi se, kad bi isti kućni namještaj promijenila. Kušat ću, kako bi i bez toga glumila ulogu matrone. Ta to je sve bljutava komedija."

„Možda ćemo se danas sastati na Martovu polju, ta dan je tako krasan".

I Marko se oprosti od Tulije.

Topli listopadski dan izmamio je sav Rim na Martovo polje. Tkogod nije morao ostati u dućanu ili u radionici, pohitio je na šetalište.

Martovo je polje ležalo na lijevom žalu Tibera, te se je daleko i široko prostiralo. Više stotina hiljada četvornih hvati zemljišta su ocevi republike posvetili općoj koristi, a patriciji i cezari nakitili su taj predio divnim zgradama, kojima se je svaki Rimljanin dičio. Tuj se je dizalo Pompejevo, Balbovo i Marcelovo kazalište, Flaminijski cirkus, Domicijanski stadij, te Agripina i Minervina kupališta. Tu su pod dalekim trijemovima, poduprtima divnim stupovljem, ležale tolike krasote i divote u nepreglednim kupovima. Tuj je prijestolnica svijeta pod ponosnom kupolom Panteona postavila kipove svojih bogova.

Duž tamnih drvoreda i kroz lovorove gajeve, medju kojima su se prostirale svijetle livade, sjajili su se bijeli, sitnim šljunkom posuti puteljci. Tko je bio umoran, mogao se je odmoriti na tolikim mramornim klupama, a kome je bilo dosadno, taj je tuj imao što gledati. Po travi su skakutala djeca. Pelivani i gombači natjecali su se u vici i nadmudrivanju, te pozivali publiku u svoje daščare. Pješke i na konju, u kolima na dva točka i u nosiljkama dolažaše svedjer novo mnoštvo naroda, a svu tu galamu nadvikivali su prosjaci svojim tužaljkama i trgovci svojom krikom. Oni prvi su visoko u rukama dizali tablice, na kojima je oblast napisala, što ih muči, a prodavači su prolaznicima pod nos pružali svoju robu. Jedan je hvalio svoje voće, drugi u zvijezde kovao svoje pecivo, a treći kušao je, da proda razni jeftini nakit.

Na rubu lovorove šumice kraj Agripinog portikusa sjedjahu na kamenoj klupi dva Germana. Bijahu to oni isti, koji su jutros zaustavili Fabijevu povorku. Glave su dlanovima poduprli, te gledali u tišnu i šutjeli, kao da ih je ta velegradska vreva omamila.

Pred njihovim očima razvila se je gotovo nepregledna, bajna i živahna slika imućtva i životnoga užitka. U pozlaćenim faetonima, u grimiznim nosiljkama, na brzonogim konjima prolažahu kraj njih gospodari svijeta, a oko njih bezbroj robova u šarenoj nošnji. Baš njima sučelice, na jasnoj, modroj pozadini nebesa dizao se je visoko krasni i veličanstveni portikus. Sto stupova od frigijskoga mramora nosilo je orijaški onaj svod. Tuj su se prodavali robovi, bjelokost, španjolska vuna, kitajska svila, platno i šareno staklo iz aleksandrijskih tvornica, grčko vino i egipatsko ljekovito bilje, arapski miomirisi i ribe iz Crnoga mora, helvetski sir i uralski smaragdi.

Rad i znoj cijeloga svijeta ovdje se je sastajao, da posluži nezasitnom rimskom užitku.

„Dakle ju nisi nigdje opazio?“ upita prefekt ne maknuvši se sa svoga mjesta.

„Pronjuškao sam cielo Martovo polje sve do njegovih najzabitnijih kutića, a da nigdje nisam otkrio vaše zaručnice. Dobro su ju sakrili“, odvrati Arminij.

I opet zašutiše.

„Takova šta nema u nas“, poče opet prefekt, te zaokruživ rukom oko sebe, pokaza na veličanstveni prizor oko sebe.

„Da, ali zato nema u nas ni toliko prosjaka“, opazi onaj drugi.

„Pa ipak stanuju i živu njihovi prosjaci bolje, nego li naša gospoda“.

„Nisam im nenavidan radi njihovih smradnih brloga u tim ogromnim kamenim škrinjama bez svijetla i bez zraka“.

„Dakle ti se više svidjaju naše po šumama razasute kuće?“

„U markomanskim šumama stanuju bozi“.

„Ali i Rimljani imadu svojih bogova“.

„Njihovi su bozi propalice, kao i oni sami“, odgovori onaj s plavom bradom. „Njihovi su hramovi prazni, a njihovi svećenici ne štuju sami svojih žrtvenika“.

„Pa ipak vlada njihov Olimp nad našom Valhalom .. O bozi!“

I bolni smiješak razlije se pri tom prefektovim licem.

Opet zašutiše. Gnjevnim okom zagledali su se u veseli Rim. Iza kratke stanke prozbori opet Arminije:

„Gospodaru, možda jošte ne znaš, da od nekoga vremena i opet zveči oružje u našim šumama, te da se po njima razliježu bojne pjesme“.

Prefekt se oprezno ogleda, nije li tko u blizini, a onaj odgovori:

„Ta sva se njihova moć temelji u glavnom na hrabrosti njihovih saveznika. Da nema naših mišica, ne bi bilo ni njihovih legija“.

„Ti govoriš, kao da i ti nisi legijonaš. Ta stari si vojnik; morao bi znati, da malena četa, ako u njoj vlada disciplina, lako svladava i veliku, a neuredjenu vojsku“.

„Ta danas imademo i mi mnogo hiljada legijonaša, a njihovo smo ratno umijeće već naučili . . .“

„Pazi, netko dolazi!“ opomene ga prefekt.

Puteljkom, koji se je vijao kroz lovorov gaj, dolazio je samotni šetalac. Ruke je skrstio na prsima, glavu je oborio, te se je lagano primicao. Kad se je njihovoj klupi približio, skočiše obojica. Stariji se ustavi uspravno po vojnički, a mladji pohiti neznancu u susret.

„Publije!“ usklikne.

Publij Kvinktilij Varo digne glavu. Tračak iskrenoga veselja razvedri mu mračno lice.

„Servije, ti u Rimu!“ usklikne, te mu srdačno stisne ruku. „Ali zar te moram ovdje sresti? Ta svaki gradski stražar bio bi ti pokazao kuću Kvinktilijevaca. Gdje si na stanu?“

„I ja sam se „utaborio“ u taboru pretorijanaca, ali sam svakako bio nakan, da te potražim“, odgovori prefekt.

Medjutim je Publije opazio Servijeva pratioca, te pristupi k njemu.

„Ta tuj je i Arminij!“ reče uz prijazni smiješak vojniku, koji je jošte uvijek ukočen stajao i gledao u lice tribuna. „Arminij, centurijon treće kohorte desete legije. Sjećaš li se jošte na onaj juriš u Panoniji? Bok uz bok pošli smo tada naprijed u pravoj kiši strjelica. Tad nam je vruće bilo, zar ne?“

Kod tih prijaznih riječi ublaži se onaj kruti i opori pogled bradatoga vojnika. Opazili su se trzaji na trepavicama i usnama, te napokon odgovori tronutim glasom:

„Nije vojniku teško pasti, kad ga vodi vojskovodja, kakav si ti, veleslavni tribune!“

„Poznaš li Rim? Znaš li, gdje sam na stanu?“

„Nije ovo prvi put, što se divim prijestolnici svijeta“.

„Ako je tome tako, tad ćeš s mjesta poći u tabor pretorijanaca, te nastojati, da se tvoj gospodar preseli k meni. I za te naći će se pod krovom Kvinktilija prijatni i udobni kutić“.

Prijazno se oprosti tribun od centurijona, a onda uze prefekta pod ruku, te ga povede prema portikusu.

„Koliko ja znadem, ti si sad prvi put u Rimu,“ reče Publij, kad su ostali sami.

„Nikad nisam mislio“, odvrati Servij, „da će me toli gorka dužnost siliti na taj put, za kojim sam toliko čeznuo i o kome sam toliko sanjao“.

„Je si li došao u poslu legije u Rim?“

„Došao sam u Rim, da potražim svoju zaručnicu, koju su mi razbojnici oteli i u ropstvo odvukli“.

„Doista!? Pa tko se je smio drznuti, da digne svoju ruku na vjerenicu prefekta legija?“

„Pa ipak se je to dogodilo U gluho doba noći provali čopor zlikovaca, koji su si obraze čadjom ocrnili, u kuću oca moje vjerenice, te poveže sve, što je bilo živa u kući. Samo jedan sluga je umaknuo, koji je dohrlio u moj tabor, te mi stvar javio. Pitaš, tko je to učinio? Kao da ne znaš, kako rimski gradjani gospoduju u savezničkim zemljama! Poreznici gule Germane strahovito, kolonisti neprestano uckaju jedno selo proti drugome, a trgovci varaju upravo besramno. A čega ne mogu isisati ni poreznici, ni kolonisti, ni trgovci, to si silovitom rukom otme susjedni legat ili prokonzul. Svaki čas upriličuju čete zakrabuljenih zlikovaca pravi lov na čovječju robu, zarobljuju sve, što im dopade ruku. Bili ljudi slobodni ili ne, to im je svejedno, samo ako su zdravi. Veoma se čudim, da se Rim tako slabo brine za sve one nepodobštine, što ih čine njegovi gradjani u zemljama slobodnih susjeda. Germanima mogle bi te drzovitosti i dozlograditi, a ti znadeš isto tako dobro, kao i ja, da Markomani današnjih dana nisu više one divlje i nesredjene čete, kakovi su bili u vrijeme mojih otaca za vlade cara Tiberija. Polovica našega plemstva služila je ili jošte služi u legijama kao časnici, a naš je narod jezgra vaših savezničkih četa. Ja govorim tako tebi, Rimljaninu, jer sam i ja odrasao u kulturi velikoga Rima, svoga poočima, pak me zato i boli, kad gledam, kako najveće vaše propalice razaraju ono, što je naša zajednički prolivena krv na tolikim bojištima mučno slijepila i sagradila“.

Mračnim licem slušao je Publij, tek je tuj i tamo dignuo glavu, kao da će prigovoriti. Ipak reče istom onda, kad je prefekt svršio:

„Odviše oštrim bojama slikaš stanje na našoj granici“.

„Odviše oštro?“ promrmlja German, a oko ustiju zatitra mu gorki posmjeh. „Znaš li, kako me je rimska fukara danas na ulicama Rima pozdravila? „Germanskim psom“ su me nazvali, a kad su njihove nenavidne oči vidjele pod mojom kabanicom znak moje časti, povukli su se natrag uz bijesno režanje ukroćena vuka“.

„Fukara je svagdje prosta i bezobrazna, kad ne osjeća jake ruke“, mirio ga je tribun. „Nu ja ne dvojim o tome, da ćeš u Rimu naći pravdu“.

„Tome se i ja nadam, jer inače . . .“

Muklo je zvučio prefektov glas, kao daleka grmlja-

vina. Visok, širokih pleća, nešto naprijed sagnut, gledao je poda se mračno u onu nakićenu vrevu, koja se je oko njega užurbala. Duboka brazda nad zavinutim nosom, bljesak gnjeva, koji je jedva obuzdavao, u modrim mu očima, nabrane guste obrve i čvrsto stisnute usne, sve je

Potres u Italiji: Čudan slučaj; osim pročelja sva se je kuća srušila.

to podavalo njegovom licu izraz jake srčanosti i neodoljive odlučnosti. Akoprem je i tijelom i kosama i licem bio posve drugačiji, nego li Publij, u taj čas mu je bio sličan. Obojica potjecala su iz starih plemićkih porodica, obojica imadjahu lice ptica grabilica, koje su rodjene, da pobijede.

„Božanski Marko Aurelij je pravedan vladar", započe opet Rimljanin.

„Božanski Marko Aurelij čita odviše knjige, a premalo se brine za državne poslove", odvrati German.

„To su smione riječi u ustima legijonaša".

„Ta Publij misli isto, što i ja . . ."

U taj čas zaore pred njima glasovi skoroteča::

„Na stranu, na stranu!"

Okružen čitavim čoporom klijenata u bijelim togama i robova u šarenim odijelima, prodje kraj njih Fabij. Razvaganio se je na grimiznim jastucima svoje nosiljke, a kad je opazio prefekta, problijedi.

„Po drugi put susrećem danas toga nitkova!" opazi Servij. „Suze i krv moje braće blješte se na njegovim milijunima".

Zakrenuše u portikus. Tuj je tišma bila tolika, da su hotjeli natrag krenuti, kad ih ustavi zvonko žensko grlo.

„Da si zdravo, Publije!" poviče netko posve u njihovoj blizini.

Bila je to Tulija Kornelija, koja je ondje stajala pred nekim dučanom, a s njom njezina bratučeda Mucija i dvije robinjice. Kupovala je šareno platno za svoje služavke.

„Otkada vlada u Rimu običaj, da Rimljanke uzalud čekaju na posjet svojih rodjaka, koji su se iz daleka vratili?" upita Tulija, nakon što je Publije k njoj pristupio.

„Iza što me tri godine nije bilo u Rimu, našao sam tuj toliko važna posla, da sve do sad nisam imao časka dokolice", odvrati tribun. „Sutra sam hotio, da te obadjem . . . Nije li to Mucija", doda okrenuv se k mladjoj Kornelijevki, koja je svoje krupne smedje oči u njega upravila. „Tako je uzrasla, te tako liepa postala, da je ne bih bio upoznao, da nisi i ti s njom bila. Pa ja ni ne znam, da li je već zapalila Himenovu zublju?"

„Himen ne spada medju ona božanstva, koja su Muciji osobito omiljela", odgovori Tulija mjesto nje. „U svem carstvu nema nikoga, tko bi bio njezine ljubavi dostojan. Možda ćeš joj ti pribaviti kojega boga s Olimpa".

„Ja čekam samo na R i m l j a n i n a", primijeti Mucija mirnim glasom.

Publij ju stane pozorna oka razmatrati. Jedno vrijeme je mirno taj pogled snosila, a onda se okrene, te se stane baviti trgovčevom robom. Laka rumen oblije bljedo joj lice. Tulija je dobro vidjela, kako je Publij mladu djevojku motrio, te kao je ova porumenila. Obrve joj se lako naberu, a usne zadršću.

„Kako vidim, nisi sam", reče Publiji, a glas joj se pri tom nešto promijeni.

„Moj bojni drug i prijatelj: Servij Klaudij Kalpurnij, prefekt legija", predstavi Publij svoga druga.

German sagne glavu i metne ruku na prsa.

Rimska patricijka pozdravi ga ljubeznim smiješkom i reče: „Moja je kuća otvorena hrabrome prefektu, o kome je sav Rim već toliko puta sa štovanjem govorio. Ufam se, da ću ga zajedno s tribunom kod sebe vidjeti . . . Ali sad vas otpuštam, veleslavni vojnici. Ne vjerujem da će se vodje legija zanimati za naše kućne brige. Tražimo platno za tunike svojih robinjica".

Jedva su se Publij i Servij izgubili u tišini, kad je stajao pred Tulijom Marko, koji je s druge strane došao, te nije ni opazio oba časnika.

„Ti si već začela glumiti svoju ulogu", šaptne, primaknuv usta njezinom uhu.

„O, to je tek Muciji na um palo, da kupimo platna", odgovori i Tulija tihano, te se s pretorom sporazumije više pogledima, nego li riječima. „Pa sjajno je uspjelo, jer upravo je otišao Publij. Bio je tuj, a s njim nekakav barbarin. Tribunu se svidjaju takove osobitosti".

„Vidjeh ga, toga germanskoga gorostasa sa prsima i plećima gladijatora. Kakve li kose, kakovih li mišica! Nije ni čudo, ako se sve žene u njega zablenu. Nu veli se, da ti barbari štuju svaku krjepost jošte po nazorima naših predaka iz drvenoga Rima. Zašto nisu bozi meni dali one mišice!"

„Ti tih mišica doduše nemaš, ali se i bez njih nekako turaš kroz svijet".

„Da, ali kako dugo će to trajati? Već sad osjećam, kad prololam noć".

Malo zatim doda pretor ogledavajući se na sve strane:

„Nisi li nigdje vidjela Fabija?"

„Netom su ga pronijeli."

Potres u Italiji: Mrtvaci i ranjenici leže na ulici.

S finim smiješkom na usnama oprosti se Marko od Tulije, a onda ga nestade u stisci. Laktima si je krčio put, da potraži Livijina oca. Nadje ga u tržnici nekoga draguljara.

„Pravo činiš, kad za vremena misliš na prćiju“, reče i dotakne se prstima Fabijeva ramena. „Sutra upitat ću lijepu Liviju, kako je zadovoljna s ukusom svoga oca“.

„Livija ne traži nikakovoga uresa više, ona imade dosta toga“, odvrati Fabij, te sakrije pod tuniku ogrlicu, koju je netom kupio.

„Razumijem“, nasmijehnu se pretor. „Ali šta je to tako važna, radi čega si me zvao? Zar ti je možda koji dužnik pobjegao?“

Mučke uze Fabij pretora ispod ruke, te ga odvede iz trijema napolje u lovorovu šumu na samotno mjestance, gdje su sjeli. Prije nego li je počeo govoriti o svom poslu, stade si trti čelo, te u neprilici pomicati se amo tamo po klupi.

„Ti znaš“, poče napokon nesigurnim glasom, „da sam nekoć u slobodnoj Germaniji mnogo trgovao . . .“

„Dakako da znadem! Veli se, da i sad veliku korist vučeš iz nekih pothvata, koje ljudi našega društva drže bešćasnima!“ odvrati Marko i prezirno pogleda Egipćanina. „Ti ne bi smio zaboraviti, da će tvoja kći postati ženom Kvinktilijevca!“

Brzo digne Fabij glavu, pogleda ljutito Marka, te reče uzrujano i skoro glasno:

„A taj Kvinktilijevac ne bi bio nikada ni opazio moje kćeri, da njezin otac nije iz onih bešćasnih pothvata izvukao toliko milijuna“.

Marko zašuti i ugrize se za usne.

„Ja poznam senatora, koji u potaji lihvare! Poznam patricija, koji potajice po svojim robovima i klijentima trguju! Zar sam ja kriv, ako taj Rim Cezara pred zlatom u prašinu pada? Ali ne boj se: u istom času, kad postaneš mojim zetom, prestat ću se baviti poslovima, koje drže nečasnima u društvu, u koje ćeš me ti uvesti. Ta ja imadem dosta novaca, posjedujem dosta imanja, kuća, robova, rudnika . . .“

Tuj se zadovoljno nakesi i pokaže dva reda zdravih, bijelih i oštrih zubi. Njegovi kratki, debeli prsti ukriviše se kao čaporci, a u očima mu zasja neko žuto svijetlo.

„Medjutim . . .“ zače opet iza odulje stanke, a ipak ne nastavi.

„Medjutim?“

Fabij si opet protare čelo.

„Prije nekoliko mjeseci“, nastavi napokon oklijevajući, „kupio sam si na trgu robinjicu, a nisam znao, da je kćerka slobodnoga Germana iz Markomanije“.

Potres u Italiji: Stanovnici nekoga sela dolaze u procesiji u Mesinu.

„Ti si ju kupio?“ upita Marko, te ga pronicavo pogleda.

„Jedan moj prijašnji klijenat doveo mi ju je“, izvinjavao se je Fabij . . . „Veli se, da je ta robinjica vjerenica prefekta Servija“.

„Prefekta konjaništva u legijama?!“ prestravi se Marko.

„Da, njegova“.

„To je veoma teška stvar! Znaš li, da to miriše po robiji u sardinskim rudnicima?“

„Znadem, ali se ipak ufam, da će me moj novac i moje sveze izvući iz toga škripca.“

Marko stane razmišljati.

„Prije svega valja Germanku dobro sakriti i na sigurno mjesto donijeti, da je nitko živ ne opazi,“ reče onda.

„To ću još te danas učiniti.“

„A onda ne valja štediti novca, da oblasti ne počmu ozbiljno tražiti, jer prefekt će nebo i zemlju pokrenuti.“

„Gospoduj po miloj volji s mojom kesom.“

„Ali ta će te robinja skupo stajati!“

„U tom slučaju ne smijem, niti ne mogu škrtariti,“ odvrati Fabij. Digav se zatim dosta mučno, doda: „Ne dvojim, da ćeš sve učiniti, što samo uzmogneš, da taj nenadani udarac odvratiš od Livijina oca . . . toliko neprilika radi jedne jednostavne Germanke! To imamo da zahvalimo filosofskoj vladi tih Autonina!“

To reče i ode prema portikusu, gdje su ga čekali njegovi klijenti i robovi.

Već je i iščeznuo iza stupovlja a Marko se još uvijek nije maknuo sa svoga mjesta. Njegovo inače tako veselo i nasmješljivo lice pokrila je sjena duboka razmišljanja. „Veseli pretor“, koji je inače sve prezirao, što se nije moglo upotrijebiti za užitak i razbludu, nikako si nije mogao protumačiti onaj čudni osjećaj, koji ga je u taj par obuzeo.

(Nastavit će se.)

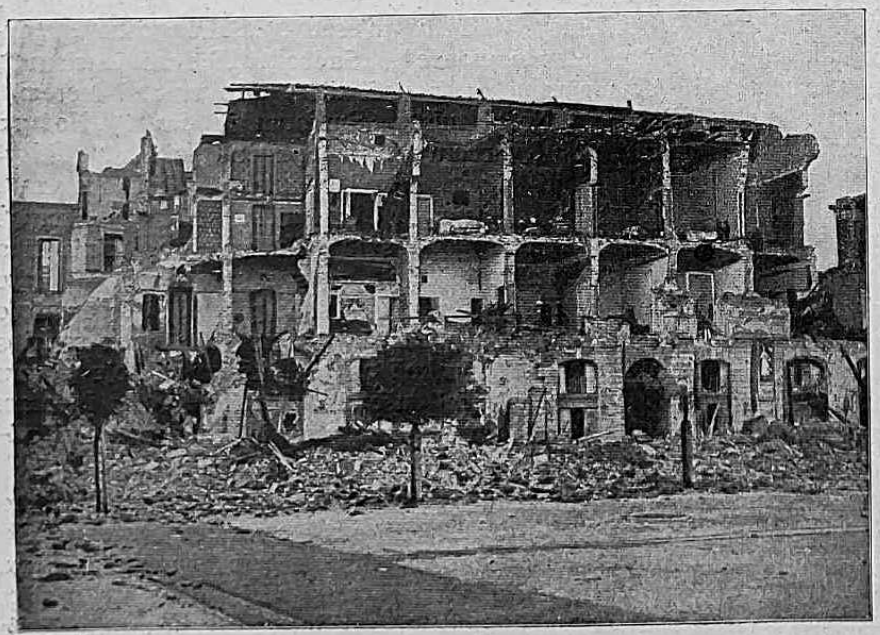

Potres u Italiji: Kuća poslije potresa.

Rikard Katalinić Jeretov: Sa Jadrana.

Ferdo Rožić.

Lirika je biser čitavoga pjesništva. Epsko i dramatsko pjesništvo po sebi može biti dakako grandioznije od ovoga ili onoga lirskoga izljeva, — ali kad usred epa pukne prekrasni prikaz miloga prirodnoga pojava, s kojega se epsko lice blaži, diže i ojačava, a usred drame kad se stvori slatki prizor bratske ili domovinske ljubavi: ne odiše li tu toliko lirskog daha, da, zagledaš li se u taj koji pojedinački dijelak odredjene cjeline osjećaš i gledaš u pravu lirsku pjesmu! Ni u slikarstvu ni u plastici nije drukčije. Usred bašče, pune krasna cvijeća stoji djevojka i pravi kiticu — za koga? To je slika — puna liričnosti. Na kamenu stupu stoji mladić i u poziciji silna naprezanja davi zmiju — da zadavi zlobu! To je kip — pun liričnosti.

Lirskih elemenata ima dakle svuda, jer u svoj umjetnosti mora biti srca i visokih misli, tih bitnih sastojina lirskoga pjesništva.

No dakako, da čuvstva i misli nijesu jednako zastupani u svakoga liričara. U jednoga preteže jedno, u drugoga drugo.

Rikard Katalinić Jeretov toliko je već poznat sa svoga pjesnikovanja, da nije treba napose istraživati, što u njega preteže. Kod njega treba istaknuti samo to, u kojem pravcu preteže čuvstvo.

U pravcu sjete, sjete tihe i trajne.

A najvjerniju sliku ove svoje duševne sjete nalazi pjesnik u pojedinim pojavima prirodnim. Otuda u njega i toliko pjesmica iz prirode, bilo kao jednostavne prirodne slike, bilo kao da je prirodni pojav samo odraz duševnoga stanja ili nekih životnih prilika.

Pjesme: „Mrtva narav", „Nad morem", „Vjetar", „Pod noć", „Oblaci tanani i laki...", „Umukla su gnijezda", „Smrt vodilica", „Snijeg", „Oluja", „Za jesenjeg dana", „Zimska slika", „Rodjaj sunca", „Suton", „Zora", „Novembar", „Notturno", „Seoce tiho", — sve su to samo opisi kojeg prirodnog prizora, doba dana ili godišnjega doba. Da li to može biti predmet lirske pjesme? Dakako da može, ali pod uvjetom, da taj opis bude tako savršen, te čitajući ga osjećaš, kao da udišeš dah one prirode, koja se opisuje, ili kao da je svojim očima gledaš i stojiš na njezinu tlu. Ovaka pjesma mora biti doista jednaka slici majstora slikara, tek ga još može i nadmašiti u toliko, što ona riječima svojim može izraziti više prirodnih momenata u vremenome slijedu, dok je slikarov kist vezan na jedan čas vremena ili i na dulje vrijeme, ali predmet slikanja mora u tom slučaju mirovati, te je tada doista i jedan čas vremena jednak duljem vremenu. Da u tu svrhu mora pjesnik uhvatiti najbitnije i najznačajnije pojave, da mu riječi moraju biti živi odraz tih pojava kao slikareve boje, da mu dikcija, ritam i rima mora biti glatka, savršena, to su zahtjevi, kojima se mora svakako zadovoljiti.

Je li tim zahtjevima Katalinić zadovoljio? Tu i tamo jest, ali opet tu i tamo nije. Tako je ove vrsti pjesmica „Pod noć" vrlo lijepa. Kao da osjećaš, kako se spušta večer. Dikcija je meka, kako i sama stvar traži, a napose su mili ovi stihovi... „i vjetrić je negdje usnuo sred trave — kraj metvice plave...; — kano plamen planu eto sa visina — nad dremovnom šumom — sjajna mjesečina: — Prelijeva se granjem u njoj zlata tušta, — a po zlatnom tračju to se sanak spušta. — ... I sve šuti — i granje i cvieće, — samo pustom stazom — san u selo kreće..." — Ugodna je i pjesmica „Zora", osobito sa svoja dva zadnja stiha: „Zora brda mimu, sad kroz polja kroči — Utrudjene zviezde zaklapaju oči." — Umiljat je i „Notturno": „ Smirila se narav — Pod večernjim daškom, — Usnule su ljube — Tiho medju maškom... — Samo slavuj niže — O mjeseca sjaju: — Ljudem priču sjetnu, — Što mu zviezde baju!" — Tišinu sela tihog izriče uspješno i pjesmica „Seoce tiho", a napose ovi stihovi: „Kućice male sve šute ko nieme — I jedino s tazom prolazi vrieme." — Dražestan je i završetak pjesmice „Snijeg": — „Po planini, po nizini — Ko meka je pao svila, — Ko zaspali heruvini — Razastrtih bielih krila."

No dok medju ovim slikarskim pjesmama, da ih tako nazovem, ima evo uspjelih slika, ima ih u drugu ruku i manje uspjelih i neuspjelih. Dikcija pjesmice „Rodjaj sunca" nije u svemu najbolja; gdjegdje je nešto opora. Još je slabiji „Novembar": „Novembar, Novembar — korote doba — Ulazi tužno i cvijeće kida, — Rasiplje lišće žuto povrh groba, — Gdje duša bez sreće u beznadju rida. — Očaj i čemer u vjetru se glasa, — Opustjela streha bez lastice male, — Olujno more lama se o žale, — A nad njime nebo mrko bez spasa." — Rima „kida — rida" je dobra s glasovne i akcentne strane, ali izbor riječi nije uzoran za lijepu dikciju; „duša bez sreće u beznadju" takodjer je izrijek bez sreće, kao i „nebo mrko bez spasa". Stihovi pak: „Novembar, novembar — korote doba" — (zašto?) i: „Rasiplje lišće žuto povrh groba" ne spadaju nikako u ritam iste vrste.

Ovakva dakle pjesma, koja slika prirodu, potpuno promaši svoj cilj, ako nije izgladjena sa svake strane, a kamo li, ako nije dotjerana. — Treba nadalje paziti i na to, da se motivi ne ponavljaju. A to kod Katalinića nije rijetko, jer pjesmice „Nad morem", „Pod noć", „Umukla su gniezda", „Suton", „Notturno", „Seoce tiho" — sve govori o nečemu veoma sličnom. Pjesnik time odaje, da je stegnut na dosta maleni broj opažanja, — po gotovu, gdje je pjesama s takim motivima još daleko više, samo što spadaju donekle u drugu vrstu, nego ove, o kojima se sada izjavih.

Te naime pjesme samo slikaju, a dostatni broj drugih i slikaju i uz sliku prirode sadržavaju još i neki refleks na duševno čovječje stanje i druge životne prilike. Takove su pjesme svakako pjesme višega stupnja: tu se i priroda slika i duševni osjećaj iznosi i život ljudski prikazuje. Treba za to dakle još bistrijega oka i sigurnije ruke.

„Zima", „Krvav mjesec", „Šaka praha", „Sablast", „Cvate cvieće", „Sudba", „Pjevao je slavuj", „Ljetna pjesma", „Za noći tije", „Lovor nad morem", „Večer", „Noćni mir", „Sumoran je dan", „Noć na moru", „Na Kvarneru", „Oblaci tanani, laki...", „Mornari", „Stari vijor", „Proljetni glas", „Pred ikonom", „Mjesečnici", „Vrutak", „Osamljeno stablo", „Sanci", „Otudjeno more", „Za svibanjske zore", „I oluja šiba morem", „Valovi života", — sve su to pjesme, kako rekoh, jednim svojim dijelom slike prirode ili česa, što je vrlo blizu prirodi, a drugim svojim dijelom u svezi s prvim dijelom izriču koji osjećaj duševni ili koju pojavu iz života. Taj osjećaj duševni najčešće je bolan i sjetan, a pojava iz života prije je pesimističkog nego optimističkog duha.

S pohvalom se mora istaći, kako pjesnik umije samo s jednom ili s dvije riječi, samo s jednim ili s dva stiha markirati duševno svoje raspoloženje ili životnu istinu, koja se ogleda u onoj prirodnoj slici, koju slika, a slika je po svoj prilici ponajviše za to, da pomoću nje prikaže baš dušu svoju.

Evo, kako prikazuje kratkotrajnu sreću na tomu svijetu u pjesmici „Noćni mir“: „Spava ciela zemlja — Pod mjeseca sjajem, — A vjetrić se plete — Svojim uzdisajem — Kroz uvelo granje, — Kroz ocvalo cviećе — Kamo čudna priča — Kratkotrajne sreće — — Pa se grobljem gubi, — Da mu počin muti, — Al ne u vedroj noći — Širno groblje šuti — —“ — Slično u pjesmici „Cvate cviećе“: „Cvate cviećе, lista lišće — U proljeće kao nada, — Kad jesenji vjetar dane, — Cviećе vene, lišće pada. — — U toj igri ciela priča — Života se ovog slila — I doline ove suza — I ljudskoga ništavila — —.“

Ujedno se tu vidja i stalni pesimistički ton. Tako i u „Ljetnoj pjesmici“: „Svuda smijeh, svuda pjesma — — Sve bježimo vilenjaci — Kroz ružične, krasne pute, — Dižemo se sve do sunca — Nad zemaljske staze krute — A trnje nam s ruža čarnih — Kida srce, kida grudi, — Dok sanjamo do sto sanja — Opojeni sretni — ludi!“ — Jednako i u pjesmi „Pred ikonom“: „Pred ikonom tinja žižak, — Luč mu suhim cviećem pada — Kano suza, zadnja suza — Povrh groba mrtvih nada — — A izbom se širi tama — Kao neka sjena bona, — A kroz prozor vjetar nosi — Tugaljivu pjesmu zvona. — I prati je noćni leptir, — Oko žiška čudno lišće — I posvelom, prašnom cvieću — Traži mrtvo pramaljeće.“

Da se ovake slične pointe na slične orise češće ne ponavljaju, bile bi to još ljepše pjesmice i od jačega dojma, nego što su sada uz premnoge družice. Ipak one pjesme, koje nevolju čovjeka ističu u svezi s morem, djeluju povoljnije — valjda zato, što su nama, koji smo daleko od mora, neobičnije, a u pjesnika njegovo more diže jako čuvstvo. A najradije mu budi more sjetne uspomene: Koliko li je ono jada zadalo ljudskome srcu! „More spava — Svud tišina; — Nad pučinom, nad dubokom — Drhće blieda mjesečina, — Ko da traži tajnim okom — Davne mrce sred dubina — —“ tako žalobno dira žicu u pjesmici „Noć na moru.“ A tako i u pjesmama: „Na Kvarneru“, „Sablast“; „Mornari“, „Budjenje mora“, „I oluja šiba morem“, „Po valovlju“, „Lovor nad morem“ i „Valovi života“.

„Vrutak“ bi bila jedna od najkarakterističnijih pjesama ove spominjane vrste, kad bi bila jasna. Skitnica (čovjek) traži kap vode, ali je ne nalazi nigdje, — a eno tamo se vrelo krije pod ropinom. — Čovjek traži istinu i žedja za njom; istina mu je blizu, a on je ne vidi. No koja istina? To se ne kaže. Inače je pjesma s formalne strane slaba.

Ostalih problema čovječjega žića osim ove općenite ljudske nevoljne sudbe dotiče se rjedje; samo u toliko, u koliko im se nikako ne može oteti. Kranjčevićeva je duha „Pitanje“: „Ej pa zašto nijesam umro, — Dok vjerovah u sve bajke, — Zašto nijesam za vjek usno — Na kriocu mile majke?“ — Po sadržaju slična s ovom bila bi „Priča moje ladje“. Dok se u jednu ruku ponavlja iz drugih pjesama motiv, da je izgubio ideale, spominje, da mu je još ostala vjera, ali i ona izranjena: „Jedina još Vjera upućuje niema — Izranjenom rukom u nebesa vedra“. Inače slika u ovoj pjesmi nije jasna. Pjesnik šalje svoju ladju po moru, pa bi se mislilo, da njegova ladja njega nosi, — ali ne, njega nema na ladji. — Druga neka ladja plovi u pjesmi „Po valovlju“. Na njoj je čovjek, čovječanstvo. Traži žal, obalu; traži pravac plovidbi. Sa oblačja, sa visoka pogleda ga „bolna glava, okrunjena“, kao da ga k sebi zove, ali „niko nije pogledao — za presvetom onom sjenom; niko nije razumio — velju žrtvu božjeg sina; — ljudska ladja sve bez cilja — plovi još po valovima“. Hoće li i pjesnikova ladja još dugo ploviti po valovima sve bez cilja? — Jer slab je cilj, kada možda pjesnik misli, da ne bi bio moderan, ne napiše li i ove stihove u pjesmi „Što si učinio, Kajine?“: „Prolaze u žlatu rumeni i gojni — I gospodskom rukom sve žutake zgrću, — Jednu svieću Bogu, a demonu drugu — Farizejska lica na oltare meću.“

Socijalnoga je sadržaja i pjesma „Proletarci“. Tu se crta nevoljno stanje pismenih, književnih ljudi, što izgubiše vjeru i mrče papir za drugoga; kud li je ljepše stanje seljačko! — No osobite zgodne invencije je pjesma „Napulj“. Grad je lijep, osobito sa svoje prirode, sa svoga zaliva, ali tamo u tami „blato i nečist, otrovi sami — guše miris i dušu i cviećе. Sićušna djeca žrtvuju griehu — lijerna srca, majčice bone. S usnama trpkim, neviklim smiehu — radjaju gamad i lazarone. — A i pred gradom vječiti pako — diže se Vezuv kazujuć kleti — rasap i grijeh — — dimi polako, — Sodomi novoj propašću prieti!“ Moralnoj maksimi: da grijeh vuče sobom pedepsu, našao je pjesnik izvrsnu sliku.

Ima dakako i rodoljubnih pjesama; neke su vrlo uspjele, a neke su dosta slabe. „Evgeniju Kumičiću“, pjesma je vrlo običnih misli i izvora. „Tvoja knjiga najprva je bila, — što mi prave naznačila pute, — Iz nje mi je ispričala vila — Tugu Istre, njene boli ljute.“ Ovo nije bogzna kako pjesnički rečeno, ali „S Bogom, Jenio, počivaj u miru“, ovo je posve prozaički. Ni „Hrvatskoj“ nije bolja, ako ne slabija. Ni dikcija, ni ritam, ni rime — ne vrijede mnogo. Od ovih ne udaljuje se mnogo ni pjesma „Jadranu“. Izražaji nijesu dosta jaki, ali dosta svakidašnji. „Jurju Dobrili“ je dobra, ali bez daljnjih pretenzija. „Poputnica Zoranića“ — vrijedna je poputnica, ali više ništa. „Legenda tužne braće“ nije neobična, tek odaje toplo rodoljubno srce. Uz ove se pjesme prislanjaju po vrijednosti: „Nad grobom fra Grge“, „Priča“, „Matku Mandiću“, „Nad grobom Simona Gregorčića“ i „Oj pelen, pelenče“. Mnogo su bolje: „Zadarskomu sokolu“ i „Mir, braćo, mir“, — ali „Sa rive degli schiavoni“, onda „Mihovilu Pavlinoviću“, a napose „Rodu o 50 godišnjici smrti Vatroslava Lisinskoga“ lijepe su. Pjesmicu „Sa rive“ ispjevao je pjesnik za posve još živih dojmova, odmah iza prikazivanja poznate D' Annuncijeve drame „Nave“, zato mu i ispade valjano. Dokaz, kad se imadu pjesme pjevati. — Veličinu i jačinu Pavlinovićeve duše izrekao je jako i snažno pomoću pojava i prizora morskih i primorskih, pjesniku tako dobro poznatih i milih. — A u pjesmi „Rodu“ prekrasni su ovi stihovi: „Čuj, drhtnu struna, — U mukloj noći kajda milja puna — I glas joj viesnik novog pramaljeća, — U njemu mirluh narodnoga cviećа, — U njemu cilik tambure i brača, — Sa javor gusle smieha tuj i plača, — Sve pravi biser s narodnoga krila. — Glazbara rodna posestrila vila, — U čelo svoga poljubila sina, — I cjelov taj je stvorio „Porina“! . . Lisinski, zdravo, — Kliče nojca niema, — Glazbaru prvi, zdravo naša slavo, — Zviezdo sjajna — — ali narod driema . . . Na prostoj stelji, — Umro genij velji, — Hrvatica ga vila sama plače, — A nježna djela krije grobni mrače.“ — Sve: i to, da je Lisinski dobom prvi naš glazbenik te da navješćuje novu zoru i s te strane kod Hrvata, i to, da mu je glazba duha narodnoga, i to, da ga narod za života nije opazio ni spoznao i da je umjetniku još uvijek dužan hvalu, koju ima svakako izvršiti, sve je

to pjesnik napomenuo u kratko i umiljatim pjesničkim riječima.

Još treba istaknuti tri, četiri pjesme, koje se sadržinom svojom od svih ovih spomenutih razlučuju. To su pjesme: „Ciliču gusle“, „Znadeš tužnu priču, „Romanca“ i „Svagdašnja priča“. Osim „Romance“ tako baš nazvane sve su tri daleko bolje romance, dapače izvrsne romance. Što je romanca, a što je balada? Ako im nije onaka razlika, kako je shvaća St. Vraz, to jest, da se samo po tom razlikuju, što romancu u svojoj formi goje ponajviše romanski narodi a baladu ponajviše germanski narodi; ako dakle tako nije, onda će se najprije tako razlikovati balada od romance, što kod balade valja da je čin junački, žestok, zamršen, čemu ima odgovarati i jezik, a kod romance je čin ženski, nježan, prost a jezik lagan. To je jedno, a u drugom se svi slažu, da je i balada i romanca epopeja en miniature. Možda pak nema romance, kojoj bi ovaj naziv epopeje „en miniature“ bolje odgovarao nego Katalinićevoj pjesmi „Ciliču gusle“: „Ciliču gusle — Ciganka pjeva crna — O pusti — Sa koraljnim usti — Prati je Arpad mrki — Sanja dan, kad je uze — I posmijeh joj gorki — I njene gorke suze — Ciliču gusle življe — Ciganka pjeva divlje — I vješto bodež krije, — da ga Arpadu holom — Noćas u grud zarije!“ Gotova je i opsegom i zaobljenošću umjetničkom, — tek i ona je dokaz, kako je teško razlikovati romancu od balade. No bilo što mu drago, pjesma je veoma uspjela, samo da je dikcija još bolja! Po vrijednosti slična ovoj jest i romanca „Znadeš tužnu priču?“ Djevojčica palila je svijeće sreći na oltaru, kadno mimo prodje junak na ponosnu hatu. Slijedila ga i bila do sutona s njime, a onda on ode. Kasnije ga čekala, ali on se više ne vrati. Zgasila se svieća sreći na oltaru.. Turobna je i ljupka. — „Svagdašnja priča“ je oveća, ai ne zaostaje za ovim dvima.

Katalinić bi dakle osobito mogao uspijevati u nježnoj romanci, kao što je i uopće svuda bolji, gdje prikazuje nježnost i mir i laku sjetu, nego gdje prikazuje jače emocije bilo duševne bilo prirodne. Zato je i ugodan u onim pjesmicama o majci već prije izdanim, kao što su i u ovoj zbirci one neke pjesme, gdje spominje svoju pokojnu majku, dosta mile.

Ali inače mnogo smeta pjesniku ponavljanje istih motiva i za njega pregusta nedotjeranost stihova sa strane dikcije, ritma i rime, kako je već i naprijed pokazano.

Prozaizmi, kao što je već spomenuti „počivaj u miru“, pa onda ovaj: „odletio jedan sanak, drugog eto već na vrata“, („Kad se probudimo“), pa onaj: „pratila ih (ruže) sreća“ („Sudba“), pa: „tišina je prava“ (Jagnje), pa: „Za dragim draga suze lije, što ga samrt tako jakog.. pokosila“ („Oj pelen, pelenče“...) — ne bi se smjeli naći u jednog Katalinića. — Isto tako ima osjetljivih pogrješaka u rimovanju. Već „oči“ — „noći“ nije idealna, a „zgrću“ — „meću“ po gotovu. Amo se prislanjaju i ove: „vrelo“ — „žalo“ („Jagnje“), te „ptice“ — „priče“ („Zimska pjesma“). Premda prva rima od tih dviju zadnjih nije ni asonanca, a druga ako i jest, to ipak ne mislim, da je Katalinić, koji želi graditi zvonke stihove, oduševljen za asonantnu rimu, t. j. takovu rimu, u kojoj se samo vokali slažu, a ne i konsonanti. A moram reći i to, da ovakova rima nipošto nije podesna za Katalinićevo poetiziranje. Njegove su pjesmice često tako malene, s tako malo sadržaja, te kad ne bi u njima bilo barem formalne miline, onda bi posvema promašile svoj cilj.

Velika je nadalje nespretnost bez kongruencije u broju imenica stvarati rimu. To se nalazi u pjesmi „Proljeće“. Dvoje mladih šeće poljem, a sa grma „ptica sa pjesmom se gubi, ko da im šapuće: veseli se, ljubi!“ Budući da njima obojici šapuće, treba da im govori u pluralu: veselite se, ljubite se. Ali radi „gubi“ trebalo je „ljubi“. Odviše početnički. — Jednako u pjesmi „Crvenkapi“. Tu govori junaku ovo: „Snadju li ga teški jadi, — Neka klikne: evo grudi, — Ili živjet u slobodi, — Ili mrijeti kano ljudi!“ Ovo „ljudi“ nije na mjestu. Tu bi se po duhu hrvatskoga jezika imao očekivati singular a ne plural. — U pjesmi „Slava“ prva strofa glasi ovako: „Zviždala su zrna, padali su živi — Na poljanu cvjetnu ledeni i mrtvi, — A gavrane mrki sa visine vedre — Smijao se grakom svojoj novoj žrtvi“. Ovdje bi opet morao biti plural mjesto singurala. Za volju rime ne smije se dirati u duh jezika. — Ovakih pogrješaka — osim već istaknutih — ima i u dikciji. U pjesmi „Slava“ 4. strofa glasi ovako: „Samo neki bosjak odneso mu (palom junaku) šurku — Svu krvavu jošte od krvave rane, — I seljaku nekom prodao je tužne — Te ostanke slave krvne poderane“. Zar ne bi imalo biti: „tužni taj ostanak“? — Slabe je dikcije i stih: „Pjevajući srcima se šale“ („Proljetni glas“) — Kako god pak ustvrdih, da je pjesma „Vrutak“ po misaonoj koncepciji značajna, tako ne mogu begenati ovih stihova odmah na početku: „Traži ju, traži — tu kap vode— To vrelo lagode (ima li to biti rima?) — Svuda po šumi Umorni, trudni skitnica gladni... (valjda žedni ili bolje žedan!) — A vihor šumi, smije se, vije... Tu ti je voda — šapuće ko da — —“ Ovo „ko da“ odaje, ko da pjesnik malo prebrzo radi ili ko da ne osjeća kadikad, što je lijepo, a što nije lijepo.

Ali svakako bi morao osjećati, da u Rikarda Katalinića Jeretova ne bi smjelo biti toliko nedostataka. Bolje bi bilo,da su mnoge pjesme izostale iz ove zbirke, pak bi zaostao bolji dojam. Na to neka pjesnik misli kod eventualne buduće zbirke. A pripadom spominjem i to, da u buduće pazi daleko, daleko više na interpunkcije i na korekturu. Ako to nije u redu, često znade veoma smetati.

Istaknuvši evo ovako na kratko prednosti i manjkavosti ove zbirke dvoje mi je bilo na umu: prvo, objektivnost u prikazivanju, a drugo, reputacija pjesnikova. Kad je on dosada sačinjao lijepih pjesama, kao što ih imade i u ovoj zbirci, zašto da ide niže! Ja mu dovikujem: Pjesniče, sve više i više!

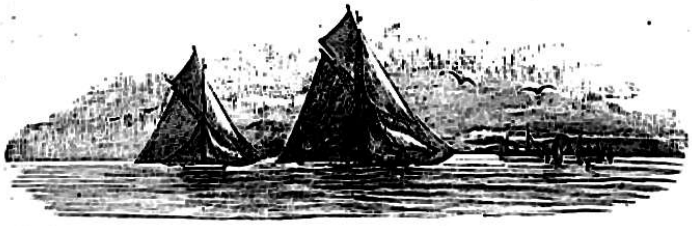

ŠIROM SVIJETA.

NAŠE SLIKE.

Dragan Melkus: „U zatišju".

Danas i opet možemo donijeti svojim štiocima jednu od onih lijepih slika, kojima resi „Prosvjetu" marljivi naš umjetnik. Na obali potočića niklo je nekoliko breza, a taj motiv je za Melkusa dovoljan, on stvori umjetninu sa onim „štimungom", kako to on izvrsno umije. Melkusove se slike odlikuju prije svega tim, što odavaju duboko poznavanje prirode, pa ako su i impresijonističke, nisu to nipošto u zlom smislu te riječi. I današnja naša slika to pokazuje. I okolina i nebo, i voda i svaka malenkost na toj slici ujedinjuje se u cjelinu, koja neodoljivo djeluje na gledaoca. Tamo daleko opažamo na inače tmurnom nebu tračak svijetla, kao tračak slatke nade, da će i one sumornosti nestati, a onda da će svanuti zlaćano sunašce, te razagnati sve one magle i oblake, koji su se legli na taj kraj. Tako

Knez Gjuro Lobkovic.

se i u ljudskom srcu i za najtežih dana javlja nada na bolje dane i na sreću, koja se je zastrla za oblake, ali je nije posvema nestalo.

Cipriano Castro.

Donosimo danas sliku toga znamenitoga čovjeka, koji je već tolikim vlastima dao mnogo posla u Venezueli. Castro rodio se je 12. listopada 1858., te se je za rana dao na politiku. Godine 1899. srušio je predsjednika A n d r a d e a, te je godinu dana zatim izabran provizornim, a 1901. pravim predsjednikom republike na 6 godina. Za njegove vlade trpjela je zemlja skoro neprestano od raznih revolucija, a kako je bio opor i ohol prema stranim vlastima, kad su zahtijevale odštetu za neke svoje pripadnike, došlo je do zajedničke akcije Njemačke, Engleske i Italije u prosincu godine 1902. Kongres je medjutim, kad se je 5. prosinca 1904. sastao, odobrio Castrov postupak, te mu na godinu dana predao svu diktatorsku vlast u zemlji. Medjutim ni tuj nije imao sreće. Njegovi konflikti sa stranim vlastima postajali su za zemlju sve to kobniji, te je napakon Holandija morala poslati svoje ratne brodove na venezolanske obale. Castro se je zaputio tobože radi narušena zdravlja u Evropu, u istinu pako ne će se više natrag vratiti, jer je svoju ulogu u Venezueli doigrao. Jedno je Castro svakako postigao: on se je svojom politikom silno obogatio. Svoj imutak predao je evropskim bankama, a misle, da imade 220 do 340 milijuna kruna svoga. Njegov prihod dolazi ponajprije od monopola trgovine rogatom marvom, duhana, alkohola i soli. Osim toga dobiva svoj dio kod kovanja novca, a svjetionik kod Puerta Cabella mora mu davati jedan dio svojih prihoda. Nadalje pripada predsjedniku željeznička pruga Coro, većina dionica željezničke pruge Tactura, a svakoga mjeseca 10.000 pesa od dohodaka keja u Puertu Cabellu. Samo on imade pravo plovbe na Maracaibskom jezeru, na rijekama Orinocu i Zuli. Ali to jošte nije sve. On je vlasnik velikih mesarnica u Apure-u i El Blancu, a povrh svega toga moraju mu veliki porez plaćati cestovne željeznice, pivovare, električna i plinska centrala u Caracasu, te cestovna željeznica, telephon, kejevi i svjetionik u Carapanu, asfaltsko jezero u Beramdesu i Zulii itd. itd. Koje čudo, ako je Cipriano Castro već iza deset godina postao mnogostruki milijunaš?

Potres u Italiji.

Na pragu nove godine stigo je južnu Italiju, navlastito Kalabriju i Siciliju užasni potres, kakovoga nitko živ ne pamti, a i oni stari potresi, o kojima nam povijest čuva strašne slike, jedva da su bili grozniji od ove zadnje katastrofe. Kad ove retke pišemo, jošte uvijek se ne zna točno, koliko je ljudi izginulo, samo se to znade, da ih je na stotine tisuća. Čitavi gradovi do kraja su uništeni, medju njima Messina sa tolikim tvorevinama ljudskoga duha i Reggio di Calabria. Ti su gradovi tako do kraja porušeni, da su iznajprije bili odlučili, niti ih ne graditi više. Od te su misli medjutim opet odustali, a talijanska je komora izabrala posebno povjerenstvo, koje imade ispitati, kako bi se ti gradovi imali opet sagraditi. To je dakako pretežito tehničko pitanje, jer se tuj radi prije svega o tome, kako da se sagrade kuće, koje bi mogle prkositi potresu a bez velike štete. U srednjoj Americi, gdje su takodjer potresi veoma česti, riješili su taj problem tako, da su počeli graditi drvene jednokatnice, koje odoljevaju i jakim potresima. Dakako da to nije za velike gradove, gdje su gradilišta tako skupa, da se jednokatnice u opće ne isplaćuju, a američka željezna i čelična konstrukcija nije jošte dovoljno ispitana. Nije ovdje mjesto, da potanko pripovijedamo, koje grozote su se za te strašne katastrofe dogadjale. To prepuštamo dnevnoj štampi, koja je o tome i više pisala, nego li dolikuje zdravu ukusu. Nevolja je u istinu bila nečuvena, pak je zato i sav svijet, dokle je kultura doprla, pripomogao svojim obolom, da ublaži svu bijedu. Priteklo je toliko novaca, da je već ne samo inozemna, nego i sama talijanska štampa stala na to upozorivati, kako valja strogo na to paziti, da taj mnogi novac ne djeluje demoralizatorno na niže slojeve pučanstva. Osobito se je svojom djelotvornom pomoći istaknula Crkva, koja je ne samo u svojim krugovima počam od Pape, pak do zadnjega siromašnoga klerika, mnogo novaca sabrala, nego i njegom bolesnih, ranjenih i beskućnih najviše k tome doprinijela, da se užasna nevolja, osobito u početku, kad je bila najveća, što više ublaži. Značajno je, što se je i ovdje pokazalo: ljudi su postali s mjesta pobožni, kad su osjetili, da imade tuj neka sila,

Prof. dr. Josip Marija Pernter.

kojoj nikako ne mogu odoljeti, te kojoj su na milost i nemilost izručeni. Pak baš u tom slučaju je to dvostruko značajno, jer je tekar nekoliko dana prije kobne katastrofe neki jugotalijanski list donio upravo bogohulsku pjesmu, u kojoj pozivlje novorodjenoga Sina Božjega, neka svima pošalje potres, te tako svoje božanstvo zasvjedoči. Danas donosimo niz slika, koje predstavljaju ponajznat-

Otec Ivan Kronstadski.

nije prizore iz onih dana. Pripomenuti nam je samo to, da se je i ondje počeo zločin baniti, te je grabež i kradja bila na dnevnom redu. Oblasti su s toga odma

proglasile opsadno stanje, a jedna od naših slika pokazuje vojnike u lovu na grabežljive bosanjesnike, koji plijene i kradu posrijed ruševina.

Hratska župna škola u gradu Kansas Citiy.

Naša braća u Ujedinjenim Državama Amerike nisu jošte ni iz daleka tako organizovana, kao što su to druge narodnosti, a vijesti, koje o njima dolaze, nisu baš najutješljivije. Ipak se i tamo radi, a ove tri slike, koje dobrotom naših prijatelja dobismo iz Kansas Cityja, pokazuju, da imade i uspjeha. Kako je bez dvojbe našim štiocima poznato, od nekoga se vremena od strane vlasti u Ujedinjenim Državama povela tiha, ali ustrajna borba proti konfesijonalnim i narodnostnim školama. Tomu se može samo na taj način doskočiti, da se otvaraju župne škole, za koje se onda župljani moraju sami brinuti. Takova hrvatska župna škola otvorena je u Kansas Cityju godine 1905. sa 35 djece. Danas imade ta škola 198 sposobnjaka i 140 polaznika. Nova zgrada te škole služi župnoj općini na diku. Sagradjena je god. 1907. s troškom od 8.500 dolara, te imade deset soba, plinski ogrijev, električnu rasvjetu i lijepo, pokriveno gombalište. Osim škole same donosimo i slike polaznika. Sve su to djeca hrvatskih roditelja, a polovica od njih dospjela je u krilu materinjem preko oceana u svoju novu domovinu. Većinom su iz karlovačkoga i vrbovskoga kotara.

Ivan Kronstadski.

U zadnjem broju donijela je već „Prosvjeta" najvažnije podatke iz života toga plemenitoga čovjeka, koji je po svoj velikoj Rusiji izašao na glas sa svoga blagoslovnoga socijalnoga djelovanja, a danas mu donosi i sliku.

Ovogodišnja Nobelova nagrada.

Danas donosimo slike jošte trojice nagradjenika, kojima je ljetos podijeljena nagrada iz Nobelove zaklade.

Prof. dr. Jos. Marija Pernter.

I o tom znamenitom katoličkom učenjaku progovorili smo već u zadnjem broju prigodom njegove smrti, a danas donosimo i lik njegov.

Knez Gjuro Lobkovic.

Najvažnije podatke iz života ovoga znamenitoga češkoga velikaša i parlamentarca mi smo donijeli već u zadnjem broju, a sad mu donosimo i sliku.

KRONIKA.

Četvrtak, 7. siječnja.

U Zagrebu je redarstvo podržavljeno i pojačano. — Srpski ministar spoljašnjosti Milovanović ovlašćuje austro-ugarskoga poslanika grofa Forgacha, neka u njegovo ime izjavi bečkom kabinetu, da njegov govor u skupštini nije imao nikakove agresivne tendencije proti Austro-Ugarskoj.

Petak, 8 siječnja.

Otvorenje donjoausrijskoga sabora. — Talijanska komora imenuje povjerenstvo, koje imade ispitati, kako bi se Messina i Reggio opet mogli sagraditi. — U sjevernom moru nadjoše lješinu poručnika Förtscha, koji je poginuo za Gordon-Bennetove utakmice sa zrakoplovima.

Subota, 9, siječnja.

Austrijsko-ugarski poklisar u Carigradu ponudio je kroz velikoga vezira Porti odštetu za državna imanja u Hercegbosni. Ta se odšteta sastoji osim svih trgovačko-političkih pogodnosti u svoti od 60 milijuna kruna u gotovu novcu. — Od danas je messinsko ljesno opet plovko za brodove. — Rumunjski ministar predsjednik Sturdza odstupio je, a na njegovo mjesto imenovan je dosadašnji ministar unutrašnjosti Bratianu. — U rezindenciji ruskih careva, u Carskom Selu rasprsnula se je bomba, ali nije nikakove štete počinila.

Nedjelja, 10. siječnja.

Madžarska vlada votira državnu subvenciju od trideset milijuna kruna za unapredjenje tekstilne industrije. — U Pragu opetuju se izgredi. — Francuska legislativa otklanja zakonsku osnovu, kojom bi se imala ukinuti smrtna kazan. — U švajcarskom selu Naku srušio se je za službe božje strop crkve, te je tom prilikom zaglavilo 28 ljudi.

Ponedjeljak, 11. siječnja.

Novouredjeno austrijsko topništvo snabdjeveno je strjeljivom, a tim je Austrija na sve spremna. — Državni podtajnik u velikom veziratu izjavljuje, da su neispravne vijesti, koje vele, da je Porta otklonila ponudu Austro-Ugarske glede odštete. — Norveški Storthing sastaje se u Kristijaniji.

Utorak, 12. siječnja.

U sjednici egsekutivnoga odbora hrv. stranke prava čita se pismo zast. Zagorca, kojim javlja svoj istup. — U Sarajevu umro je Gjuro Bujher, ravnatelj tamošnje učiteljske škole. — Turski parlamenat prima jednoglasno prijedlog o promjeni ustava. — U pruskoj zastupničkoj kući drži se kulturno znamenita rasprava o nuditetima. — Turski veliki vezir saopćuje austro-ugarskome poklisaru, da je sa svojim kolegama vijećao o austrijskom predlogu o odšteti, te da je taj prijedlog primljen. — U rudniku Lickbranche u Kolumbiji dogadja se velika nesreća, te pogiba do 160 rudara.

Srijeda, 13. siječnja.

Predsjednikom francuske komore opet je izabran Henri Brisson. — Engleska banka povisuje svoj diskonto od 2 i pol po sto na 3 po sto.

Četvrtak, 14. siječnja.

U Zagrebu obdržava se u maloj saborskoj dvorani konstitujuća skupština društva Marije Jelisave za potporu siromaha i bolesnika. — U Spljetu obdržava se skupština skupinskih predsjednika i zastupnika hrv. stranke u Dalmaciji. — Veliki požar u rudniku Ajka kod Subotišta u Ugarskoj. — U Petrogradu umro admiral Roždjestvenski. — Turska vlada izjavljuje, da Kreta ostaje pod turskim gospodstvom.

Petak, 15. siječnja.

Velimirovićev kabinet u Biogradu daje svoju ostavku, koju kralj najprije prima, a onda ipak otklanja, te kabinetu izriče svoje povjerenje. — U Berlinu umro poznati njemački pisac i pjesnik Ernst von Wildenbruch. — U Genovi umro je general Canziano, zet Garibaldijev. — Turska vlada uvjerava službeno, da će poprimiti sve mjere proti bojkotu austro-ugarske robe u turskoj carevini. — „Daily Express" javlja iz Lissabona, da će ondje do mala buknuti prevrat.

Subota, 16. siječnja.

U Zagrebu slavi Marija Ružička Strozzi svoju umjetničku četrdesetgodišnjicu. — Novinstvom raznose se glasovi, da je u Crnoj Gori radi sporazumka vlade s Austrijom i opet prevagnula revolucijonarna stranka, te da antidinastički pokret raste. — Kralj Franjo Josip podijelio je talijanskoj kraljici majci za njezine zasluge oko pomaganja unesrećenika na Siciliji i Kalabriji velekrst Jelisavinoga reda. — U nadvojvodskom dvorcu u Saybuschu vjenča se nadvojvotkinja Renata Marija sa princom Jerolimom Radziwillom. — Francuzi spuštaju u Toulonu s dilja oklopnjaču „Voltaire".

Nedjelja, 17. siječnja.

U Zagrebu umro zaslužni glumac Mišo Dimitrijević. — U Pragu se obnavljaju izgredi. — Budimpeštansko trgovačko društvo prosvjeduje na svojoj skupštini proti namjeravanoj poreznoj reformi. — U Stolnom Biogradu veliki i krvavi izgredi honvedskih časnika. — Sven Hedin dolazi na povratak sa svog puta u Stockholm. — U Dresdenu krvavi socijalistički izgredi radi izbornoga prava. — Gospodja Steinheil priznaje pred istražnim sucem, da je umorila svoga supruga.

Ponedjeljak, 19. siječnja.

Na putu iz Opatije na Rijeku pokušan je atentat na riječkoga guvernera grofa Nakoa, koji je medjutim ostao neozlijedjen. — U Karlovim Varima ugušuje oblast oružanom rukom nemire, koji su nastali uslijed štrajka. — Zastupnici vlasti kušaju, ne bi li postigli kod bugarske vlade, da povisi svoju ponudu odštete Turskoj na 82 mil. — Prijestolonasljednik Henrik XXVII. Reuss star. lin., novi vladar, uveo je novost, koja je principijelno od velike znamenitosti. Naredio je stanoviti sat, kad može svatko k njemu doći, tko mu ima što saopćiti. — Na Manili je erupcija vulkana Lagnas počinila mnogo štete.

Utorak, 19. siječnja.

U Beču umro znameniti čelista, prof. Hausman. — U Mesini buknuo je jošte i požar. — Ruski ministar pomorstva Dikov odstupio je, a na njegovo je mjesto stupio kontreadmiral Vojevodski. — Brzovlak Beč-Paris sukobio se je na postaji Gross-Karolinenfeld sa tovarnim vlakom, pri čemu je jedan zavirač teško ranjen, a više putnika lako. — Kalifornijsko zastupstvo primilo je zakon, po kojemu u Kaliforniji inozemci ne mogu sticati vlastništva nekretnina. Ovaj je zakon naperen proti Japancima, te je japanski poklisar već podnio i svoj prosvjed.

Srijeda, 20. siječnja.

Msgr. Fran Bulić zahtijeva ponovno od predsjednika carevinskoga vijeća, da se shodni koraci učine za verifikaciju njegovoga izbora. — U Starigradu na otoku Hvaru umro je načelnik Dinko Blankini u 63. godini. — Novi austrijski poklisar u Japanu, grof Call putuje na svoje odredište. — U Vratislavi umro slavista Poljak Vladislav Nehring. — U Petrogradu počima parnica proti nekadašnjem admiralu Alekseevu radi podmitljivosti i klevete. — U Tokiju sastaje se japanski

parlamenat, da vijeća o reformi financija. — U Maloj Aziji osjeća se dosta jaki potres.

Četvrtak, 21. siječnja.

U Berlinu umro grof Hompesch, jedan od vodja centruma. — U Perziji počimaju pojedine pokrajine od šaha otpadati, te se proglašivati samostalnima.

Petak, 22. siječnja.

Crnogorska skupština prima odrješitu prosvjednu rezoluciju proti aneksiji Herceg-Bosne. — Iz Tetuana u Maroku javljaju o jakom potresu, koji je više sela zasuo, te množinu ljudi izranio i poubijao. — U Draču u Albaniji prestao je bojkot austrijske robe. — Veteranskom društvu u Ljubljani oduzeto je pravo nositi državni grb na zastavi, jer su kupili prinose za one, koji su 28. rujna prošle godine u Ljubljani nastradali.

UMRLI.

Mišo Dimitrijević.

Smrću Miše Dimitrijevića dne 17. siječnja stigao je našu hrvatsku dramu težak udarac. O tom umjetniku progovorit ćemo u narednom broju, kad ćemo mu i sliku donijeti, a sad spominjemo samo, da je rodjen 26. listopada 1854. u Šapcu u Srbiji, da je za rana pošao k pozornici, te da je dva puta dulje vremena bio angažovan kod našeg hrvatskoga kazališta. Okušao se je i s mnogo sreće i kao pisac. Dimitrijević je bio kao glumac odličan finom svojom karakteristikom i otmenom igrom, a naglasak mu je bio uzorit. Iza kako je njega nestalo s pozornice, opaža se, kako je nestalo i jedinstvnoga izgovora i naglaska.

Gjuro Bujher.

Dne 12. siječnja umro je u Sarajevu direktor tamošnje učiteljske škole Gjuro Bujher. „Prosvjeta" je zasluge pokojnika za Herceg-Bosnu i njezinu prosvjetu dostojno ocijenila u svom prošlogodišnjem tečaju, te mu tada donijela i sliku (vidi teč. XVI. br. 21. str. 658.), pak ćemo zato ovdje samo glavne podatke opetovati. Gjuro Bujher rodio se je god. 1855. u Osijeku, gdje je svršio i gimnaziju, a odanle je pošao na sveučilište u Zagreb, te slušao predavanja filološko-historička. Godine 1878. morade pod pušku, da podje u Bosnu, a iza dovršene okupacije predje u bosansku službu, te je imenovan učiteljem u Banjaluci. Iza toga namješten je na sarajevskoj učiteljskoj školi, na čelu kojega zavoda je zatim kao direktor djelovao dvadeset godina. On je radio i literarno, a navlastito je napisao više učbenika.

Dinko Biankini.

Dne 20. siječnja umro je u Starigradu na otoku Hvaru Dinko Biankini, tamošnji višegodišnji načelnik i brat zastupnika don Jurja Biankinia. Pokojnik je navršio 63. godinu. U mladosti posvetio se je pomorskom zvanju, te je bio dugo godina pomorski kapetan. Kako je bio nadaren, vidi se odatle, što se je s uspjehom okušao u pjesnikovanju, te što je bio vješt slikarski diletant. Kad se je odrekao pomorskoga života, postade načelnikom u Starigradu, gdje je od uvijek veliki ugled uživao. Pokojnik je bio veliki i iskreni patriota.

Vladislav Nehring.

Dne 20. siječnja umro je u Vratislavi Vladislav Nehring, zaslužni slavista. Rodio se je 23. listopada 1830. u Kleckom kod Gnjezna, učio je u Vratislavi filologiju i povijest, te je tamo promoviran god. 1855. sa raspravom „De rerum Polonicarim scriptoribus saec. XVI". God. 1868. imenovan je javnim redovitim profesorom slavenskih jezika i literatura u Vratislavi. Objelodanio je mnogo važnih radnja na poljskom i njemačkom jeziku. Bio je i Jagićevim suradnikom za „Archiv für slavische Philologie".

Admiral Roždjestvenski.

14. siječnja umro je u Petrogradu admiral Roždjestvenski, bivši zapovjednik zadnjega ruskoga brodovlja, koje je izaslano proti Japancima. Rodio se je god. 1848.; u pomorsku službu stupio je god. 1865., te je važnu ulogu igrao u rusko-turskome ratu. Za japansko-kitajskoga rata stajao je na čelu ruskoga brodovlja u Tihom Oceanu. Godine 1898. postade kontreadmiral i šef pomorskoga topništva, a god. 1903. pročelnik pomorskog generalnog štopa. U rusko-japanskom ratu imenovan je zapovjednikom brodovlja, koje je 15. listopada zabrodilo iz Libave put istoka. Još se svi sjećaju, kako su Rusi pucali na tom putu na engleske ribareske brodove, koje su držali za japanske torpiljarke. U veljači god. 1905. prispije brodovlje u Indo-Kitaj, te se sjedini s Nebogaovljevom eskadrom. Kad su se ujedinjena brodovlja zaputila put sjevera, zaustavi ih japanski admiral Togo u tjesnacu Tsušima, te ih prisili na bitku, u kojoj su svi ruski brodovi uništeni. Roždjestvenski budne teško ranjen, te dopade i sužanjstva. U mjesecu lipnju god. 1906. dodje sa svojim časnicima pred ratni sud, jer se je torpiljarka, u kojoj se je hotio poslije bitke spasiti, bez boja predala dušmaninu. Četiri časnika su krivim pronadjni, te na smrt osudjeni, ali carevoj milosti preporučeni, dok je Roždjestvenski s ostalim drugovima riješen.

Grof Alfred Hompesch.

Dne 21. siječnja umro je u Berlinu grof Alfred Hompesch, jedan od vodja centruma. Rodio se je 16. rujna 1826. iz veoma stare i ugledne porodice, i je dosta kasno stupio u politički život. U izborima za kostitujuće vijeće sjeveronjemačkoga saveza izabere ga grad Aachen svojim zastupnikom, a s njim je sad umro zadnji parlamentarac, koji je bio u onom parlamentu u prvoj sjednici 24. veljače 1867. U njemačkom reichstagu sjedio je grof Hompesch neprekidno sve od godine 1874. ovamo, a 23. listopada priredili su njegovi izbornici — kotar Düren-Jülich — svome zastupniku jubilarnu svečanost k njegovoj parlamentarnoj tridesetgodišnjici, jer je uvijek isti kotar zastupao. U teškim danima kulturkampfa ostao je vjeran svojim principima, pak je za to na zahtjev Bismarckov bio skinut sa službe kraljevskog komornika. Godine 1893., kad je reichstag raspušten, stajalo je njegovo ime na prvom mjestu medju potpisima izbornog proglasa, te je onda i izabran za predsjednika stranke. Tuj si je stekao velike zasluge pogledom na svoju političku djelatnost. Jošte daleko važnije je njegovo djelovanje u centrumu samom, koji se je protezalo na unutrašnji život te toli znamenite frakcije. On je tuj znao izgladiti sva protuslovlja, umiriti protivnike, te zapriječiti, da ne dodje do nesklada u stranci. Ta njegova djelatnost bila je i daleko najvažnija.

Ernest von Wildenbruch.

Dne 15. siječnja umro j u Berlinu poznati pisac Ernest von Wildenbruch od kapi. Rodio se je 3. veljače 1845. u Beirutu u Siriji kao sin ondješnjega pruskoga konzula, te se je zajedno sa svojim ocem, kad mu je bilo dvanaest godina, natrag u Njemačku preselio. Godine 1863. stupi kao častnik u vojsku, ali istupi već 1865. opet iz nje, te podje na berlinsko sveučilište, da ondje sluša pravo. Sudjelovao je u ratu proti Francuskoj, a onda stupi u spoljašnju službu njemačke carevine, u kojoj je ostao sve do godine 1900. Godine 1889. podijeli mu filozofski fakultet sveučilišta u Jeni doktorat. On je bio, da tako kažemo, kućni pjesnik obitelji Hohenzollern, te ju je slavio u mnogim od svojih djela.

Profesor Robert Hausmann.

Dne 19. siječnja umro je u Beču poznati čelista prof. Robert Hausmann. Rodio se je 13. kolovoza 1852. u Rottleberodeu na Harzu. Od 1869. do 1871. učio je na berlinskoj visokoj glazbenoj školi, a onda je pošao k Piatti u London, gdje je svoje nauke dovršio. Godinu dana kasnije stupi u kvartet grofa Hochberga u Dresdenu, a četiri godine kasnije posade profesorom na berlinskoj visokoj školi. Od 1879. pripadao je glasovitomu Joachimovu kvartetu. Njegova smrt znači za glazbu znatan gubitak.

General Stefano Canziano.

Dne 15. siječnja umro je u Genovi poznati talijanski general Canziano, zet Garibaldijev. Rodio se je Stefano Canziano u Genovi god. 1837. Dne 6. svibnja oženio se je sa Teresitom Garibaldi, kćerkom generala Garibaldija. Iza sebe ostavlja petero djece. Kao što je za života bio odlučni i ljuti dušmanin katolika, tako je kao takav i umro.

UMJETNOST.

Straussova Elektra.

U ponedjeljak 25. siječnja pjevala se je prvi put željno očekivana opera „Elektra" od Rikarda Straussa, skladatelja „Salome", i to u Dresdenu. Kazalište je dakako bilo prenatrpano, i to ne samo običnim općinstvom, nego i velikim mnoštvom stranaca, koji su bili došli u Dresden, da si pogledaju novu tvorevinu Straussovu. Sve je bilo puno umjetnika, intendanata, direktora, dirigenata, ravnatelja itd., koji su došli iz Berlina, Beča, Pariza, Londona i inih središta umjetnosti, da si stvore sud o „Elektri". Skoro svi se sad slažu u tome, da je „Elektra" veoma znamenita umjetnina, što je napokon već i zato razumljivo, što je Strauss za podlogu svoje glazbe uzeo pravu dramu, Hoffmannsthalovu „Elektru", ne pako senzacijoni onaj akt, koji je uglazbio u „Salomi". Ljudi su bili znatiželjni, kako će on to uglazbiti, a sad priznavaju, da je svako očekivanje prekoračio. On je u istinu „Elektru" podignuo u više sfere, te tim daleko dalje pokročio, nego li u „Salomi". Strauss je najradikalniji od modernih glazbenika. Dok se je prije, od klasika ovamo, išlo za što manje kompliciranim glazbotvorom, nastoji Strauss nasuprot, da mu boje i izrazi budu što življi i što šareniji. Njemu nije stalo ni za disonance, kad se o tome radi, da se koji dogadjaj ili koji osjećaj

glazbeno ilustrira. Kad se je radilo o „Salomi", gdje su oba autora, i pjesnik i skladatelj išli samo za tim, da se prodiči putenost, da glazba bude samo što sjajnija i što apartnija, jednako kao i U „Elektri" nije više koloriz m glavna stvar; dramatski je momenat mnogo jače naglašen, a lirika izbija najpolje u svim ličnostima opere. U „Elektri" ne dobiva slušalac, kao u „Salomi" dojam, kao da svetim oduševljenjem. Imade u toj operi momenata, gdje gledaoca i slušaoca trnci prolaze, gdje ih posve svladava ona silna tragika. Odatle i taj golemi uspjeh. A tome moralnome uspjehu odgo-

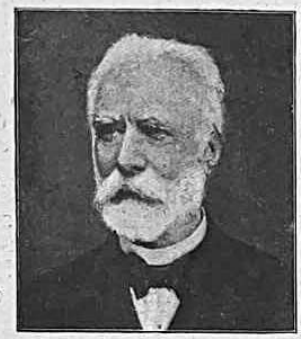

Mirovno djelovanje: Frederik Bajer, Kodanj.

Mirovno djelovanje: Klaus Pontus Arnoldson, Stockkolm.

Kemija: Prof. Ernest Rutherford, Manchester.

Ovogodišnja Nobelova nagrada.

dikcija pjesnikova, moglo se je jošte tvrditi, da je Strauss više tehničar, nego li umjetnik. U „Salomi" ne ide glazbenik za tim, da izrazi nešto, što je u njegovoj unutrašnjosti, te što mora rupiti na polje, nego samo za tim, da mu se orkestar lašti i sjaje u svim bojama duge. Nakon što je toj svojoj želji u „Salomi" udovoljio, ide Strauss u „Elektri" dalje, te prelazi iz tehnike u umjetnost i poeziju. se tuj radi o stvarima, koje su više domišljate i proračunane, nego li naravne i samonikle. Sva ona velika i teška sredstva izraza, kojima se je svijet u „Salomi" toliko divio, te za koje se je mislilo, da već nema ništa većega, u „Elektri" se predpostavljaju kao nešta, što se samo po sebi razumije, ali ta sredstva stoje sad u službi velike, dramatske ideje, koju je skladatelj shvatio i proveo vara i materijalni. Samo za prodaju opere kao knjige dobiva Strauss od svoga berlinskoga nakladnika 132.000 kruna, a k tome dolaze, kako se samo po sebi razumije jošte i tantijeme, koje će bez dvojbe donijeti milijuna. Samo Hammersteinova opera u New-Yorku plaća početni honorar od 24.000 kruna, jamči za trideset predstava sa 86.200 kruna, te plaća za to, što posudjuje muzikalije 28.800 kruna. Opera će se pjevati u Beču koncem veljače, u Berlinu i Frankfurtu početkom istoga mjeseca, a u Gracu koncem ove sezone.

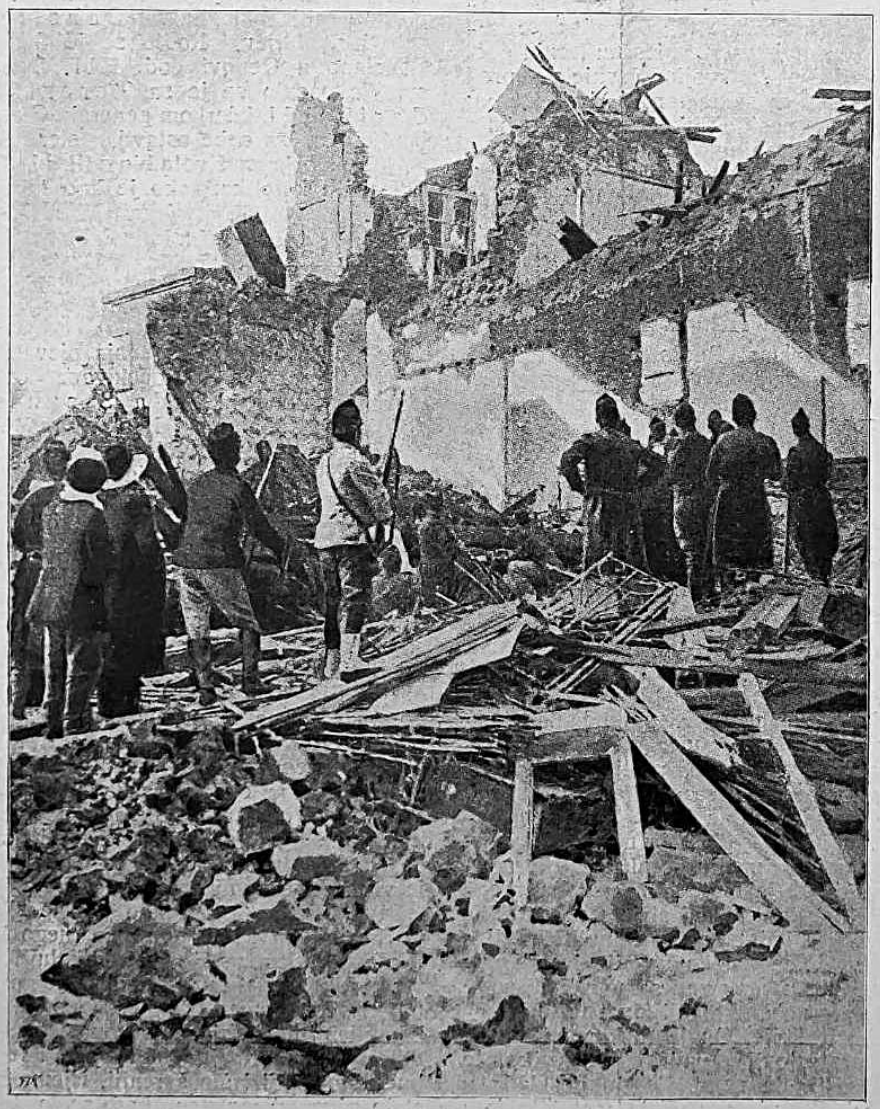

Potres u Italiji: Lov na razbojnike i tatove.

PROSVJETA.

Nove edicije.

(Tim, što je koja knjiga primljena u ovaj popis, nije ništa rečeno ni proti njoj, niti u njezin prilog. O knjigama, koje se ne šalju redakciji „Prosvjete", ne će ona ni ništa izvješćivat osim ako bi to javna potreba iziskivala.)

FERNANDEZ GARCIA O. MARIJAN: Život Ivana Duns Škota, oštroumnog i Marijina naučitelja. Hrvatski priredio o. Bono Brkić franjevac. Pretiskano iz „Serafinskog Perivoja". Str. 50 u 8. Sarajevo 1908. Naklada „Serafinskog Perivoja". Tisak: Vogler i dr. Cijena K —.50.

ANIĆ ANTE: Život sv. Ilara, opata, opjevan pučkim stihom uz nekoje povjesne crtice o župi dubrovačkoj. Str. 61. u 8. U Dubrovniku 1908., nakladom Crkovinarstva u Mlinima, brzotiskom Dubrovačke Hrvatske Tiskare. Cijena K —.70.

HRVATSKO-AMERIKANSKI KOLEDAR za prostu godinu 1909. Izdalo uredništvo „Hrvatskog Svijeta". Godina I. New-York. Str. 68. u vel. 8. Cijena 25 centi.

MATOŠ A. G.: Umorne priče. Str. 159. u 8. Zagreb 1909. Naklada knjižare Mirka Breyera. Tiskara Mile Maravića. Cijena K 1.80 (poštom, ako se novac unaprijed šalje, K 2.—.

BIANKINI DR. A. (Chikago Ill.) Kriminalna sociologija. (Smrtna kazna. Znanstveno umorstvo. Euthanasia.) Str. 91 u 8. Brzotiskom „Narodnoga Lista". Zadar 1909. Cijena?

JERAND DANICA: Roditeljske večeri. Str. 81 u vel. 8. Zagreb. Ti-

sak i naklada knjižare L. Hartmana (St. Kugli). Cijena K 1.—.

VOJNOVIĆ DR. LUJO KNEZ: Pad Dubrovnika. Knjiga I. (1797. do 1806.) Str. 413 u 8. Knjiga II. (1807. do 1815.) Str. 452 u 8. Zagreb 1908. Naklada piščeva, tisak Dioničke tiskare. Cijena?

IVEKOVIĆ DR. FRANCISKO: Životi svetaca i svetica božjih. Dijel IV. Listopad, studeni, prosinac. II. Popravljeno izdanje. S dopuštenjem duhovne oblasti arhibiskupije zagrebačke. U Zagrebu 1908. Hrv. Katol. Tisk. Društvo. Str. 482 u 8.

MARKOVIĆ O. IVAN. Izabrane poslanice sv. Jeronima. Sv. I. Str. 312 u vel. 8. Sv. II. Str. 381 u vel. 8. Zagreb 1908. Naklada i tisak „Hrv. Katol. Tisk. Društva". Cijena K 4.— po svesku.

FIAT LUX! riječ hrvatskomu djaku i narodu. Upravlja „Domagoj", hrv. katol. akad. društvo u Zagrebu. Str 26 u 16. Zagreb 1909. Tiskara „Hrv. Katol. Tisk. Društvo". Cijena?

ŠIŠIĆ PL. FERDO: Herceg-Bosna prigodom aneksije, geografička, etnografička, historička i državopravna razmatranja. (Predavao u Ljubljani 14. studena 1908.) Tiskara hrvatske stranke prava d. d. Cijena 60 fil. Zagreb 1908.

BASARIČEK GJ. DR.: O državi. (Mala knjižnica izdaje dr. Gj. Basariček. Sveska I.). Tisak Hrvatske seljačke pučke tiskare d. d. Cijena 30 fil. Zagreb 1908.

SRBIN-KATOLIK: Program Srba u Monarkiji i aneksija Bosne i Hercegovine. Hrvatska dionička tiskara. Cijena 50 fil. Mostar 1908.

VRBANIĆ JURAJ DR.: Trgovačko zakonoslovje, (trgovačko pravo, stečajno pravo, pravo pobijanja, zaštitne biljege i povlastice izuma). Za više trgovačke škole i za svagdanju porabu. Drugo prošireno izdanje. Trošak i naklada hrv. slav. dalm. zemaljske vlade. Cijena 3 K. Zagreb 1909.

MILETIĆ PL. STJEPAN: Iz raznih novina. Probrani sastavci o kazalištu, umjetnosti i književnosti. Tisak Dioničke tiskare. Cijena 2 K. Zagreb 1909.

BUČAR FRANJO DR.: Povjest gimnastike (Sokolska knjižnica. Svezak IX.) Naklada hrvatskog sokolskog saveza. Dionička tiskara. Cijena K 1.50 fil. Zagreb 1908.

MELKUS DRAGAN: Moj plavi prijatelj i druge pripovijesti. Književni ures od autora. Tisak prve hrvatske dioničke tiskare u Osijeku. Cijena K 2.—. Osijek 1908.

MANDIĆ FRANJO HIGIN: Školstvo saveznih država sjeverne Amerike u godini 1907. Vlastita naklada. Tisak hrvatske pučke seljačke tiskare. Dioničko društvo. Cijena 60 fil. Zagreb 1908.

TOMIĆ JOV. N.: Evo, otkud Vuku „Zidanje Skadra". Dva odgovora G. Nikoli Andriću na njegove potvore protiv Vuka Karadžića u 12., 14. i 15. broju „Glasa Matice Hrvatske". Beograd. Nova štamparija „Davidović" Ljub. M. Davidovića. Strana 48, vel. 8. Cijena 50 para.

TOLSTOJ LAV: O prisajedinjenju Bosne i Hercegovine Austriji u prevodu Dr. J. Makstmovića. Beograd. Izdanje knjižare S. B. Cvijanovića 1908. Cijena 50 para.

MIODRAGOVIĆ I.: Srpska zvezda ili Srpstvo u kulturnoj borbi. Beograd. Štamparija D. Dimitrijevića. Cijena 1.20 din.

R. M.: Hrvatska Bosna (Mi i „tamo oni."). Srpskoj i hrvatskoj mladeži. Naklada štamparije „Naroda". Mostar štamparija „Naroda" Dr. Krulj i drug 1908. Cijena 60 fil.

NJIVA kalendar 1909. Dar „Njive" pretplatnicima. Godina I. Uredjuje Čika-

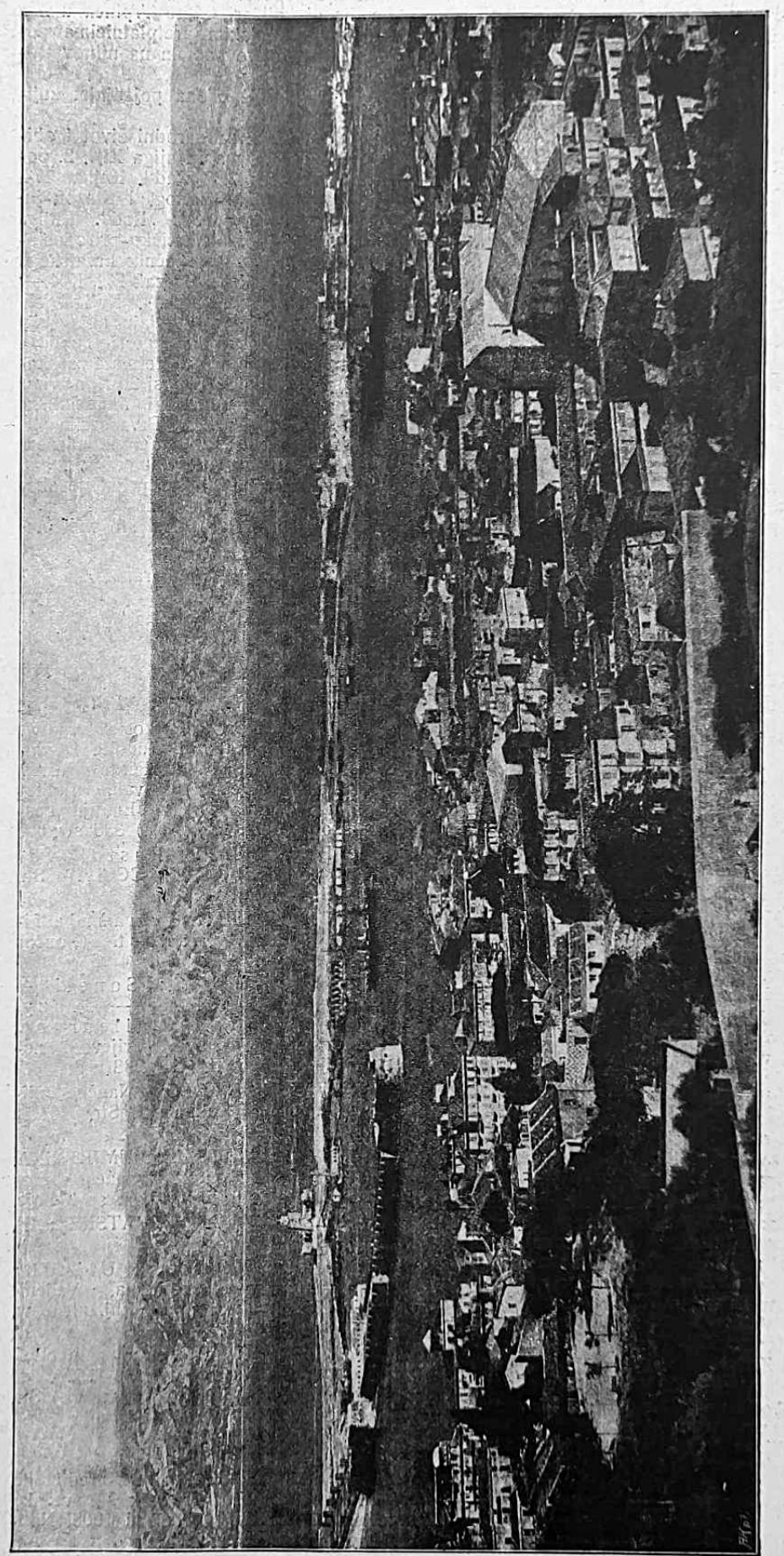

Potres u Italiji: Messina prije potresa. Sučelice kalabrijska obala.

Steva. U Budimpešti, Štamparija Franklinova društva.

KOCEBUE A.: Dvije nečakinje umjesto jedne. Vesela igra u jednom činu. Preveo Angjelko Tomerlin. Zabavni dio „Tamburice" za godište V. Sva prava pridržana. Naklada i tisak I. Stjepušina Sisak. 1908. Cijena 60 fil.

KULIŠIĆ FRANO: Oracija Mažibradića ili Dživa Bunića Vučićevića? („Crvena Hrvatska", br. 96, 1908.)

GRUJIĆ RADOSLAV M.: Književna pisma Mitropolita Stevana Stratimirovića. Sremski Karlovci 1908.

CVIJIĆ JOV. Dr.: Aneksija Bosne i Hercegovine i srpski problem. (Sa dve karte u boji). Izdanje knjižare S. B. Cvijanovića. Cijena 1.50 din. Beograd 1908.

NJEGOŠ: Gorski vijenac, protumačio ga Milan Rešetar. Novo izdanje sa znatno proširenim komentarom i studijom o Njegošu. Izdanje knjižare S. B. Cvijanovića. Beograd 1909.

OSTOJIĆ TIHOMIR Dr.: „O autoru Slaveno-Serbskog Magazina od 1768. godine." Otisak iz „Izbornika u slavu Vatroslavu Jagića", Berlin, 1908.

KULIŠIĆ FRANO: „Iz godine 1848 u Dubrovniku". Istorijski prilog. Preštampano iz „Dubrovnika". Dubrovnik 1908.

TRIVUNAC MILOŠ Dr.: „Žena u Geteovoj poeziji". Preštampano iz „Srpskog književnog glasnika". Beograd, 1908. Str. 136.

GAVRILOVIĆ MIHAILO Dr.: „Miloš Obrenović i Vuk Stef. Karadžić". Preštampano iz „Ljetopisa Matice Srpske". Novi Sad, 1908.

EVETOVIĆ ANTE (MIROLJUB): Sretni i nužni časi. Pjesme. Osijek, vlastita naklada. Tiskom „Prve hrv. dioničke tiskare u Osijeku". Str. 131 u maloj 8. Cijena K 1.—.

IVANČIĆ FR. J. CPT. R. M.: Život svetoga Franje Serafskoga ili Asiškoga. Drugo izdanje. Zagreb 1908. Nakladna tiskara Antuna Scholza. Str. 254. u 8. Cijena broš. K 1.—, vez. K 1.40.

FRANJO BARTOŠ. Kitica izpučkoga pjesništva našoj djeci. Hrvatski upravila Marija Fabković. Risarije Adolfa Kašpara. Nakladom knjižare R. Prombergera u Olomucu. Kom. naklada kluba Ćirilo-Metodskih zidara u Zagrebu. Tiskao Alois Wiesner u Pragu. Str. 158. u 4. Cijena uvezanoj K 5.—, a u finom uvezu K 6.—.

SABIĆ MARIN: Lourdes. Preštampano iz „Narodnoga Lista", Zadar 1908. Tiskarna „Narodnoga Lista". Str. 28 u 8. Cijena K —.30. Prihod namijenjen je gradnji nove crkve, posvećene gospi Lourdskoj, na Rijeci i „Družbi sv. Ćirila i Metoda za Istru". Na prodaju u kapucina na Rijeci i u „Hrvatskoj knjižarnici" u Zadru.

KMOFLIĆ JOSIP: Grof Leo N. Tolstoj: Kozaki. Kavkaska pripovest. Prevod s ruskoga. Trst 1908. Cijena 1 K 60 f. Tisak i naklada tiskare „Edinost".

Sve ovdje nabrojene knjige dobivaju se u „Knjižari i papirnici u korist kluba Ćirilo-Metodskih Zidara" (Šimunić i drug) Zagreb, Preradovićev trg br. 4.

Publikacije jugoslavenske akademije za god. 1908.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti dovršila je drugu seriju svojih publikacija za godinu 1908. i to ukupno pet knjiga. Pretplatnici, koji stanuju u Zagrebu, dobivaju ove publikacije počevši od 21. siečnja u akademijskoj knjižari Gjure Trpinca u Ilici br. 6. — Vanjskim pretplatnicima poslat će se knjige poštom na njihov trošak.

Knjižarska je cijena pojedinim knjigama ova:

1.) „Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena". Knjiga XIII. 2. polovica, K 2.50; 2.) „Rad". Knjiga 174. razreda historičko-filolog. i filozof.-juridičkoga, K 3.—; 3.) „Rad". Knjiga 175., razreda matematičko-prirodoslovnoga, K 3.—; 4.) „Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika". Svezak 27., K 4.—; 5.) „Codex diplomaticus". Knjiga VI., K 10.—. Besplatno ne daje akademija svojih publikacija nikomu osim onih, s kojima stoji u zamjeni. Pretplata za akademijske publikacije iznosi 20 K, a prima je akademijska uprava i akademijska knjižara Gjure Trpinca. Prva serija publikacija za g. 1909. izaći će mjeseca jula o. g. Imena pretplatnika štampati će se u „Ljetopisu". Sve prijatelje akademije i hrvatske narodne knjige molimo, da uznastoje sabrati što veći broj pretplatnika.

U Zagrebu, 19. januara 1909.

Uprava
Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Izdanja „Matice Hrvatske" za 1908.

POSLJEDNJI ZRINSKI I FRANKOPANI: (Sa prinosima Vjekoslava Klaića, dra. Ferde Šišića, dra. Rudolfa Horvata, Cherubina Šegvića, Ferde Rožića, dra. Velimira Deželića, Jovana Hranilovića, dra. Frana Ilešića, Emilija Laszowskog i Otona Ivekovića) 336 str. u 4.

LEPUŠIĆ IVAN: Pustolovke (Zab. knjižica CCCIII—CCCIV.) Str. 200 u 8.

RADIĆ STJEPAN: Današnja financijalna znanost. (Poučna knjižnica XXXIV.) Str. 4 u vel. 8.

TURGENJEV I. S.: Soneti. — Romance i balade. — Grazyna. — Konrad Wallenrood. Preveo Isa Velikanović (Prijevodi novijih pjesnika sv. II.) Str. 238 u 8.

HRVATSKO KOLO. Naučno-književni sbornik. Knjiga IV. Str. 461 u vel. 8.

KOLO HRVATSKIH UMJETNIKA. III. 1908. Str. 11. u 4. Dvanaest reprodukcija u autotipiji, većinom sa 3 boje.

GLAS „MATICE HRVATSKE": III. 1908. Str. 168 u 4.

KUČAK STJEPAN prof.: Uljudba prastaroga svijeta. Vrijeme prije 6000 godina. (Mala knjižnica w. V.) Str. 143 u 16.

ŠIŠIĆ FERDO: Hrvatska povijest. Drugi dio: od godine 1526. do godine 1790. Mala knjižica sv. VI.) Str. 192 u 16.

Izdanja „Matice Slovenske" za 1908.

TRUBARJEV ZBORNIK, uredil dr. Fran Ilešič. (Zbornik X. svezak). Str. 290 vel. 8. V Ljubljani 1908. Natisnil Dragotin Hribar.

GOETHE W.: Faust. Tragedije prvi del. Poslovenil Anton Funtek. (Prevodi V. svezak). Str. 200 u 8. V Ljubljana 1908. Tiskali J. Blasnika nasledniki.

KVEDER-JELOVŠEK ZOFKA: Amerikanci, drama. MILAN PUGELJ: Hrizantema in Cimbals, Anžiček, Evelina i Lina. (Zabavna knjižnica XX. svezek.) Str. 140 u 8. Ljubljana 1908. Tiskali J. Blasnika nasledniki.

SEIDL FERDINAND: Kamniške ali Savinske Alpe. Drugi svezek. „Slovenske zemlje" peti del. 255 str. u 8. s mnogo slika, karata itd. Ljubljana 1908. Natisnila „Goriška Tiskarna A. Gabršček.

ŠTREKELJ DR. K.: Slovenske narodne pesmi. (V del: Pesmi stanovske). Str. 80 u vel. 8 Ljubljana 1908. Natisnila Učiteljska Tiskarnica.

KNEZOVA KNJIŽNICA, zbirka zabavnih i poučnih spisov. Izdaje „Matica Slovenska". XV. svezek. Uredil dr. Fran Ilešič. Str. 116 u 8 Ljubljana 1908. Tisk „Narodne Tiskarne".

ILEŠIČ DR. FRAN: Kultura in politika. (Ponatisk iz „Glasa Matice Hrvatske" g. IV. br. 1—2.) Str. 18 u 8. Zagreb 1908. Tiskala „Prva hrvatska radnička tiskara".

NAZOR VLADIMIR: „Veli Jože", istarska priča. Ilustrovao Saša Šantel. Str. 96. u leks. 8. Ljubljana 1908. Tiskao Dragutin Hribar.

*

ŠIŠIĆ FERDINAND von: Nach der Annexion. Erörterungen geographischer, ethnographischer, historischer und staatsrechtlicher Fragen Herzeg-Bosnien betreffend. (Ein Vortrag, zu Laibach am 14. November 1908 gehalten.) Druckerei der kroatischen Rechtspartei. A. G. Cijena 50 fil. Zagreb 1908.

GOETZ L. K.: „Slavische Philologie" oder „Slavische Geschichte und Landeskunde." Beilage der „Münchner Neuesten Nachrichten" od 23. septembra 1908 (br. 72).

MURKO M. Dr.: „Geschichte der älteren südslavischen Literatur", Leipzig, 1908.

GIELCICH GI.: „Colonie Slavenell' Italia meridionale. Spalato, 1908. Tipografia sociale spalatina. Str. 16.

Poziv na predplatu.

Kako se fotografijska umjetnost raširila po čitavome svijetu, našla je ona i u našoj domovini lijep broj amatera, ali ih je na žalost velika većina, koji fotografiju smatraju pukom igračkom, te potrate mnogo skupocjenog fotografijskog materijala i vremena, a da se na koncu ne mogu pohvaliti ni jednom iole valjanom slikom: svaka imade mana i nedostataka, kojima amateri ne znadu ni pravoga uzroka, ni kako bi im se uklonili. Silni neuspjesi u fotografiji temelje se na posvemašnjem pomanjkanju teoretskog i praktičnog znanja. Teoretsko se znanje stiče proučavanjem, a praktično vježbanjem prema napucima knjige o ovom predmetu. Naši amateri nijesu dosada imali knjige u svom jeziku, koja bi ih u fotografiju uputila, te dalje vodila i izobrazila toliko, da izradjuju slike, koje bi bile u tehničkom i umjetničkom pogledu dotjerane. Takovu je knjigu poo-

pisani sastavio, te će je doskora izdati Pod naslovom: „Uputa u fotografiju."

Nijedna se knjiga tako ne isplati, kao knjiga ove vrsti, jer će onaj, koji se drži njezinih naputaka, uštediti tucete fotografijskih ploča i drugog matrijala, kojeg inače u svome neznanju i neupućenosti uludo potrati. I zato sam uvjeren, da će ovu moju knjigu svaki amater, radi vlastite koristi, rado nabaviti. Knjiga je tako sastavljena, te će se jako lako uputiti u fotografiju svatko bez ikakvog drugog predznanja, a opet će biti dobar savjetnik i vodja naprednijem amateru. Knjiga će obasizati preko 200 stranica velike šesnaesine i imat će preko 100 slika i umjetničkih priloga, a zapadat će za predplatnika K 2.40 dok će knjižarska cijena biti poslije K 3.—. Tko sakupi 10 predplatnika dobit će jednu knjigu na dar. Preporuča se trgovcima fotografijskih potrepština, da u knjizi oglase svoju trgovinu, te oglas čim prije pošalju.

Juraj Božičević, prof. na realci u Spljetu.

„Nuova Rassegna di Letterature moderne". Brojevi 9 i 10.

Izišla su opet nedavno dva sveska ove florentinske smotre, što onako lijepo i simpatički prati našu literaturu. U ovom svesku ima govora o dvanaest svjetskih literatura. Od slavenskih književnosti zastupane su u ovom broju samo ruska i hrvatska. Ova je smotra u isto vrijeme neka vrst priručnika za upoznavanje svjetskih literatura, osobito novije dobi. Nas zanima, to se razumije, najviše onaj dio, što je nama posvećen: Najprije pod naslovom „Dva slavna pokojnika" prikazani pokojnici Silvije Kranjčević i Stjepan Miletić. Prikaz o Miletiću je dulji, a spominju se i njegovi odnošaji i sveze sa talijanskim dramatičkim umjetnicima. Oba ova nekrologa napisao je Stj. Ilijić. Zatim je na redu pjesma „U spomen Silviju Kranjčeviću", što ju je najprije za „Prosvjetu" spjevao Stj. Ilijić, a sada je ovdje donaša u talijanskom prijevodu. Onda opet Ilijić prevadja Kranjčevićevu crtu u prozi „La danza della fortuna" (Kolo sreće) i pjesmu „Mramorna Venus". Od Andrije Milčinovića novela je „U areni" (i ovo prevedeno od Ilijića).

Sada dolazi nešto zanimiva: Pred par godina javio se mlad umjetnički kritičar pod pseudonimom „Jor", a kasnije pod pravim imenom Juraj Botteri. Koliko mi je poznato, taj mladi čovjek napisao je tek nekolike stvarce: Pred sv. Lovrom u Verboski, o Meštroviću, o Kloviju i o Rembrandtu. Već njegov članak o Kloviju u „Savremeniku" proglasio je Matoš izvrsnom stvarcom, i nešto, što je najboljega izišlo u „Savremeniku". Matoš odmah nazrio u Botteriu neobičnog umjetničkog ukusa, a zapazio još neobičnijeg stilistu. Tek šteta, što se taj mladi čovjek ne javlja. U ovom svesku smotre nahodi se preveden njegov umjetnički razgovor o slikama, što se nahode u Vrboski na otoku Hvaru. To je neka vrst studije, ali osebujne, o Ticijanu. Studiju je ovu preveo Gjuro Plančić, čovjek inače nepoznat, ali kao samouk vele naobražen, koji zna vješto baratati perom na talijanskom jeziku kao malo tko od Hrvata, te je nade, da će on svoju sposobnost uložiti, da pred tudjim svijetom iznaša hrvatsku književnost. Budi mu ovim dobar početak!

U Bibliografiji govori se simpatično o Matoševim „Vidicim i Putevima" i o Tresićevom „Preko Atlantika do Pacifika".

Mi ovu smotru ponovno preporučamo potpori hrvatskih rodoljuba.

— Ap. —

Edgar Allan Poe. (Stogodišnjica rodjenja.)

Na 19. siječnja ove godine navršilo se sto godina, što se je rodio ovaj najveći pjesnik novoga svijeta. Rodio se je u Bostonu od stare irske porodice, koja se bijaše naselila u Americi. Izgubivši za rana roditelje, došao je kao dječak od sedam godina sa svojim hraniteljima u Englesku, gdje je polazio pučku školu u Stoke-Newingtonu. Nu već godine 1822. vrati se sa svojim poočimom u Ameriku, gdje je godine 1826. stupio na sveučilište u Richmondu, a zatim u Charlottesvilleu. Željan pustolovina podje god. 1827. na putovanje po Evropi. Već iste godine objelodani u Bostonu prvu zbirku pjesama, a g. 1829. u Baltimoreu drugu zbirku. Za tim dobije volje za vojnički stalež i g. 1830. stupi u vojničku akademiju u Westpointu, iz koje bijaše već druge godine otpušten radi nepokornosti i razuzdanog života. U trošku njegovih prijatelja izadje g. 1831. u New-Yorku novo izdanje njegovih pjesama. Da si pribavi kakvu takvu stalnu egzistenciju, posveti se g. 1834. novinarstvu. God. 1836. oženi se sa svojom sestričnom Virginijom Clemmovom. Potonjih godina bijaše suradnikom i urednikom raznih dnevnika u Philadelphiji, New-Yorku i Richmondu. Za to vrijeme razvi plodnu književnu djelatnost, izdavši g. 1840. djelo „Thales of the grotesque and arabesque", a god. 1845. svoju najglasovitiju pjesmu „The raven" („Gavran"), koja je prevedena u sve jezike. Poslije je izdao više djela kao pjesme „Tales", „Eureka" i „Poems". Uza svu opsežnu i napornu radnju kod novinstva živio je vazda u velikoj oskudici i borbi za opstanak. U to vrijeme stigne ga najteži udarac sudbine, jer mu iza dugog stradanja umre od sušice obožavana supruga Virginija, koja bijaše inspiratoricom njegovih najljepših i najzanosnijih pjesama. Žalost zbog toga gubitka, materialno stradanje i nesolidan život, osobito neodoljiva sklonost pijanstvu baciše ga u tešku i neizlječivu bolest. Tako propade moralno i fizički, a 7. listopada 1849. nadjoše ga u Baltimoreu pijana na ulici, od kuda ga otpremiše u ubožničku bolnicu, gdje je preminuo u četrdesetoj godini. Za svoga života nije Poe kao pjesnik našao priznanja niti u svojoj domovini, a niti u engleskoj književnosti. Dapače i dugo poslije nije mu moralni puritanizam konzervativnoga Albiona mogao oprostiti zabluda njegova pustolovnog života, pa mu poricao dapače i veličinu genija. Tek inozemstvo bijaše pravično prema pjesniku. Osobito za posljednjih decenija, kad su privrženici dekadencije i modernog simbolizma otkrili u Poea svoj veliki uzor i tip omiljelog bohemstva, stadoše veličati njegovo pjesništvo i povadjati se za njegovom egzotičnom romantikom. Ova novija struja književnosti popularizovala je njegova djela i pribavila zasluženu rehabilitaciju tom nesretnomu, ali nepobitno velikomu pjesniku. Živući u doba romanticizma, naravno je, da je i Poe romantik, ali sasvim osebujnog i izvornog karaktera. Pisao je fantastične novele i pripovijetke, nu najveći je glas stekao svojim pjesničtvom, koje je eminentno lirskog značaja. Poezija mu je osebujna i ekscentrična, te se odlikuje izvanrednom, upravo vizijonarnom fantazijom. Ta je poezija plod utvara i halucinacija, koje su se radjale u njegovom egzotičnom i abnormalnom duhu, na koji je utjecala raskalašenost njegova pustolovnog života i prekomjerni užitak alkohola. U njegovim pjesmama zamjerna je osobito umjetnost i ljepota forme, sjajna i bogata pjesnička dikcija te raznolikost i blagozvučje srokova, u kojim svojstvima nisu ga natkrilili ni najznatniji predstavnici današnje engleske poezije. Ovo umjeće verzifikacije doljerao je upravo do tipičnog obilježja modernog artizma, pa ga zato sljedbenici modernizma i smatraju svojim uzorom i predšasnikom.

TEHNIKA.

Pile (testere) bez zubi.

Medju fizikalne pojave, koje je na oko veoma teško protumačiti, spada i djelovanje pila bez zubi. Posve glatka ploča od vrlo mekoga čelika može propiliti i najtvrdji čelik, ako se samo dosta brzo okreće. Američanin E. W. Harbord je to sad protumačio. Po njegovu nazoru ne djeluje ta ploča svojom, ako i nevelikom hrapavošću, nego toplinom, koja se trenjem proizvadja. Čelik, koji se takovom pilom pili, tali se na rezu. Motrimo li takav čelik pod mikroskopom, naći ćemo, da je na rezu promijenio talenjem svoju strukturu, a i oksidiran je od zraka. Nije niti to potrebito, da se ploča sastoji od čelika; mogu se i meklje kovine uzeti, n. pr. bakar. U malom se taj pokus može izvesti na svakom električnom ventilatoru, koji se takodjer brzo okreće. Na kraju osi pričvrsti se okrugla pločal od kartona, ili dapače od obične jake hartije. Pritisnemo li na oštricu te „pile", kad se ventilator stane okretati, olovku, tad ćemo vidjeti, da će ju papir posve lijepo i glatko odrezati. Pri tom se papir gotovo ništa ne troši.

SVAŠTICE.

Čalma se vraća.

U ovogodišnjoj modi najviše uzrujava poglavlje o šeširu. Svakako elegantnu nošnju dokrajčuje i usavršuje istom šešir. Loš izbor pri kruni toilette uništava svu ostalu ljepotu! Čini se, da novi zakoni elegancije zahtijevaju drakonskom strogošću golem šešir i od najnježnije dame, makar bi ta kolosalna piramida svojom sjenom lice potpuno sakrila. Već i prije su nosili tako golem ures na glavi. Pod kraj „Ancien Regimea" narasla je frisura i nakit glave do tako gorostasne veličine, da su dame morale klečati u kolima. Jedan šaljivi modni list od god. 1800. izrazio je skrb dama u monumentalnoj rečenici: kočiju moramo toliko puta pregraditi, koliko puta nosimo nov šešir. Tada su dame bile prisiljene, kada su unišle u kočiju, da skinu nekoliko od najvećih pera, a nataknu opet u kolima. U kazalištu urodila je ta moda šešira burom ogorčenja, kao i danas. Ravnateljstvo pariške opere zabranilo je ulaz u operu gospodjama, koje su imale takove goleme šešire, napokon je pače izdana i policajna zabrana. Nu gdje je nevolja najveća, tu je i najbliža pomoć. Ukus je gospodja doskora revoltirao proti tako neograničenom porastu šešira baš kao i danas, pa je nova moda istisnula „kotač". Počele su nositi — čalmu. Zanimljivo je, da nekoje velike pariške modne trgovine jesenas izložiše okru-

gle forme kao čalme, koje su vrlo elegantne, a modne gospodje, koje se odlikuju finim ukusom, kupuju ih veoma rado. Koncem 18. vijeka imala je čalma svoje povijesno, pače kulturno znamenovanje. Prvi je konzul sa svoga puta u Egipat bio oduševljen za orientalne forme; u pjesmi se pojavi početak egzotičnih boja i gradje, koja je došla u Byrona do vrhunca. Tko bi si mogao zamisliti Namunu, zaručnicu Abydosa, obožavanu junakinju romantičkih pjesama bez čalme na crnoj kosi?

Potres u Italiji: Dolazak na kolodvoru u Palermu.

Krasno je kitila i pokrivala glavu, a priljubila se kosi i konturama glave; nije bila previsoka, nije prikrivala ljepotu zatiljka, a isticala je ljepotu kose na čelu i sljepočicama. Moderne su čalme isto tako lijepe i koketne. Nekoji su oblici posvema niski, a drugi opet visoki. Kao najveća opreka gorostasšeširu oval je čarobna pobjeda ukusa i gracije.

Ptica za 9.600 kruna.

Najrjedja ptica na svijetu je sigurno rajčica, a od te vrste ona, koja živi u njemačkoj Novoj Guinei. Zadnjih godina nijesu gotovo ni jednu vidjeli. Slučajno su nedavno jednu uhvatili živu. Londonski zoološki vrt dao je odma za tu pticu 9600 kruna. Sada se publika glavnoga grada engleske može diviti ljepoti ove ptice. Ptica je velika kao gavran, glava i prsa su potpuno modro-crna, a krila su blijedo modre boje. Crne živalne oči okružene su rubom bijeloga perja. Ledja su dijelom smedja, dijelom crna, a kratak rep je modrikaste boje kao čelik. Perje je okolo nogu crveno. U prvi čas bi čovjek pomislio, da je to umjetna ptica, no brzo se svatko uvjeri, da je tuj sama priroda ukrasila ovu pticu najljepšim bojama.

Kako si krate vrijeme.

Harold I. Shepstone pripovijeda u jednomu članku u „Royalu" o svakojakim ekscentričnim zabavama bogatih ljudi. Pri tomu opisuje „diner na gondolama", što su ga priredili u Londonu. Jedno poslije podne u četiri sata došao je neki gospodin ravnatelju „Savoy"-svratišta, i reče, da želi sutradan na večer prirediti malu večeru nekolicini svojih prijatelja. Svakako mora to biti nešto izvanredna i originalna, diner u zrakoplovu ili štogod slično. Ravnatelj je čas razmišljavao i predloži svomu gostu diner na gondolama. Učesnici dinera bit će pogošteni na pravoj gondoli koju će okruživati potpuna venecijanska scenerija sa naravnom vodom i labudovima, koji će ploviti na valovima. Došljak pristade na prijedlog i diner bude urečen za sutradan točno u osam sati u večer. U čas je veliko dvorište „Savoy"-svratišta bilo pozorište grozničave žurbe. Inžiniri napustiše u dvorište vodu tri stope visoko. Za čas posagradiše nekoliko laganih gondola, konobari obukoše narodne mletačke kostume, a „gondolieri" naučiše kormaniti laganim ladjicama i pri tom servirati svom mogućom elegancijom. Menu se naravno odlikovao svim finesama i skupim rijetkostima, koje samo može pružati podrum i kuhinja. O podne slijedećega dana bilo je dvorište preobraženo u dražestan dio Venecije, kao da je izrezano iz velikoga kanala i njegova okoliša. Poznato modro nebo Italije dizalo se nad vodom savršeno imitirano, a vješti slikari i dekorateuri izradiše krajnu panoramu, koja je pokazivala sve ljepote kraljice Adrije. Prije nego su radnici uveli električno svjetlo, počeli su dekorateuri ukrašivati cvijećem. Za ures uzeše samo karanfilje, pokupovali su ih u svim trgovinama cvijeća, a kako su veoma mnogo trebali, poskočila im je cijena. Za samo su cvijeće potrošili 2000 kruna. U 8 sati na večer dodje Mr. George Kessler, koji je naručio diner, sa svojim prijateljima, pa su dinirali u gondoli, koja se njihala na vodi, a nad glavom im bijaše baldakin od karanfilja. Sve je bilo prekrasno udešeno. Račun poslan domaćini poslije gozbe, iznosio je 120.000 kruna. To mora da su sretni ljudi!?

Rijedak jubilej od 1000 godina.

List kitajske vlade, službene novine King-Tun slave veoma rijedak jubilej t. j. tisućgodišnjicu svoga života. Taj je list osnovan g. 908. Sam jubilej će svečano proslaviti. U svom prvom početku bile su u listu lih vladine vijesti, naredbe i objave, koje je vlada bilo slučajno bilo inače doznala i publici javljala. List bi na javnom kojem mjestu pribili, pa se svaki pismeni Kitajac mogao upoznati sa važnim dogadjajima. Kako ove kitajske novine javljaju, imadu još potpuna godišta one dobe, a veoma dobro sačuvana.

Napršnjak.

Mala, a neophodno nužna zaštita prstima naših današnjih gospodja, svakomu poznati napršnjak, dugoga je vijeka. „Deutsche Frauenzeitung" donaša zanimiv članak M. Prombera, u komu spominje, da su već u egipatskim grobnicama našli malene kožnate čašice, koje su rabile za zaštićivanje prstiju (jagodica). Poznavali su ih i Rimljani. U pjesmama Walthera von der Vogelweide se nalaze takodjer tragovi napršnjaka, a i u sjevernoj Mitologiji, a riječ „Vingerhuth" se nalazi već u jednom staromu rukopisu od 1100. godine. U 17. vijeku su se rabili maleni, dragocjeni napršnjaci, urešeni minijaturnom slikarijom. Prvi je slikao Gerbrandt van der Eckhond i za kratko vrijeme htjele su sve bogate gospodje imati ovakove napršnjake, urešene slikarijom, poslovicama, dragim kamenjem. Ovakove dragocjene napršnjake osobito su rado darivali kao dar nevjestama. U muzejima čuvaju se mnogobrojni dragocjeni i umjetnički ukrašeni napršnjaci.

Ženski šeširi u crkvama.

U Americi smetaju i u crkvi veliki ženski šeširi, ne samo u kazalištima i koncertnim dvoranama. Dugo nisu sve tužbe i molbe pomagale. Tad se dosjeti neki propovjednik u Pittsburgu, kako bi se zlu dalo doskočiti, te oglasi u crkvi, da samo starije gospodje i gospodjice smiju u crkvi zadržati šešire na glavi. Sad ih skinuše gotovo sve.

Da ti prodje vrijeme.

1. Rebus.

F. A. „Upitnik".

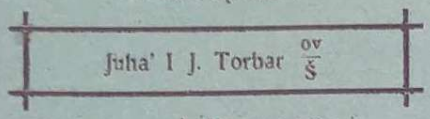

2. Brojčanka.

B. P. „Upitnik".

Otac i majka 12345 6567 8527, da im čita najmoviju „12348967".

3. Logogrif.

B. K. „Upitnik".

S „j" velika je ptica,
s „s" dio tvoga lica.

4. Rodovka.

F. B. „Upitnik"

On živi tamo na sjeveru
gdje nikad nije vruće,
a u njoj, brate, često bivaš,
jer čest je svake kuće.

5. Anagram (lit.)

B. K. „Upitnik".

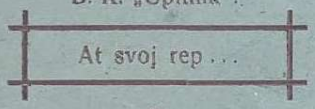

6. Umanjivaljka.

Petar Zderagjin, P.

Bog vel'ku samo rijetkim dade,
da resi, tišti glavu;
no malu ima čovjek svaki,
koj' vječnu traži slavu.

7. Skrivačice (liter.)

Znaš li brate, tko bijaše Noa?
Pokaži Tomi ćuka.
Nijeste li vidjeli sina moga Janka?
Rade mete rado sobe.

(Sakrivena su imena naših pisaca.)

8. Četvorina.

a	a	a	a	mjesto u Slavoniji
a	a	d	m	velika zmija
m	r	r	r	žensko ime
u	u	v	v	?

9. Konjićev skok.

Tko	iz	ći	lje	ne	o
do	na	te	bi	že	smi
ka	čić.	na	bi	bi	bi
sr	te	A.	li	ne	o
Nem.	me	ca	u	lju	o

10. Ugao.

a	a	d	d	e	e
i	i	j	j	k	
k	l	l	n		
n	o	o			
s	s				
u					

grad u Slavoniji
zemlja u Africi
poganin obožava
?
ime suglasnika
suglasnik.

11. Rebus (zemlj.)

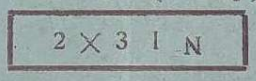

12. Raširivaljka.

. . nova mjera
. . . . grad u j Tirolskoj
. . . . . . otok u Baltičkom moru.

13. Šarada.

I. II. III. na zapadu luka,
odakle nam vino šalju dobro;
III. II. I. isto što i buka,
II. I. životinja, pobro!

14. Ispuštaljka.

S „p" dvorištem našim
ko car kakav hoda
bez „p" jeste zvjezda
neheskoga svoda.

15. Račun.

3	3	3	3	3
3	3	3	4	4
4	4	4	4	4
4	4	5	5	5
5	5	5	5	5

Razvrstaj ove brojeve tako, da dobiješ u svakom redu horizontalno i vertikalno za zbroj 20.

Imena onih, koji su zagonetke riješili objelodanit će se samo onda, ako su pretplatnici. Riješenja zagonetke imadu se napisati na posebnom listu, sa naslovom „Riješenja" te poslati uredniku (Jurjevska ulica 7). Ako onaj, koji je riješio koju zagonetku, imade jošte što priopćiti uredništvu, neka to učini na posebnom papiru. —

P. n. predplatnicima!

Prvoga siječnja započelo je novo godište **„Prosvjete"**, pa umoljavamo sve naše predplatnike, da odmah predplatu obnove, da ne trebamo sa opomenama dosadjivati.

Sve one, koji štogod na predplati duguju, umoljavamo, da to odmah urede i zaostatak pripošalju, da im ne moramo lista obustavljati.

Predplata za **„Prosvjetu"** s poštom iznosi:

za cielu godinu	.	K 14·—
„ pol godine	. .	„ 7·—
„ četvrt godine	.	„ 3·50

za inozemstvo za cielu godinu K 20·—. Pojedini brojevi 70 fil.

Saljemo na ogled prvi broj „Prosvjete" svakomu, koji to zatraži.

Uprava „Prosvjete"
Zagreb, Nikolićeva ulica br. 16.

Za obitelji i svakoga odmah

Zaslužba

Lahka! Ugodna! Bez predznanja!

PLETENJEM ČARAPA I RAZNOG PLETIVA

može svatko odmah bez razlike spola i starosti, mjesta stanovanja, osigurati sebi ili obitelji neprekidan dohodak — sjajnu nuzzaslužbu kod kuće. Brzopletaćica „Hrvatska" dobavljamo uz mjesečnu otplatu.

Prvo domaće poduzeće za kućnu industriju čarapa i pletiva, Zagreb

Cjenik, tiskane upute, opširna razjašnjenja, što se kupnja u najkraćem od 10—12 pr. p.

Kućna industrija pletiva u Zagrebu Nikolićeva ul. 14, I. kat.

najjeftinije

popleta čarape

počamši od

25

novčića jedan par.

Stalno i brzo izradjuje sve vrsti

novih čarapa.

Cijenici badava i franko.

Parna bojadisaona i kemička čistiona odijela

Vilim Ondrušek

Ilica 50 —— ZAGREB, —— Ilica 50

u vlastitoj u tu svrhu novoizgradjenoj i moderno uredjenoj tvornici preporuča se najtoplije p. n. občinstvu za

kemičko čišćenje odjela

svake vrsti, za gospodje i gospodu, dustničke odore, ukrasne haljine za dame od svile i čipaka. Vrpce i vunene, zastore za prozore itd.

Umjetno bojadisanje

svih gore navedenih predmeta u svakoj i trajnoj boji.

Vanjske narudžbe izvršuju najkulantnije, brzo i točno uz pouzeće.

Vrlo umjerene cijene.

Jeftino češko

perje za krevete!

5 kila: novo čihano K 9·60, bolje K 12.—, bielo poput pahuljica mekano, čihano K 18.—, K 24.—, poput snijega bielo, a kao pahuljice mekano čihano K 30.—, K 36.—. Razašilje se franko pouzećem. Zamienjuje se i natrag prima uz odštetu poštarine.

Benedikt Sachsel,

Lobes br. 194.

kod Pilsena (Češka).

Milijune ura za gospodu i gospodje točno regulirano i iskušano, sa trogodišnjim jamstvom, šalje Wiener Uhrenfabrik Heinrich Weiss, Wien XIV. Pilbergasse 1.— Švicarska žepna ura od nikla K 3.— izvrstna remontoir glavna secunda anker ura za gospodu sa tri poklopca K 8.— najmodernija remontoir elektro zlatna ura za gospodu ili gospodje K 10.— ista sa dvostrukim poklopcem K 14.— k tomu odgovarajući elegantni gospodski ili dugački gospojinski lanac po K 6.— ure budilice po K 2·90, narukvice iz amerikanskog Doublé zlata K 3.— do K 10.— Šalje uz pouzeće. Promjena se dozvoljava.

Hammond

ist unerreicht

Zahtijevajte prospekt!

Braća Faragó

Budimpešta, V. Nádor-utcza 17.

Briketi

„kraljice Louise"

iz rudokopa u Pruskoj Šleskoj. Ove brikete osobito preporučamo, poradi njihove velike gorive snage. Isti su bez mirisa, a pepela skoro ništa nema. Sa sanducima u kuću dostavljamo.

50 komada za K 3·30.

Clara-briketi

nalaze se u cielim vagonima, kao i na stalno počam od 100 komada.

Najbolje i najjeftinije goreće gradivo za sobe i kuhinje. Sa sanducima u kuću dostavljamo

100 komada za K 2.—

Obje vrsti briketa šalju se izvanjskim naručiteljima u sanducima pakovano te franko kolodvor Zagreb. Upute o loženju daju se kod narudžbe.

Svjetli ugljen

najbolje vrsti iz vlastitog rudokopa u Krapini bez mirisa, te izvanredne gorive snage, dostavlja se u kuću po

50 kilograma za K 1.50.

Glavni odpremnici i zastupnici ugljena i briketa

L. Mašek i drug

Trg Franje Josipa 11. Starčevićev dom. Telefon br. 524.

Narudžbe se primaju takodjer i u papirnici A. Brusine, Mesnička ulica br. 4, u trgovini M. Sirovatka, Kukovićeva ulica 7, telefon br. 644. i u trafici Sofije Weiss, Jurišićeva ulica br. 9.

Ignjat Franz

kipar i klesar

Telefon 39. ZAGREB Kaizerova ul. 2.

Proizvodnja klesarskih i kiparskih radnja.

Mramorna industrija.

Najveće skladište

nadgrobnih spomenika

iz svih vrsti mramora, granita, syenita, labradora i t. d.

Kiparske radnje za façade.

Veliko skladište svih vrsti mramornih ploča.

Prva i najstarija tvornica tambura

T. Kovačić

Zagreb, Ilica broj 46.

Ksaverska cesta 10.

preporuča svoj vlastiti proizvod

tambura

Rano i skladište violina, guitara, mandolina harmonika flauta, okarina, itd. i sve vrsti žica.